

UDHËTAR NË RAMAZAN

ENIS RAMA

TITULLI I LIBRIT:
Udhëtar në Ramazan

AUTOR:
Enis Rama

REDAKTOR:
Lulzim Ymeri

PËRMBAJTJA:

PËRMBAJTJA.....	3
CILI ËSHTË SYNIMI YNË NË RAMAZAN?.....	5
UDHËTAR I ZGJUAR	8
UDHËTAR I VËMENDSHËM	31
UDHËTAR I VENDOSUR	51
UDHËTAR I MATUR	70
UDHËTAR I PENDUAR	95
UDHËTAR ME KEQARDHJE	119
UDHËTAR I MËSUAR	141
UDHËTAR I PENGUAR	151
UDHËTAR NË NIVELE TË NDRYSHME TË PENDIMIT	174
PYETJE RRETH TEMËS	188

ENIS RAMA

CILI ËSHTË SYNIMI YNË NË RAMAZAN?

Të gjitha planifikimet dhe angazhimet tona në këtë muaj kanë një emërues të përbashkët. Thënë ndryshe, epilogu i të gjitha aktiviteteve tona në ramazan do të duhej të përmbante faljen e mëkateve tona dhe lirimin tonë nga zjarri i Xhehenemit. Këtë e gjejmë të përmendet në hadithin¹ e Xhibrilit, ku pejgamberi ﷺ, teksa po ngjitej tri shkallëve te mimberit, në secilën prej tyre ndalonte dhe thoshte ‘Amin!’. Sahabët e pranishëm e dëgjonin këtë, por nuk dinin se për çfarë po bëhej ai miratim me ‘amin’ nga pejgamberi ﷺ. Në fund, pejgamberi ﷺ i njofton se në ato çaste erdhi Xhibrili duke konfirmuar dështimin e tri kategorive të personave, ndër ta dhe

¹ Ebu Hurerja tregon se pejgamberi p u ngrit në mimber dhe tha: “Amin! Amin! Amin!” U tha: “O i Dërguar i Allahut, ti u ngrite në mimber dhe the ‘Amin. Amin. Amin’”? Pejgamberi tha: “Vërtet që më erdhi Xhibrili dhe më tha: ‘Kushdo që mbërrin muajin e ramazanit dhe nuk i falen mëkatet, do të hyjë në Xhehenem dhe Allahu do ta përbuzë. Pra, thuaj ‘Amin’. Dhe unë thash ‘Amin’. ‘Kujtdo që i plaken prindërit, njëri prej tyre a të dy, dhe nuk i nderon dhe vdes në këtë gjendje, do të hyjë në Xhehenem dhe do të përbuzet. Pra, thuaj ‘Amin’. Dhe unë thash ‘Amin’. ‘Kushdo që nuk dërgon salavate, kur përmendet emri yt në praninë e tij, dhe vdes në këtë gjendje, do të hyjë në Xhehenem dhe do të përbuzet. Pra, thuaj ‘Amin’. Dhe unë thash ‘Amin.’” (Sahih Ibn Hiibban. Sahih sipas shejh Albanit)

personi që arrin dhe përfundon ramazanin pa iu falur mëkatet. Pra, prej nesh pritet që këtë muaj madhështor ta përmbyllim me faljen e mëkateve tona nga Allahu i lartësuar.

Na është e njohur po ashtu se pejgamberi ﷺ udhëzoi Aishen që, në dhjetë netët e fundit të ramazanit, atëherë kur duhet të jemi në kërkim të natës më të mirë të vitit dhe të jetës, të kërkonte falje duke thënë:

“O Zoti im, vërtet Ti je Falës / Shlyerës i mëkateve, Ti e do faljen / shlyerjen e mëkateve, prandaj më fal dhe m’i shlyej mëkatet”.

Pra, të gjitha aktivitetet ose angazhimet tona në ramazan duhet të sillen rreth faljes së mëkateve tona në fund të këtij muaji.

Sigurisht, adhurimi që përfshin në veten e vet të gjitha adhurimet dhe të gjitha adhurimet i shërbejnë këtij adhurimi, është pendimi. Ne patjetër që duhet ta njohim pendimin, mëkatin, dhe shumë gjëra të tjera që kanë të bëjnë me pendimin, prandaj dhe kësaj radhe përgatitja jonë për ramazan do të zhvillohet në këtë drejtim. Për ta bërë të arritshme këtë, do të mundohemi të shtjellojmë disa kuptime të rëndësishme rreth gjendjeve të caktuara shpirtërore, që ngritin cilësinë e pendimit dhe rrisin gjasat

e realizmit të synimit tonë përfundimtar në këtë muaj –
lirimin nga zjarri i Xhehenemit.

UDHËTAR I ZGJUAR

Të gjithë ne jemi udhëtarë në rrugëtimin e kësaj jete. Disa prej nesh udhëtojnë të përgatitur e të vëmendshëm, disa të hutuar e të përgjumur. Ne tash, fjala vjen, mund të jemi duke qëndruar në vend, por realisht jemi duke udhëtuar drejt Allahut. Kthimi ynë është tek Allahu dhe ky është një udhëtim i pandalshëm. Të gjithë njerëzit - besuan a nuk besuan, deshën a nuk deshën, lëvizën a nuk lëvizën - udhëtojnë drejt Allahut. Por dallon udhëtari i përgatitur, i cili në çdo çast është i gatshëm t'i përgjigjet thirrjes së udhëtimit, nga ai që është i përgjumur ose në gjumë të plotë. Një udhëtar i përgatitur është ai, që blen biletën e udhëtimit, përgatit çantën me gjërat e nevojshme, dhe paraqitet në aeroport te pika e duhur në kohën e duhur. Shembulli i një udhëtari të përgjumur, në anën tjetër, është dikush që është përgatitur deri në njëfarë mase për udhëtim; nuk ka përgatitur bagazhin si duhet dhe nuk ecën me tempin e duhur për të arritur në kohën e caktuar te pika e nisjes në aeroport. Shembulli i tretë është ai, që nuk ka përgatitur fare bagazhin, madje është në gjumë. E, si do të jetë puna e këtij, kur të vijë koha e nisjes. Nga t'ia mbajë ai që zgjohet befas nga një gjendje e këtillë. Ose –

në kontekstin që duam ta përdorim – si do të dalë ky para Allahut pasi t'i vijë koha e ndarjes nga kjo botë!

Atëherë, bëhet fjalë për udhëtarë të vetëdijshëm (të vëmendshëm) për udhën që i pret dhe për udhëtarë të përgjumur a plotësisht të fjetur. Dhe njerëzit në jetën e kësaj bote fillojnë t'i kuptojnë gjërat vetëm pasi të nisin të zgjohen.

ZGJIMI

Për një udhëtim të rehatshëm dhe arritje të sigurt duhet respektuar rregullat e udhëtimit dhe bazat e këtyre rregullave. Kur dijetarët kanë folur për etapat e udhëtarit në rrugëtimin drejt Allahut, kanë përmendur se nga stacionet e para nëpër të cilin udhëtari kalon është zgjimi nga gjumi. Jo nga gjumi si proces fiziologjik, por nga gjumi i shkujdesjes në të cilën e ka futur dynjaja. Fatkeqësisht, ka shumë njerëz që mbeten në gjumë dhe vetëm vdekja i zgjon. Vetëm atëherë ata shohin se janë vonuar. Por atëherë është tepër vonë për t'u kthyer.

Ne duhet të zgjohemi patjetër, ndonëse për çdo musliman e muslimane mund të thuhet se realisht janë në procesin e zgjimit. Zgjimi nuk është një fazë, por një proces i vazhdueshëm. Ti mund të jesh i zgjuar në disa aspekte dhe të jesh i përgjumur në aspekte të tjera. Kështu, meqë

sëmundja e shkujdesjes na sulmon vazhdimisht, edhe ne duhet ta lëkundim vazhdimisht zemrën, që të rrijë e zgjuar. Kjo është si puna e një personi që rrezikon të ngrijë nga acari dhe, po e zuri gjumi, vdekja e tij do të jetë e pashmangshme. Kësisoj edhe ne duhet të mundohemi ta mbajmë të zgjuar zemrën që na është lodhur nga epshet e dynjasë, nga ky materializëm i egër. Ne vazhdimisht duhet ta lëkundim zemrën e t'i themi: “Zgjohu! Mos fl! Ti je mjeti i udhëtimit tonë për tek Allahu. Nëse ti ndalesh, nuk arrijmë dot”. Sepse besimtari udhëton për tek Allahu me zemër, jo me këmbë.

Zgjimi, siç cekëm më lart, është një proces i vazhdueshëm dhe, lidhur me këtë, dijetarët kanë përmendur çështje të shumta. Ibn el-Kajimi në librin e tij “Medaarixh el-Salikiin”, duke komentuar librin e njohur të Imam Haravijut, ku flitet për shkallët e udhëtarëve drejt Allahut, përmend një ndarje të mrekullueshme të çështjes së zgjimit dhe të etapave që i paraprijnë pendimit. Unë këtu kam përmbledhur vetëm pjesët kryesore të komentimeve të Ibn el-Kajimit, duke u munduar njëherësh t'i thjeshtëzoj sa më shumë, më qëllim që të kuptohen sa më lehtë e sa më mirë. Dhe s’do mend se në këtë mësim na duhet një vëmendje e shtuar, duke qenë se nuk po bëhet fjalë për diçka të një rëndësie dytësore; po

bëhet fjalë për shfrytëzimin më të mirë të mundshëm të muajit ramazan, për një ofertë tejet serioze të shpëtimit, pra, për një mundësi të madhe jetësore.

THIRRJA E ALLAHUT PËR ZGJIM

Allahu na thërret të ngrihemi dhe hapi i parë i ngritjes është zgjimi. Allahu kërkon nga ne që ta kuptojmë si duhet mesazhin e Tij dhe begatitë që na i ka dhuruar. Allahu thotë në Kuran:

“Thuaj (o Muhamed): Unë ju këshilloj vetëm për një gjë: Të ngriheni sinqerisht për Allahun nga dy ose vetëm dhe të reflektoni për shokun tuaj (Muhamedin) nëse vërtet është i çmendur. Ai s’është gjë tjetër përveçse një paralajmërim për ju para një ndëshkimi të rëndë”. (Sebe, 46)

Sa thirrje e fuqishme dhe motivuese që është kjo! Kjo duhet të na këndellë duke na e larguar përgjumjen dhe plogështinë që na kanë shkaktuar epsheet e kësaj bote. Pra, të ngrihemi për Allahun sinqerisht. Të zgjohemi për Allahun.

Dijetarët kanë marrë konceptin e zgjimit nga kjo, domethënë të zgjohesh dhe të shikosh përreth vetes, të vëresh gjërat dhe t’i kuptosh. Dhe kjo vlen edhe për këtë

ramazan. Që nga ramazani i fundit, ndoshta kemi zënë të lodhemi tashmë, të ndihemi të përgjumur dhe të mos vërejmë gjërat si duhet, prandaj dhe kemi nevojë për elemente që ndikojnë në zgjimin tonë të plotë.

Atëherë, çka bën që të zgjohemi nga ky gjumë? Cilat janë ato forca goditëse që na lëkundin zemrën, që ajo të shohë gjëra të cilat e mbajnë gjallë, e mbajnë të zgjuar dhe nuk e lënë të flejë?

FAKTORËT QË NDIKOJNË NË ZGJIM

Nga jeta e përditshme kemi shembuj të bollshëm të përpjekjes për të qëndruar zgjuar, për shkak se puna e kërkon ashtu. Për shembull, nëse personi ka një punë që kërkon mbikëqyrje të vazhdueshme nga ana e tij të ndonjë procesi dhe, po e zëri gjumi, do ta incizojnë kamerat dhe ai mbase edhe do të largohet nga puna për këtë, ky presion do ta mbajë të zgjuar. Pra, ai e kupton këtë pasojë dhe bën çmos të mbetet i zgjuar dhe i vëmendshëm për punën që duhet të kryejë. Ka raste të panumërta që kërkojnë vigjilencë të pandërprerë për të realizuar ndonjë objektiv të interesave të kësaj bote.

I vetmi organ në trup të cilin Allahu e ka bërë përgjegjës për rezistencë ndaj të gjithë faktorëve që na pengojnë të lidhemi me Allahun, është zemra. Cytjeve të shejtanit dhe

kërkesave të vazhdueshme të *nefsit* nuk ka mundësi t'u rezistojë gjuha, duart e as sytë. Të gjitha organet e gjymtyrët janë vetëm ushtarë që do të kryejnë punën si duhet, nëse e kanë komandantin (zemrën) të zgjuar dhe të vëmendshëm. Edhe po vepruan dobishëm, nuk do të përfitojnë dobishëm, sepse zemra është ajo e cila vjelë frytin e tyre. Në qoftë se zemra është në gjumë, nuk do të ketë mundësi për këtë. Asnjë gjeneral nuk mund të udhëheqë betejë duke qenë në gjumë; duhet të jetë i zgjuar dhe vigjilent, që të bëjë një rezistencë.

Zemra duhet të zgjohet dhe për të arritur këtë duhet mënjanuar faktorët pengues, si: plogështinë, lakminë ndaj kësaj bote, prirjet e *nefsit* (vetvetes së ulët), dhe kurthet e shejtanit. Ndodh që njeriu të qëndrojë mes gjumit dhe zgjimit, dhe afërsia ose largësia ndaj këtyre dy gjendjeve të përcaktojë gjendjen e tij, sidomos në muajin e ramazanit. Atëherë, a jemi mjaftueshëm të zgjuar? Si të zgjohemi plotësisht dhe si të mbetemi të zgjuar?

Vrojtimi i mirësive që ke

Zgjimi fillon duke vrotuar. Vrojtimi nënkupton përcjellje të vëmendshme të një gjëje a dukurie. Ibn el-Kajim thekson se për të mbetur zgjuar njeriu duhet të vrojtojë. Keni parë ato kullat e vrojtimit nëpër kufij, që kanë për qëllim përcjelljen e lëvizjeve të njerëzve dhe parandalimin e hyrjeve të tyre brenda territorit shtetëror? Domethënë, vrojtimi të bën të vëresh gjërat që patjetër duhet të vëresh dhe, rrjedhimisht, të mbanë vigjilent.

Çka - sipas Ibn el-Kajimit - duhet të vrojtosh më saktë për ta mbajtur zemrën të zgjuar?

Allahu, pa dyshim, na ka begatur me shumë mirësi dhe vrojtimi i këtyre mirësive, para se t'i përjetojmë, është nga faktorët kryesorë për ta mbajtur zemrën të zgjuar. Është tejet e rëndësishme që kjo të kuptohet. Sepse karshi mirësive njerëzit zakonisht synojnë pozitën e shfrytëzimit të mirësive, jo atë të vrojtimit të mirësive. Pra, në përgjithësi njerëzit janë të angazhuar në shfrytëzimin e mirësive, gjë që tërheq gjumin, kurse vrojtimi i mirësive, para shfrytëzimit të tyre, mundëson të kundërtën - zgjimin.

Fryt i vrojtimit: Të kuptuarit e pamundësisë së numërimit të të mirave

Ne, siç thamë më lart, gëzojmë begati të shumta mirësish. Në listën e këtyre mirësive nuk duhet të jetë vetëm ushqimi, pija dhe të tjera gjëra që përbëjnë anën materiale të mirësive. Kësodore, nëpërmjet vrojtimit të mirësive që kemi, ne arrijmë të disa rezultate të cilat ndihmojnë që zemra të mbetet e zgjuar vazhdimisht. Dhe rezultati i parë që sjell vrojtimi i mirësive është:

“Edhe nëse përpiqeni t’i numëroni të mirat e Allahut ndaj jush, nuk do të mund ta bëni këtë...” (Ibrahim, 34)

Fryti i parë i vrojtimit na del të jetë të kuptuarit e pamundësisë së numërimit të të mirave që na i kanë dhuruar Allahu. Pra, Allahu të ka dhuruar begati mirësish të panumërta, të cilat ti s’i numëron dot. Ti duhet ta shohësh Allahun nëpërmjet mirësive që ke, jo nëpërmjet asaj që të mungon; përndryshe do të rrezikosh mendimin e mirë për Allahun e, rrjedhimisht, adhurimin që i bën Atij. Kjo, madje, mund ta çojë njeriun në një gjendje dehjeje, ku ai beson se meriton të ketë mirësitë e Allahut, por ja që nuk po i jepen. Dhe kjo është një gjendje shumë e rrezikshme.

Vrojtimi i mirësive ose bindja jote se Allahu të ka begatuar me mirësi të panumërta, të cilat ti s'mund t'i numërosh, ta mban zemrën të zgjuar. Sepse ka mirësi që gëzojmë dhe, në shumicën e rasteve, as që i vërejmë, e të mos flasim për atë se sa falënderojmë për to. Një prej dijetarëve ka thënë: “Në sa prej nervave të qeta ka begati të pavërejtura!” Ne as që e çojmë ndër mend ndonjëherë mirësinë e pasjes së të gjitha atyre nervave ne trup dhe funksionimit të tyre si duhet. A vrojton ti këtë gjatë ditës? Apo je në gjumë për këtë dhe mirësitë si kjo. Sa e sa mirësitë na vijnë e na ikin ndërsa ne vetëm i shfrytëzojmë dhe nuk i shohim si mirësi për të cilat duhet falënderuar! Andaj, zgjohu dhe vrojto.

Fryt i vrojtimit: Përshkrimi i mirësive

Ti jo vetëm që nuk mund t'i numërosh mirësitë që ke, por as nuk mund t'i përshkruash. A mund ta përshkruash ndikimin dhe nevojën tënde për to? Assesi. Kjo është e pamundur. Merr, bie fjala, mirësinë e mendjes dhe përshkruaje. Nuk do të mund ta bësh këtë. Mundohu pastaj ta përshkruash mirësinë e udhëzimit. As këtë s'e bën dot. Sepse nuk je i vetëdijshëm për përmasat reale të kësaj mirësie.

Fryt i vrojtimit: Të kuptuarit se nuk je meritör për mirësitë që ke

Ne duhet të fokusohemi në mirësitë e Allahut duke qenë të bindur se nuk i meritojmë. Ne duhet të kthehemi me tërë qenien nga Dhuruesi i mirësive, në mënyrë që kjo më pas t'ia mundësojë zemrës të fokusohet vetëm në mirësinë e Allahut, jo në vetveten e saj. Me fjalë të tjera, ne kemi nevojë që t'i kthejmë vetët tona drejt Allahut, jo të presim që Allahu të kthehet drejt nesh. Allahu tha:

“Ka njerëz që adhurojnë Allahun me kusht: Nëse u ecën mbarë, janë të kënaqur; nëse i godet fatkeqësia, kthehen me fytyrën e vërtetë (mohojnë). Kështu humbasin edhe këtë botë, dhe tjetrën. Pikërisht kjo është humbja e qartë”. (el-Haxh, 11)

Kështu, në qoftë se ke vrojtuar mirësitë dhe rezultati i këtij vrojtimi të ka sjellë deri te niveli i fokusimit në mirësitë e Allahut, duke qenë i bindur se ti nuk i meriton dhe Ai t'ia ka dhuruar ato, atëherë ti do të gjendesh te pragu i një pendimi cilësor, ku Allahu t'ia falë të gjitha mëkatet. Për më shumë, si rezultat i vrojtimit të efektshëm dhe arritjes së pendimit cilësor, do të na hapen kuptimet në vijim:

- Allahu na ka bërë mirë vetëm nga mirësia dhe mëshira e Tij.
- Të gjitha mirësitë që na i ka dhënë, janë nga bujaria e Tij, dhe asgjë nga ajo çfarë kemi nuk meritojmë dhe as që janë pronë jona.
- Të gjitha janë të Allahut dhe te Ai do të kthehen.
- Ne jemi vetëm shfrytëzues të mirësive dhe asgjë më shumë.

Atëherë, nga kjo mësojmë se Allahu është dhuruesi i mirësive që kemi dhe kjo duhet të na bëjë ta duam Atë, ta kujtojmë e ta adhurojmë, njëherësh që vazhdimisht bëjmë mëkate, bëjmë lëshime në adhurimet që kryejmë dhe nuk e lavdërojmë ashtu siç meriton Ai, pikërisht siç konfirmonte këtë peygamberi ﷺ në lutjet e tij:

“... Unë nuk mund të të lavdëroj ashtu siç meriton Ti.”²

Pra, kështu thoshte njeriu të cilit i fryheshin këmbët duke qëndruar gjatë në namaz.

Në këtë fazë, sigurisht, do të arrish të kuptosh më mirë edhe lutjen për falje që e thoshte peygamberi ﷺ, e cila

² Sahih Ebu Daud.

njihet edhe si ‘ajka e kërkimit të faljes’,³ ku dyzohen këto dy kuptime / pranime madhore:

- (Pranimi i parë) Të pohosh mirësitë e Tij ndaj teje
- (Pranimi i dytë) Të pranosh se ke bërë mëkate

Ky është kombinimi i duhur, që prodhon pendimin cilësor. Mirëpo, i përgjumur, i hutuar, dhe me vetëm adhurime mekanike nuk do të mund të arrish këtë gjendje.

Atëherë, meqë kërkojmë të hyjmë në ramazan të zgjuar, lëkund zemrën tënde që ta zgjosh, në mënyrë që, kur të lutesh në iftar “O Allah, falëm!”, të jetë ky kërkim i faljes një produkt final i kombinimit të këtyre dy pranimeve (të mirësive që ke dhe të mëkateve që i bën); të pranosh para Allahut, me tërë qenien tënde, se krejt mirësitë i ke nga Ai dhe të pranosh se je mëkatar, i mangët në adhurim, një nevojtar i madh për Të, një hiçgjë ... Nëse hyjmë kështu

³ “O Allah, Ti je Zoti im. Askush s’është i denjë për t’u adhuruar, përveç Teje. Ti më krijove dhe unë jam robi Yt. Unë i përmbahem besëlidhjes sime me Ty dhe premtimit tim (për ta respektuar besëlidhjen) aq sa mundem. Kërkoj shpëtim te Ti nga e keqja që kam bërë. Pranoj mirësitë e Tua ndaj meje dhe pranoj mëkatimin tim, prandaj më fal, se nuk fal mëkate askush tjetër veç teje.” (Sahih Buhari)

në ramazan, do ta kuptojmë edhe rëndësinë e faljes, edhe begatinë e mirësive të ramazanit, sepse këto dyja janë të ndërlidhura. Po nuk kuptuam peshën e mëkatit dhe rëndësinë e faljes, nuk ka mundësi që ta kuptojmë as rëndësinë e ramazanit.

Njerëzit i gëzohen ramazanit për arsye të llojllojshme. I gëzohen iftarit të përbashkët, faljes së përbashkët të teravive, daljeve në syfyr e gjërave si këto. Dhe të gjitha këto janë mirësi, pa dyshim. Por sa të paktë janë ata që thonë në ramazan: “Tash do të kemi një mundësi të artë për falje të mëkateve!” Kësaj, pra, duhet t’i gëzohemi në ramazan. Kësisoj duhet të përmallohemi për ramazanin ku intensiteti i kërimit të faljes është më i madh, çka edhe pritet të na mundësojë të hyjmë të përgatitur në të e të dalim të suksesshëm nga ai.

Mekanizmi i vrojtimit

Kur shohim se sa i rëndësishëm është vrojtimi në procesin e arritjes deri te një pendim cilësor, është po aq me rëndësi që të mësojmë edhe detajet e funksionit të vrojtimit. Kështu, vrojtimi i mirësive dhe njohja e tyre mundësohet me anët të tri gjërave:

1. Drita e mendjes

Kemi dëgjuar sesi njerëzve të arritur u thuhet mendjendritur. Dhe kjo për shkakun se kanë dhënë ndonjë ide të dobishme, edhe pse ka mundësi që ata të jenë në gjumë realisht. Ai që nuk njeh Allahun dhe as nuk vëren mirësitë e dhëna nga Ai, nuk mund të jetë një mendjendritur në kuptimin e saktë të fjalës. Mendjendritur është vetëm ai, që Allahu ia ka ndriçuar mendjen për t'i parë mirësitë e Tij. Allahu në Kuran e quan të vdekur njeriun e pavëmendshëm për mirësitë që posedon; jo të vdekur në kuptimin klinik, po në kuptimin se zemrën e ka në gjumë dhe të pavëmendshme për realitetin e të mirave që gëzon.

“A barazohet i vdekuri, që Ne e ngjallëm dhe i dhamë dritë me të cilën ecën midis njerëzve, me atë që është në errësirë dhe nuk mund të dalë prej saj?! Kësisoj jobesimtarëve u duken të bukura veprat që bëjnë”. (el-En’am, 122)

Pra, Ai na ngjallë dhe ne jep dritën nëpërmjet së cilës shohim nga duhet shkuar. Allahu është Ai që jep dritën, prandaj kërkoje nga Ai, kërkoje duke thënë:

“Udhëzoni në rrugën e drejtë!” (el-Fatiha, 6)

Kjo është drita që kërkojmë, pra, të ndriçohemi me dritën e Shpalljes, të dijes, të udhëzimit, të rrugës së pejgamberit ﷺ, që t'i vrojtojmë mirësitë që na janë dhënë, t'i shohim ato para se t'i shfrytëzojmë.

2. Vërejtja e shkëndijave të mirësive, pavarësisht reve të *nefsit* dhe pengesave të cilat vendos *nefsi*

T'i largojmë pengesat e *nefsit* (vetvetja e ulët), që na pengojnë t'i shohim mirësitë. Sepse *nefsi* vazhdimisht na sjell re të zymta, që kurrë të mos shohim mirë, që gjithmonë të jemi të pakënaqur, që të mos shohim shkëndijat që vijnë nga Allahu, të cilat ngjallin zemrën për t'i parë mirësitë e Tij dhe kujdesin e Tij për ne. Pra, t'i vërejmë këto shkëndija të këtyre mirësive dhe të shohim sa të shumta e të shpeshta janë.

3. Marrja e mësimit nga të sprovuarit

Të marrim mësim nga të sprovuarit (njerëzit e sprovuar), jo nga të sëmurët. T'i lexojmë sprovat si duhet dhe të marrim mësimet e nevojshme duke qenë të zgjuar dhe kështu ta thellojmë edhe më shumë dallimin përballë atyre që janë të përgjumur a në gjumë të plotë.

“Nuk janë të njëjtë ...” (Ali Imran, 113)

Allahu në Kuran shpeshherë rrënon konceptin e gabuar të mosbërjes së dallimeve mes besimtarëve dhe jobesimtarëve, mes atyre që janë të dëgjueshëm dhe atyre që rebelohen. Kështu, ti sheh të sprovohen njerëzit dhe të mos merren mësimet e duhura. Ti sheh, bie fjala, se ty Allahu ta ka mundësuar të marrësh mësimin e duhur dhe vërejtja jote e këtij dallimi të bën të kuptosh mirësinë që ta ka dhënë Ai; të bën t'i drejtohesh Allahut e jo vetvetes. Meqë, nëse gjatë një sprove ti sheh caktim të Allahut e jo fatkeqësi të vetvetes, do t'ia dalësh lehtë. Sepse me Allahun çdo gjë është e lehtë; edhe sprova, edhe begatia e mirësive.

FAKTORËT QË NDIKOJNË NË QËNDRUESHMËRINË E ZGJIMIT

Njohja e mirësisë së afatizimit

Një nga mirësitë kryesore që duhet të shohësh pas zgjimit është mirësia e afatizimit. Ka shumë mirësi nga Allahu, pa dyshim, por, meqë edhe është e ndërlikuar me ramazan, ndër më të rëndësishmet është mirësia e afatizimit. Allahu ta ka mundësuar ta mësosh këtë që po mëson tani dhe po ashtu ta ka mundësuar që në këtë ramazan të hysh ndryshe. Domethënë, Allahu të ka dhënë edhe një mundësi për t'u përmirësuar dhe po të dërgon sinjale për

këtë, që të kthehesh tek Ai. Sepse tek Ai të gjithë do të kthehemi, por varet si do të kthehemi. Atëherë, a vëren ti këtë mirësi të afatizimit? Sikur të ta merrte shpirtin Allahu tani, si do të ishte puna? Apo para pesë viteve, para dhjetë viteve a para njëzet viteve. Pra, të ka dhënë afat dhe këtë ti duhet ta shohësh e ta çmosh.

Fajësimi i vetvetes

Ne e kemi vështirë të paramendojmë se çfarë mirësie e madhe është ramazani në të vërtetë. Mirëpo, nëse arrijmë të kuptojmë, kjo pashmangshëm na shpie në dashurinë ndaj Allahut dhe në qortimin e vetvetes për atë se çfarë është duke na u dhënë nga Allahu dhe si po reagojmë në këtë. Kombinimi i madhërimit të Allahut me njohjen e vetvetes prodhon adhurimin e duhur të Tij dhe kërkimin cilësor të faljes. Me fjalë të tjera, në vendtakimin e kuptimeve se Allahu është Dhuruesi i mirësive dhe ti je shpërfillësi dhe mëkatari, buron dashuria për Të dhe adhurimi i sinqertë ndaj Tij, nevoja jote e pazëvendësueshme për Të dhe kërkimi cilësor i faljes.

Atëherë, në këtë fazë, që mund të quhet faza e parë e zgjimit, kemi të bëjmë me angazhimin e mirësive në mbajtjen gjallë të zemrës dhe pengimin e saj të kthehet në gjumë e, për pasojë, të mos shohë çfarë i ka dhënë Allahu.

Faza e dytë e zgjimit është që t'i kthehesh vetvetes për ta qortuar, jo për ta lavdëruar, sepse tashmë po sheh krimin që ke bërë. Për shembull, të pyesësh veten: “Ku isha unë gjatë pranimi të gjithë këtyre mirësive? Çfarë po bëja?” Domethënë, të analizosh mëkatën, pasojat, dhe të ndërmarrësh masat e duhura për ta kompensuar atë që ka humbur deri më tani. E, sa nga jeta na ka kaluar në këtë gjendje? Ndoshta kanë shkuar tridhjetë a pesëdhjetë vjet e ne ende të paorganizuar, ende të mbytur në tmerrin e plogështisë, të përgjumur në kaos ... A thua, vallë, edhe sa na kanë mbetur deri në fund?

Fajësimi i vetvetes të bën ta analizosh mëkatën, pastaj të marrësh masat e duhura për largimin e pasojave dhe mundësisht të kompensosh të humburat. Vetëm në këtë mënyrë do të mund të lirohesh nga prangat dhe varësia e mëkateve dhe, duke kaluar nëpër proceset e pastrimit, të lirohesh edhe nga barra e tyre. Këtu ti kupton se sëpata e vetme që këput zinxhirët e mëkateve është pendimi. Këtu ti kupton se duhet bërë pendim të njëmendtë. Për këtë arsye, mospërdorimi i pendimit të duhur shpeshherë bën që njeriu t'i kthehet mëkatit. Ndonëse keqardhja për mëkatën ka ndodhur, lirimi nga pasojat e mëkatit nuk ka ndodhur. Pra, duhet të kuptojmë gjënë thelbësore këtu: të zgjohemi dhe ta kuptojmë se jemi të lidhur nga mëkatet

dhe t'i këputim zinxhirët e mëkateve. Kjo, me siguri, nuk është e lehtë. Por njeriu duhet ta kuptojë se do të kalojë patjetër nëpër faza të pastrimit. Dhe pastrimi ndodh me anë të sprovave të ndryshme. Besimtari duhet të orvatet që sprovat t'i kalojë për t'u pastruar, jo për t'u ngarkuar. Besimtari nuk lejon që t'i ikë lehtë kjo mundësi. Prandaj dhe pejgamberi ﷺ i drejtohej kujtdo që sprovohej nga besimtarët me:

“Pastrim, inshaAllah”.

Ngase ti pastrohesh me çdo dhimbje, me çdo gjë të pakëndshme që të godet. Mund të ndodhë që njeriu të mos shfrytëzojë fazat e pastrimit sa duhet dhe të ketë nevojë të pastrohet në varr e ndoshta edhe në Ditën e Gjykimit me tmerrin dhe sikletin që ndodhin atë ditë. Dhe dikush – Allahu na ruajttë! - pastrohet vetëm duke kaluar nëpër Xhehenem.

Kështu, kur besimtari të kuptojë se është zgjuar, do të kalojë më ndryshe nëpër etapat e pastrimit, duke u munduar që çdo etapë të arrijë më të mirën e mundshme për t'u pastruar nga mëkatet e tij. Çdo gjë që e godet dhe me çfarëdo intensiteti qoftë, ai e përdor për pastrim dhe mundësisht edhe për kompensim. Dhe për këtë mundësi sigurisht se ai duhet ta madhërojë Allahun.

Bindja për kërcënimet hyjnore

Një element tjetër që ndihmon në ndikimin e efektshëm të fazës së dytë të zgjimit është bindja për seriozitetin e kërcënimit për kundërshtim. Sa më seriozisht që t'i marrim kërcënimet, aq më të zgjuar do të jemi. Pra, merr seriozisht atë çfarë ka thënë Allahu dhe pejgamberi ﷺ. Kur pejgamberi ﷺ thotë se ka për të dështuar ai që kalon ramazanin dhe nuk i falen mëkatet, merre këtë seriozisht. Serioziteti i kërcënimit, mëkatet e së kaluarës, rreziku nga mëkatimi i serishëm, humbja e mundësive nga e kaluara, frika nga pamundësia për të kompensuar - të gjitha këto e mbajnë zemrën të zgjuar.

Njohja e vlerës së kohës

Kjo nënkupton vetëdijesimin për vlerën e kohës, për faktin se ajo kalon shpejt. Njeriu nuk ka kohë për të humbur dhe duhet të ndërmarrë të gjitha masat për të arritur atë që duhet dhe për të kompensuar atë që ka humbur. Nëse zgjohesh dhe sheh se Allahu është betuar në kohën,⁴ do të kuptosh po ashtu se po i afroresh përfundimit të udhëtimit. Pra, pasi të kuptosh vlerën e

⁴ "Pasha kohën, me të vërtetë, njerëzimi është i humbur, përveç atyre që besojnë, bëjnë punë të mira, dhe këshillojnë njëri-tjetrin për të vërtetën dhe për të bërë durim." (el-Asr, 1-3)

kohës, duhet të shikosh të shfrytëzosh atë në mënyrë sa më të efektshme; të shohësh se cilat janë veprat kryesore, më të rëndësishmet, më të nevojshmet. Kjo në mënyrë që të mos merresh me çdo gjë. Sepse një gjë mund të jetë sevap, por ka sevape edhe më të mëdha. Domethënë, nuk duhet çuar kohën në vepra që janë me më pak vlerë, e të mos flasim që të humbësh kohën me vepra për të cilat s'ka fare shpërblim e – Zoti mos e bëftë! – me vepra që janë mëkat dhe për to ndëshkohesh. Njeriu i zgjuar nuk e bën këtë.

Në këtë fazë, jeta tashmë merr një kuptim tjetër. Prej këtu, çdo minutë përjetohet si një mundësi për të fituar a kompensuar. Nuk ka më kohë për për lojëra, për gjëra që të bëjnë ta çosh kohën kot. Pa dyshim, të hysh në ramazan me këtë vetëdije është një arritje e pamasë. Atëherë edhe synimi përfundimtar – lirimi nga Zjarri – do të jetë më lehtë i arritshëm.

Heqja e zakoneve të dëmshme

Në përmbyllje të tërë asaj çfarë u tha deri këtu, Ibn el-Kajimi argumenton se të gjitha këto faza janë të lidhura ngushtë me një element tejet të rëndësishëm - shkëputjen nga zakonet që na mbysin. Si shembull të këtyre zakoneve kemi fjetjen e tepërt, përdorimin e pakontrolluar të

telefonit, ndejat e shpeshta me miq, e gjëra si këto. Zakonet e vjetra që janë të padëmshme, mund t'i mbash, por jo edhe ato që të vejnë në gjumë, si p.sh. zakoni i zvarritjes së çështjeve dhe moskthimi për ta kompensuar atë që ke lënë pa bërë. Riorganizimin e jetës s'e bën dot me qëndrimin "S'kam ç'të bëj. Kështu jam mësuar". Riorganizimi tash bëhet në bazë të rregullave të tjera, që i shërbejnë qëllimit të ri – qëndrimit zgjuar. Pra, duhet t'i zëvendësojmë zakonet e pafrytshme, ta ndërrojmë çdo zakon që na pengon të jemi të zgjuar ose na përgjumë. Çdo zakon të kohës së "gjumit" duhet ta zëvendësosh me një zakon të ri, që ndikon pozitivisht në zgjim. Njeriu ka shumë zakone të përditshme që mund t'ia kthejnë gjumin ose ta plogështojnë. Shkrimi i këtyre zakoneve në një letër sigurisht se do të të ndihmonte që të përcjellësh zhvillimin e procesit dhe, sipas nevojës, të heqësh e të vendosësh zakonet që i shërbejnë qëllimit.

Për fund, u munduam ta thjeshtësojmë këtë koncept paksa të ndërlikuar, me shpresë se do të përvetësohet si metodë nga besimtarët, sidomos tani që jemi në muajin e ramazanit. Sqarimi i temës së zgjimit sigurisht se është më se i domosdoshëm për ta përgatitur zemrën për daljen para Allahut gjatë këtij muaji, në kërkim të faljes dhe fuqizimit të lutjes me dy pranimet: "Pranoj se Ti je

Dhurues i mirësive dhe pranoj se unë jam mëkatari”.
Atëherë, të shpresojmë që kjo të trasojë rrugën drejt
lutjes së suksesshme përfundimtare: “O Allahu im, falëm,
ngase nuk fal mëkatet askush tjetër përveç Teje”.

UDHËTAR I VËMENDSHËM

Jemi duke trajtuar disa tema të cilat nuk ndërlidhen vetëm me muajin e ramazanit. Këto tema janë shumë më të gjera, shumë më të thella, dhe përfshijnë tërë konceptin e adhurimit tonë ndaj Allahut, madje tërë kuptimin tonë të fesë. Në këtë rast, ne po shërbe kemi me shpjegime të dijetarëve lidhur me këto tema, duke seleksionuar atë për të cilën besojmë se është më e rëndësishmja për kontekstin e ramazanit. Sigurisht se ka nevojë që këto kuptime të sqarohen më gjerësisht si temë në vetvete, megjithatë konsideroj se mundim të përfitojmë nga ky trajtim i pjesshëm i tyre, i përshtatur për kontekstin e ramazanit, në mënyrë që shfrytëzimi i këtij muaji të bekuar të jetë sa më i frytshëm për ne.

Në mësimin e kaluar përmendëm se arritja më e madhe për ne në ramazan është që të na falen mëkatet. Dhe, kur flasim për mëkatet dhe kërkimin e faljes për to, nuk mendojmë vetëm në mëkatet e mëdha. Këtu kemi si qëllim çdo veprim tonin, i cili nuk është në përputhje me kërkesat dhe pëlqimet e Allahut. Dhe kjo, sigurisht, përfshin shumë gjëra në jetën tonë. Ne e dimë se kërkimi i faljes nga pejgamberi ﷺ, i cili vetëm në një ndejë e bënte

këtë deri në njëqind herë, dallon nga kërkimi i faljes që bëjmë ne. Vetëm kjo lë të kuptohet se kërkimi i faljes është shumë më i gjerë se ajo çfarë ne kuptojmë nga kjo, çka zakonisht ka të bëjë vetëm me disa mëkate të caktuara. Për të arritur vetëdijen e duhur dhe kështu të hapim rrugën për një adhurim cilësor, që do të bëjë ndikim domethënës në jetën tonë të përditshme duke e ndryshuar atë për mirë, ne duhet të ndërmarrim një varg masash të caktuara. E para prej tyre, siç mësuam në mësimet paraprake, është zgjimi nga gjumi i shkujdesjes (*gafletit*) për t'ia rikthyer zemrës funksionin për të cilin është krijuar dhe mbajtja e saj zgjuar në rrugëtimin drejt Allahut. Pas zgjimit thamë se vjen vrojtimi i mirësive që na janë dhënë dhe rezultatet që dalin nga kjo, gjë që kulmon me një gjendje të varfërisë së brendshme ose ndjesisë së nevojës thelbësore për falje nga Allahu . Sigurisht, pa këtë zgjim e vrojtim, pa këtë qortim të vetvetes, pa njohjen e vlerës së kohës, do të jetë problematike arritja e njohjes reale të faljes.

Prej këtu do të vazhdojmë me njohjen e disa fazave të tjera, që ndihmojnë realizimin e një pendimi cilësor, që ndryshon gjendjen për mirë, që të lidhë me Allahun, që nuk të lejon të kthehesh mbrapa dhe vazhdimisht të shtyn drejt faljes.

NGA TA DREJTOJMË VËMENDJEN

Faza pas zgjimit është një fazë kur njeriu tashmë fillon të mendojë: “Çka tash? Çfarë po kërkoj?” Gjatë gjendjes së gjumit, mendimet bredhin nëpër çështje të llojllojshme, gjë që lodh zemrën. Njerëzit janë të prirë t’i kullotin mendimet e tyre nëpër fusha të cilave nuk u përkasin, siç është rasti i trajtimit të temave të ndryshme filozofike a ideologjike, ku realisht nuk ka mundësi të jepet një përgjigje përmbyllëse. Sa e sa herë ka ndodhur t’i lodhim zemrat duke menduar për gjëra që Allahu i ka garantuar! Allahu, fjala vjen, ka garantuar furnizimin tonë, por shpeshherë bindja jonë për këtë përzihet me një lloj frike për të ardhmen, për gjasat e furnizimit, e gjëra si këto. E kemi të freskët në mendje rastin e panikut ku popullata ngarendën për të grumbulluar sa më shumë artikuj dhe për sa më gjatë, nga frika e mungesës së ushqimit që ata frikësoheshin se do të ndodhte për shkak të pandemisë. Pra, mendjet tona, në shumicën e rasteve, nuk enden nëpër fushat a çështjet e duhura. Tash, pas zgjimit, veçanërisht në prag të muajit ramazan, duhet të jemi të kujdesshëm nga do ta orientojmë dhe si do ta organizojmë mendimin tonë. Edhe pse të menduarit si dukuri mund të përbëjë një adhurim në vetvete, për çka dijetarët kanë folur gjerë e gjatë, nga shtjellimet e këtilla ne do të

mundohemi të marrim vetëm atë pjesë që na duhet për këtë trajtim.

Atëherë, me çka duhet të merremi tash? Nga duhet t'i orientojmë mendimet?

Në këtë fazë, mendja duhet të fokusohet në dy fusha kryesore:

- Fusha e njohurisë dhe
- Fusha e kërkesave

Për sa i përket fushës së njohurisë, kjo nënkupton që të mendojmë rreth njohurive që kemi për ramazanin, për rregullat e tij, për vlerën e veprave të caktuara në të, për inkurajimin për të qëndruar deri në fundin e tij ... Shkurt, tani na duhen informata të mjaftueshme për gjërat që ndërlidhen me ramazanin. Për shembull, në këtë muaj duhet të bëjmë shumë *dhikër*. A ke ti informata të mjaftueshme për *dhikrin* që duhet të bësh? Na duhet shumë, fjala vjen, leximi i Kuranit. A ke ti informatat e duhura për Kuranin? Ne ndoshta edhe dimë gjëra, por tash duhet t'i riorganizojmë. Domethënë, duhet t'i endim mendjet tona në atë se si t'ia bëjmë me të dhënat që kemi, si të mësojmë ato që s'i kemi, si të realizojmë udhëzimet që gjenden në këto të dhëna, e gjëra të kësaj natyre. Tash,

nëse mendimet të kalojnë te gjërat jashtë kësaj fushe, mundohu t'i rikthesh. Nuk themi se s'bën të mendosh edhe për çështjet e tjera të jetës që kërkojnë menaxhimin tënd, por duhet të mundohesh të riorganizohesh duke rikthyer fokusin në fushën e njohurive që kanë të bëjnë me dispozitat e agjërimit, me adhurimet (*ibadetet*), me shpërblimet, në përgjithësi me udhëzimet e pejgamberit ﷺ lidhur me këtë.

Fusha e dytë ka të bëjë me kërkesa, gjë që në këtë kontekst ka të bëjë me kërkesat e muajit ramazan, domethënë të dish saktë çka kërkohet prej teje në ramazan. Kështu, ne hyjmë në muajin e ramazanit dhe, ta zëmë, në ditën e dhjetë, dëgjojmë një ligjëratë për një punë të mirë dhe aty për aty vendosim të merremi me të, edhe pse gjysma e ramazanit ka kaluar. Kjo nuk është me vend. Ajo me çfarë duhet të merremi janë kërkesat e zemrës për përmirësim. Kërkesa mund të jetë me karakter obligues, domethënë s'ke çare pa u marrë më këtë punë dhe duhet ta trajtosh me urgjencë. Dhe ti nuk mund të arrish dot të këto kërkesa pa e endur mendjen në këtë fushë. Kullot mendjen prej ramazanit të kaluar deri në këtë ramazan që të shohësh çka ka ndodhur, si ka shkuar puna, ku ke qenë i mangët, çfarë probleme ke hasur që mund të radhiten ndër kërkesat që duhet të trajtohen në këtë ramazan. Nëse

kështu organizojmë të menduarit dhe këtej endim mendjen vazhdimisht, patjetër që, me lejen e Allahut, do të arrijmë të mobilizojmë tërë qenien tonë për një kthim të denjë te Allahut.

Ne shpeshherë tregohemi të vëmendshëm dhe i kushtohemi ligjëratës me tërë qenien, mirëpo, posa të përfundojë ligjëratat, të menduarit tonë nuk është më i ndërlidhur me ligjëratën. Kjo është arsyeja përse nuk përfitojmë nga ligjëratat sa duhet, pra, për shkak se mendimet e mëpasshme nuk janë të fokusuara ku duhet. Ne po që kënaqemi teksa dëgjojmë ligjëratën dhe e bëjmë këtë me gjithë qejf, mirëpo menjëherë më pas na e rrëmben mendjen ndonjë angazhim i dynjasë dhe ligjëratat thjesht arkivohet diku në kujtesë, me shpresë se më vonë do ta rishikojmë. Normalisht, gjatë vitit kemi angazhime të ndryshme dhe ndodh të na ikin gjërat. Dhe koha jashtë ramazanit është tjetër çështje. Tani po flasim për një situatë specifike, për ditë të numëruara të ramazanit. Mos lejo të hysh në ramazan ndërsa ke mendjen larg tij. Fillo që tani ta kthesh mendjen nga ramazani si në rrafshin e njohurive rreth tij, si në rrafshin e kërkesave në të.

SYHAPTËSIA

Kur ti kalon si duhet nëpër fazën e zgjimit dhe gjithashtu kalon si duhet edhe nëpër fazën e të menduarit, tashmë ke kaluar në një nivel tjetër. Sepse kemi të bëjmë me nivele nëpër të cilat duhet kaluar patjetër. Ti nuk mund, për shembull, nga klasa e parë të kalosh në klasën e pestë, ngaqë atje i ke disa shokë. Kjo punë nuk shkon me qejf dhe duhet t'i respektosh rregullat që përbëjnë stacionet e udhëtimit, që mundësojnë ngritjen e suksesshme drejt Allahut. Domethënë, kemi të bëjmë me stacione. Dhe zgjimi është një stacion, pas të cilit vjen stacioni i radhës.

Tash do të flasim për përgatitjen. Tash kemi të bëjmë me syhaptësinë në këtë gjendje, duke qenë se njeriu, menjëherë pas zgjimit, ende është i paorganizuar. Domethënë, ti zgjohesh dhe sheh mirësi të shumta, sheh parregullsitë që ke bërë dhe pasojat e kësaj. Prej këtui, ti nisë të mendosh çfarë do të bësh tash e tutje. Ky është një vetëdijesim, një nivel më i lartë se më herët. Këtë syhaptësi do ta shtjellojmë në kuadër të disa pikave të rëndësishme, që kanë të bëjnë pikërisht me përgatitjen për ramazan.

Pas zgjimit dhe pas riorientimit të mendimeve, cili është roli i kësaj syhaptësie më saktë? Çfarë roli ka kjo, të themi ashtu, vetëdije e re?

Roli i syhaptësisë është që të të shpëtojë nga hamendja, nga dilemat e panevojshme. Ke parë sesi nganjëherë, kur gjendesh në një udhëkryq dhe ka mjegull, hamendesh dhe s' di nga të drejtohesh? Dhe zakonisht ndodh që njeriut t'i shtohet hamendja para një veprimi të ri.

Ne duhet të hyjmë në ramazan me një pamje të çiltër dhe pa asnjë hamendje. Ti s'ke pse hamendesh se çfarë ke për të bërë në ramazan. Sepse ramazani, pa dyshim, është një mundësi e madhe dhe e pakthyeshme. Këto janë gjëra që duhet pasur parasysh vazhdimisht, për shkakun se hamendja të harxhon kot energjinë dhe – çka është më e rëndësishme – ta humbë shansin. Prandaj nuk kemi kohë për t'u hamendur. Në këtë fazë përgatitore duhet të hyjmë me qartësi, me syhaptësi, me vetëdije të plotë për situatën.

Po si ta arrijmë këtë? Si të fitojmë një garanci se s'do të hamendemi? Sepse ne ende po hamendemi a të fillojmë, apo të mos fillojmë? Çfarë të bëjmë e çfarë të mos bëjmë?

BINDJA SE TASH ANGAZHIMI I VETËM I DUHUR ËSHTË AI, QË KA TË BËJË ME RAMAZANIN

Një Çdo angazhim tjetër që nuk i shërben qëllimit të ramazanit, mund ta sjellë njeriun në një udhëkryq. Personi, për shembull, mund të gjendet para dilemës nëse duhet t'i japë përparësi martesës, apo nxënies së diturisë; dhe në fund të mbetet edhe pa u martuar, edhe pa u shkolluar. Ose të mos dijë a t'i japë përparësi namazit të natës na ramazan, apo punës; dhe kështu të mbetet i paefektshëm edhe në punë, edhe në faljen e namazit të natës në ramazan.

Pra, duhet të dish saktë çka po kërkon dhe të rrekesh me vëmendje, duke qenë i bindur se kjo është e vërteta për të cilën Allahu ka për të të shpërblyer. Për çdo gjë tjetër veç kësaj nuk ke siguri se nuk do të qortohesh. Domethënë, mundësitë e përzgjedhjeve janë goxha të kufizuara dhe duhet të shkosh me metodën e eliminimit të gjërave që nuk të hyjnë në punë në këtë muaj. Vëmendja tash duhet të përqendrohet në çështjen e ramazanit.

BINDJA SE TI JE PËRZGJEDHUR NGA ALLAHU

Një tjetër gjë që ka të bëjë me çështjen e syhaptësisë është fakti se ashtu siç Allahu krijoi njerëzit, ashtu Ai është i vetmi që mund ta bëjë dikë të devijojë e dikë ta udhëzojë. Allahu nuk i bën padrejtësi askujt. Kushdo që devijohet nga Allahu, devijohet me drejtësi; kushdo që udhëzohet, udhëzohet me mirësinë e Tij. Dhe këto janë dy ndarjet kryesore të njerëzve.

Atëherë, kur ti sheh se Allahu po të trajton me mirësitë e Tij, meqë po të udhëzon që të përgatitesh për ramazan, kjo të bën të vetëdijshëm për përgjegjësinë që ke karshi kësaj përgatitjeje, duke qenë se jo të gjithë njerëzit e kanë si temë ramazanin në këtë kohë, madje dhe shumë nga muslimanët. Me dhënien e mundësisë për t'u përgatitur, Allahu, në fakt, po të dërgon sinjale të qarta të një përzgjedhje hyjnore që të është bërë. Andaj, reflekto me përgjegjësi. Duhet patjetër të vetëdijesohesh karshi kësaj dhurate, përndryshe do të privohesh prej saj.

Kur shikon në botën dhe sheh të trajtohen tërë ato tema të pavenda në kohën e ramazanit, kupton se ti ke fituar mirësinë e marrjes me temën e duhur. Ne, si besimtarë që jemi, karshi ramazanit nuk kemi temë tjetër, përveç edhe disa angazhimeve jetësore të domosdoshme, që

mund të menaxhohen duke mos u zhvendosur nga tema e ramazanit. Andaj, duam të theksojmë se kjo pozitë jona, në fakt, është një përzgjedhje hyjnore që na është bërë, meqë Allahu, me drejtësinë e Tij, ua ndan njerëzve edhe detyrat në këtë dynja, duke i dhënë secilit atë që i përket dhe që është e përshtatshme për të. Sepse, që të lidhesh me Allahun, duhet të jesh i përshtatshëm. Jo gjithkush është i përshtatshëm që ta përmendë Allahun. Jo çdo zemër është e përshtatshme që ta madhërojë Allahun. Kjo është sikurse shembulli i një toke që duhet të jetë e përshtatshme për kultivimin e një fare të caktuar; nëse toka s'është e përshtatshme, fara nuk mbin. Njësoj edhe përgatitja për ramazan që Allahu po ta mundëson është një përshtatje e zemrës sate që të komunikojë me Të në nivelin që Ai kërkon. Kjo, pa dyshim, është një ndjenjë e posaçme, që t'i shkëputë të gjithë zinxhirët e shkujdesjes, të epshit, të plogështisë, të cilët paraqesin pengesë për pendimin tënd, pas çka ti do të jesh i lirë. Sepse ne luftojmë jo vetëm për liri fizike, por edhe për liri shpirtërore, për atë që të bën njeri. Dhe për të arritur këtë duhet t'i këpusësh këto lidhje të gabuara (shkujdesjen, epshin, etj.), të cilat s'i këput dot pa përshkuar këtë procedurë për të cilën po flasim. Kjo është procedura që të largon nga robëritë e shumta të kësaj bote dhe të bën vetëm rob të Allahut. Dhe ne duhet patjetër ta

ndiejmë këtë robërim, këtë nevojë që të jemi robër të Allahut.

Atëherë, a jemi të vetëdijshëm për këtë mirësi që po na jep Allahu? A jemi të vetëdijshëm për këto mësimë që po na i jep Allahu e për këtë Kuran që po e lexojmë? Nëse jemi të vetëdijshëm për këtë, reagimi i duhur në këtë do të ishte sjellja e përgjegjshme, përndryshe nuk do të mund të thuhet se jemi të vetëdijshëm për gjendjen, edhe nëse pretendojmë një gjë të tillë.

Allahu dëshiron të na përgatisë për një lidhje ose komunikim të veçantë me Të. Të mos harrojmë se të gjithë muslimanët agjërojnë, por dhe s'mund të pohosh se është i njëjtë agjërimi i të gjithëve. A komunikojnë me Allahun në të njëjtin nivel nëpërmjet agjëritimit të gjithë agjëruesit? Pa dyshim se jo. Cilësia e ramazanit dallon nga personi në person. Njerëzit, madje, mund të jenë në një saf duke falur namaz së bashku, mirëpo – siç ka thënë Ibn el-Kajimi - në mes të namazit të tyre të ketë dallim sa ka mes tokës e qiellit. Domethënë, i njëjti adhurim, i të njëjti vend, mbas imamet të njëjtë, por dallimi është tejet i madh. Dhe dallimin këtu e bën kjo vetëdije për të cilën po flasim. Ndokush qëndron në saf me të gjithë të tjerët dhe kryen atë çfarë duhet kryer nga ana teknike e namazit

ndërsa nuk është i vetëdijshëm për mirësinë e qëndrimit para Tij në atë vend.

Dikush agjëron me arsyetimin se Zoti e ka bërë detyrë (*farz*) agjërimin dhe moskryerja e tij sjell ndëshkim. Po, kjo është e saktë. Megjithatë, dikush ndryshe e lexon përzgjedhjen që i është bërë për të agjëruar. Dikush komunikon me Allahun nëpërmjet agjërimit nga pozicioni i të qenit e agjërimit një detyrë, dikush tjetër, krahas kësaj, komunikon edhe nga pozicioni i ndjesisë së privilegjit të përfshirjes në kategorinë e atyre që agjërojnë. Atëherë, bëhu i vetëdijshëm për këtë përzgjedhje. Agjërimi nuk është thjesht braktisje e ushqimit dhe e pijes. Në këtë ka një nder dhe privilegj për ty. Paramendo vetëm këtë dobi të agjërimit, për të cilën na njofton peygamberi ﷺ:

“Çdo robi të Allahut që agjëron një ditë në rrugën e Allahut (*nafile*), Allahu, për shkak të këtij agjërimi, do t’ia largojë fytyrën nga Xhehenemi në distancë prej 70 vitesh”.⁵

E, çka nëse kemi të bëjmë me agjërim të obligueshëm (*farz*)? A thua çfarë shpërblimi ka për këtë? A ndiejmë ne

⁵ Sahih Muslim.

përmallim për këtë mundësi tashmë që jemi duke u futur në muajin ku hapen dyert e Xhenetit? A je ti i vetëdijshëm për këto realitete? Si ke për të reaguar në këtë hapje ti? Do të jesh i indiferent? Do të jesh i plogësht?

Sidoqoftë, ti s'mund të arrish me forcë këtë vetëdije. Kjo vetëdije vjen si rezultat i procesit të zgjimit, i endjes së duhur të mendimeve ose mënyrës së duhur të menduarit, çka sipas radhës më tej prodhon një ndjesi të përgjegjësisë karshi të gjitha këtyre ndryshimeve hyjnore që Allahu i bën për ty, me qëllim që të inkurajohesh e të ngrihesh në nivelin e duhur të adhurimit të Allahut.

SJELLJA ME PËRGJEGJËSI PAS PËRZGJEDHJES

Kur njeriu zgjohet nga gjumi i shkujdesjes (*qafletit*), sheh çfarë ka humbur dhe pastaj organizon mendimin e tij në fusha të dobishme dhe nuk lodh veten duke endur mendimet aty ku nuk duhet. Domethënë, ai vetëdijesohet, pastaj, karshi kësaj përzgjedhjeje hyjnore që i bëhet me anë të udhëzimit, nis të sillet me përgjegjësi. Atëherë do të nisin të shfaqen edhe kuptime të çuditshme, të pazakonta, që nuk ndodhin ndryshe përveçse nëpërmjet këtij procesi.

Së këndejmi, nganjëherë ti çuditesh, kur sheh të parët tanë në besim sa me seriozitet merrnin një gjë. Edhe ne i

dimë të njëjta gjëra si ata, por nuk i kuptojmë si ata. Siç thamë, kjo nuk është diçka që arrihet thjesht aty për aty; kjo vjen si rezultat i një procesi të zhvillimeve të caktuara.

Ibn Omeri bënte pjesë ndër ata që njiheshin si tejet të përpiktë në zbatimin e veprimeve të pejgamberit ﷺ, pavarësisht nga ajo nëse veprimi i pejgamberit ﷺ ishte *farz* (e detyrueshme), *vaxhib* (obligim i dorës së dytë), *mustehab* (e rekomanduar), etj. Për ta ishte me rëndësi që pejgamberi ﷺ e kishte bërë, qoftë ai dhe një veprim rastësor, siç ishte, për shembull, ndalimi për të pushuar pranë ndonjë peme gjatë udhëtimit. Pra, Ibn Omeri edhe këtë e bënte, ndonëse nuk do të shpërblehej për këtë. Për të ishte me rëndësi të ndiqte shembullin e pejgamberit ﷺ pothuajse në çdo gjë. Kështu, thuhet se Ibn Omeri dinte për shpërblimin e përcjelljes së xhenazes, por, duke mos qenë i sigurt për vërtetësinë e këtij veprimi, nuk e kishte zbatuar këtë. Pas një kohe, pasi ndërmori një hetim për të verifikuar këtë thënie të pejgamberit ﷺ dhe kjo iu konfirmua nga Aisha, Ibn Omeri, që në momentin e marrjes së këtij konfirmimi po mbante disa guralecë në dorë, hodhi ata furishëm nga dëshpërimi që nuk kishte ditur për këtë shpërblim për një kohë kaq të gjatë. Pra, ai reagoi kështu për humbjen e faljes së namazeve për xhenazen! E, si do të duhej të reagoje, kur të kuptosh sa

shumë ramazana kanë kaluar pa qenë ti i vetëdijshëm për vlerën e këtij muaji? Obligimin e agjërimit po që e ke kryer, por a ka pasur mundësi të bëje më shumë? A do të mund të fitoje më shumë?

Në një rast tjetër, një prej dijetarëve po mbante ligjëratë për temën e përmirësimit nëpërmjet vetëdijesimit për vlerën e gjërave dhe aty gjendej një djalosh i cili po merrte shënime. Në një moment, dijetari u kthye nga djaloshi dhe e pyeti si quhej. Djaloshi iu përgjigj dhe dijetari nisi t'ia shprehte lakminë që Allahu e kishte përzgjedhur që në këtë moshë aq të re të dëgjonte kuptime të cilat vetë ai i kishte arritur vetëm tash në pleqëri. Megjithëkëtë, kjo keqardhje nuk qe një keqardhje e zhgënjimit dhe e dëshpërimit, po një që shndërrohet në forcë e cila nuk lë më të ikin gjërat me vlerë. Pra, as në rastin e Ibn Omerit e as në rastin e këtij dijetarit nuk kemi të bëjmë me keqardhje që ngjallë vajtim e dëshpërim; kemi të bëjmë me keqardhje që nxit vendosmëri për pjesën e mbetur të kohës e të mundësive.

Atëherë, edhe ti duhet t'i mbash sytë çelë tani, meqë Allahu të ka përzgjedhur duke të ta mundësuar t'i dëgjosh e t'i kuptosh disa gjëra ndërsa shumë të tjerë, të privuar nga kjo mirësi, mbeten krejtësisht jashtë kësaj fushe. Pra, në çfarë niveli është përgjegjësia jote për sa i përket kësaj

mirësie që po gëzon? Si do të reagosh karshi këtij sinjali hyjnor që të është dërguar?

Këto janë kuptime që të lëvizin drejt përgatitjes. Dhe sa më tepër që ta lëkundësh zemrën me to, aq më fuqishëm do të arrish te pragu i pendimit dhe kërkimi i faljes. Edhe nëse ne prapëseprapë bëjmë mëkate dhe rrëshqasim, sa herë të kthehemi me këtë qasje te pragu i pendimit, nuk na bëjnë dëm mëkatet e bëra. Këto janë kuptime të pamasa, sikur ta dinim. Me këto kuptime, ti vëren gjëra, i vrojton, dhe nuk lë të të ikën shanset. Të shfaqen kuptime me të vërtetë të çuditshme, aq sa habitesh nga po të vijnë. Dhe asgjë nga këto nuk është e rastësishme. Këto janë shpërblim nga Allahu për përpjekjen tënde që të jesh një udhëtar i vëmendshëm. Ti tashmë ec me syhaptësi rrugës drejt Allahut, prandaj Ai të furnizon me kuptime të mjaftueshme, që ta ruajnë këtë syhaptësi dhe nuk të lejojnë të kthehesh mbrapsht në shkujdesje. Rrugës edhe mund të ketë ndonjë episod shkujdesjeje, për shkak të rrethanave imponuese, por kjo, me lejen e Allahut, s'do ta dëmtojë synimin përfundimtar. Nëse kështu i kuptojmë gjërat, atëherë ramazani, me të vërtetë, ka për të qenë ndryshe.

Ibn el-Kajimi shpjegon se robët, me zbatimin e këtyre rregullave të udhëtimit dhe me respektimin e këtij

procesi, i vjen një mprehtësi shpirtërore (*firaseh*), me anë të së cilës ai sheh çfarë të tjerët nuk shohin dhe kupton çfarë të tjerët nuk kuptojnë. Kjo meqë tashmë forcat e brendshme (zgjimi, orientimi i duhur i të menduarit, syhaptësia) janë mobilizuar dhe jo të gjithë i kanë të mobilizuara kësisoj.

Këtë mësim do të donim ta përmbyllnim me një rast nga jeta e Ibn el-Mubarekut, i cili në mesin e njerëzve që i njohur si njeri i devotshëm, dhe atë në mesin e një gjenerate që kishin standarde të larta të devotshmërisë. Ibn Mubareku, në sytë e shumicës dukej një njeri i zakonshëm, pa diçka që do ta veçonte. Për të tjerët, pra, kjo gjendje e tij paraqiste një enigmë. Kështu, ndodhi një herë që njerëzit të gjendeshin bashkë me Ibn el-Mubarekun në një udhëtim. Nata i zuri udhës dhe ata të gjithë u ngritën për të ndezur një zjarr që do t'i mbronte nga të ftohtit deri të nesërmen. Pasi ndezën zjarrin dhe po rrinin përreth tij, për një çast era fiku zjarrin. Në ato çaste, të gjithë u alarmuan dhe nisën të angazhoheshin në ndezjen e zjarrit, meqë bënte ftohët dhe ishte terr i madh. Pa vonuar shumë, ata arritën të ndiznin zjarrin përsëri dhe drita e zjarrit ua zbardhi një pamje që i habiti; ata panë t'i rridhnin lotët Ibn el-Mubarekut. Ata e pyetën për arsyen e qarjes së tij dhe Ibn el-Mubareku, i tillë siç ishte, u orvat

të arsyetohej duke thënë se ishte i ftohur paksa, por të pranishmit nuk e pranuan këtë arsyetim dhe ngulmuan të dini arsyen e vërtetë. Ibn el-Mubareku më në fund tha: “Pasha Allahun, kur u fik zjarri dhe mbetëm në errësi, mu kujtua nata e varrit, ashtu e errët, e ftohtë, e frikshme”. Kur njerëzit panë nga ishin të orientuara mendimet e tij, kuptuan edhe pozitën e tij për të cilën ai ishte i njohur.

Pra, kemi të bëjmë me shfaqjen e kuptimeve të çuditshme, të ndjesive të pazakonta. Madje, nganjëherë edhe s’mund t’i tregosh ndokujt për këto përjetime; nuk gjen dot mënyrë si ta bësh këtë. Për shembull, dikush mund të gjendet në ndonjë situatë vështirësie dhe të kërkojë nga ti ndonjë sugjerim për rrugëdalje. Ti, natyrisht, e udhëzon të lutet dhe të bëjë durim, por kjo e neverit, meqë ai nuk e konsideron këtë si rrugëdalje. Kësisoj ndodh që edhe ne të mos kuptojmë disa udhëzime të dijetarëve, madje dhe t’i kontestojmë. Kjo sepse ata flasin nga një nivel i ndryshëm nga i yni. Andaj, respekto rregullat dhe dije sa shumë të ka begatuar Allahu e sa mundësi të mëdha të ka dhuruar. Nëse jemi privuar prej disa gjërave, sigurisht se kemi fituar shumë të tjera. Mirëpo, për këtë duhet të jemi të vetëdijshëm, të

vrojtojmë me syhaptësi. Pikërisht kështu hyhet në këtë muaj madhështor.

Allahu na gëzoftë me ramazan. Allahu na vetëdijesoftë për begatitë që na i ka dhënë, për vlerat dhe privilegjet që na i ka mundësuar, dhe na mundësoftë të reagojmë me përgjegjësi karshi kësaj përzgjedhjeje hyjnore që na është bërë, gjë që ka mundësuar dallimin tonë nga ata që nuk i kanë këto kuptime. Allahu ua mundësoftë t'i arrijnë këto kuptime edhe atyre që s'i kanë.

UDHËTAR I VENDOSUR

Tashmë po e dimë se qëllimi final nga të gjitha këto përpjekje për të cilët po flasim është që në fund të muajit ramazan të na falen mëkatet dhe të lirohem i nga zjarri i Xhehenemit. Pa dyshim, nëse njeriut i falen mëkatet, i hapen rrugë të shumta për të arritur tek Allahu dhe për të marrë shpërblime të mëdha, ngase nuk ka pengesë më të madhe për komunikimin e drejtë me Allahun dhe përfitimin nga ofertat hyjnore sesa mëkatet.

Allahu e ka bërë të mundshme që, nëpërmjet sezoneve të caktuara, të fitohet ajo që nuk mund të fitohet jashtë tyre. Natyrisht, falja e mëkateve është e mundshme gjithmonë, mirëpo ramazani ofron një mundësi marramendëse, një mundësi që nuk përsëritet jashtë këtij muaji. Për këtë arsye, siç e bëmë të njohur në fillim, pejgamberi ﷺ na vuri në dijeni se është i dështuar dhe i përbuzur kushdo që e arrin ramazantin dhe nuk i falen mëkatet.

Mund të thuhet se falja e mëkateve në ramazan duhet të jetë e padiskutueshme për ne. Dhe pas faljes së mëkateve ka shkallë (gjendje shpirtërore më të larta) për t'u arritur, kështu që është thelbësore që fillimisht të arrihet kjo falje,

në mënyrë që të na hapen rrugët për ndryshim të mëtutjeshëm. Dhe për të realizuar këtë kemi thënë se duhet të kalojmë nëpër procesin e pendimit cilësor dhe, para se të arrijmë te pendimi cilësor, duhet të kalojmë nëpër disa stacione të cilat na përgatitin për ta bërë sa më të fuqishëm kërkimin e faljes në fund të këtij procesi. Kështu, thamë se njeriu fillimisht duhet që të zgjohet nga gjumi i shkujdesjes dhe të vrojtojë mirësitë e Allahut, të shohë mëkatet e mangësitë e tij, pas çka i shfaqet nevoja thelbësore për Zotin, pastaj dhe nis të riorganizojë mendimet e tij në drejtim të njohurive dhe kërkesave, çka pasohet nga një syhaptësi ose vetëdije e re për vendosjen e planeve për të vazhduar më tutje. Prej këtui, do të flasim për udhëtarin e vendosur për realizimin e synimeve dhe të planeve që ai i parashtron vetes.

TË PËRFITOSH PREJ AGJËRIMIT PËRTEJ RAMAZANIT

Atëherë, synimi jonë kryesor dhe final nga të gjitha angazhimet tona në jetën e kësaj bote është të arrijmë kënaqësinë e Allahut. S'ka arritje më të madhe se kjo. Të gjitha synimet e tjera dhe qëllimet e tjera duhet të jenë të organizuara në shërbim të realizimit të këtij qëllimi. Edhe ramazani, edhe haxhi, edhe *dhikri*, edhe Kurani, edhe të gjitha në këtë dynja që i bëjmë, madje dhe punët tjera të

zakonshme - të gjitha duhet të jenë të koordinuara me kënaqësinë e Allahut. Ky, pra, është synimi final.

Ne tani po flasim për falje të mëkateve. Dhe falja e mëkateve në këtë rast është një mirësi e madhe që synojmë ta arrijmë në muajin ramazan. Së këndejmi, është më se e domosdoshme që besimtari t'i parashtrojë vetes objektiva nëpërmjet të cilave arrin këtë synim madhor.

Atëherë, çfarë plani ke ti për ramazan?

Për shembull, ti bën plan për të bërë në ramazan një numër të caktuar *hatmesh*, të bësh *dhikër* pas sabahut, të reflektosh për Kuranin, të dëgjosh a të lexosh ndonjë tefsir të Kuranit, të japësh sadaka, të kujdesesh për mbajtjen e lidhjeve farefisnore, etj. Dhe të gjitha këto vepra që synon t'i realizosh në muajin ramazan duhet të të shpijnë te disa suksese të caktuara. Domethënë, leximi i Kuranit nuk duhet të jetë qëllimi final; leximi duhet të jetë një mjet me anë të cilit synon shfrytëzimin e ramazanit dhe, rrjedhimisht, faljen e mëkateve në fund të tij. Gjatë realizimit të këtij plani, p.sh. të leximit të tri *hatmeve*, duhet të synosh që me këtë të bësh një hap drejt një përmirësimi të caktuar, që do të hyjë në punë edhe për çështje të tjera. Me agjërimin e ramazanit po që synohet falja e mëkateve, dhe ibadeti i agjërit po ashtu mbledh sasi shumë të madhe të durimit, të

vetëpërmbytjes, të përruljes ndaj Allahut, të varfërisë së brendshme (ndjesisë së nevojës për Allahun), mirëpo nuk duhet që të gjitha këto të përfundojnë me agjërimin.

Njeriu, fjala vjen, punon gjatë një muaji për të siguruar të hyrat e nevojshme për familjen e tij dhe ka mundësi që të fitojë më shumë sesa nevojat mujore të familjes. Kjo nuk do të thotë që këto të hyra t'i harxhojë të gjitha për një muaj. Pjesën e tepruar mund ta ruajë për muajin tjetër. Njësoj edhe në ramazan ne duhet të akumulojmë sa më tepër forcë për muajt e ardhshëm, në mënyrë që të kemi me çfarë të përballemi me sfidat e radhës. Ideja këtu është që të shfrytëzohet veçantia e ramazanit për tubimin e këtyre forcave, meqë muajt e tjerë nuk ta ofrojnë këtë mundësi sikurse ramazani. Me fjalë të tjera, në planifikimin tonë për ramazanin ne duhet të kemi edhe synime të tjera që nuk lidhen drejtpërsëdrejti me ramazanin, që na duhen edhe pas ramazanit, nëse mendojmë të vazhdojmë të jemi robër të Allahut edhe jashtë ramazanit. Për shembull, ti bën plan që t'i lexosh tri *hatme* të Kuranit. Ti kryen këto *hatme* duke përmbushur kështu planin dhe, *inshaallah*, fiton sevapet. Mirëpo pyetja tash është se çka ke marrë prej kësaj për më tutje, pra, për udhëtimin e mëtutjeshëm.

Ti je një udhëtar në një udhëtim më të gjatë dhe duhet të grumbullosh energji shpirtërore edhe për njëmbëdhjetë muajt e ardhshëm, jo vetëm për ramazan. Duhet theksuar se planifikimi jonë për ramazan ka të bëjë edhe me ramazanin, edhe me periudhën pas ramazanit. Kjo është një strategji që na lë të përfitojmë nga koha dhe nga mundësitë që Allahu na i jep. Së këndejmi, një nga qëllimet kryesore në tërë zbatimin e planit tonë është që ta luftojmë, ta minimizojmë ose dhe ta asgjësojmë ngurrimin tonë, të shprehur zakonisht në formën “Nuk e di a do të mund ta bëj”. Këto lëkundje duhet të marrin fund në ramazan, në mënyrë që pastaj të vazhdosh me vendosmëri më të madhe pas ramazanit. Sepse në ramazan njeriu është më i vendosur sesa jashtë tij. Është në natyrën e ramazanit që të ta shtojë vendosmërinë. Ideja është që të jesh më i vendosur dhe të mos lejosh mosrealizimin e planit të ramazanit. Meqë mosrealizimi i planeve të ramazanit nuk nënkupton vetëm humbjen e shansit të ramazanit, po edhe thellimin e mëtejme të ngurrimit dhe të paqëndrueshmërisë. Pra, planifikimi dhe realizimi i planit është shumë me rendësi jo veç për shkak të ramazanit, po edhe për shkak të vesit që ti synon ta luftosh nëpërmjet planit të ramazanit – ngurrimit të pavend.

Një tjetër gjë që ti duhesh ta godasësh janë synimet që mund t'i kesh për interesat personale të dukjes a të

vetëpëlqimit. Dhe është e mirënjohur që nga mjetet më të efektshme për luftimin e dukjes është agjërimi. Prandaj, mos përdor agjërimin vetëm për ta larguar ndjesinë e dukjes nga agjërimi, por le të jetë synimi që me agjërim ta luftosh ndjesinë e dukjes edhe në namaz, edhe në sadaka, edhe në adhurime të tjera pas ramazanit. Pra, syno me agjërim që, përveç ndjesisë së dukjes, ta godasësh edhe çdo qëllim dhe interes personal që njollos bukurinë e adhurimit ndaj Allahut.

Kur flitet për agjërimin, thuhet se agjërimi sjell sinqeritetin. Domethënë, njeriu në agjërim shton sinqeritetin. Tash, a duhet ta përdorësh të tërin vetëm në adhurimin e agjërimin, apo dhe në adhurime të tjera? Pra, ti duhesh ta synosh edhe këtë. Nëse nuk e synon ose nuk e bën pjesë të planit tënd, as nuk do ta realizosh.

Prej këtui, pra, ne synojmë luftimin e ngurrimit. Tashmë ti je zgjuar nga gjumi i shkujdesjes dhe po e di nga po shkon, prandaj dhe duhet t'i kushtohesh këtij drejtimi më tërë qenien tënde. Kështu, kur të thuash "O Allah, më fal!", është e udhës të kërkoesh falje edhe për ngurrimin, jo vetëm për mëkatin që ke bërë. Domethënë, t'i kërkoesh falje Allahut për çdo hisë të *nefsit* në adhurim; të kërkoesh falje për gjumin, për shkujdesjen, për mosvërejtjen e mirësive që t'i ka dhënë Allahu. Siç po shihet, gjërat janë

të ndërlihdhura dhe për këtë arsye ky shpjegim po i paraprin ardhjes te pragu i faljes. Shih, pra, sa materiali grumbullohet para kërimit të faljes. Këtu s'ke të bësh vetëm me një frazë të thjeshtë "O Allah, më fal!" dhe të mos e dish për çfarë kërkon të falesh. S'ke të bësh me tri a katër mëkate dhe gjithçka të përfundojë me kaq. Ka shumë gjëra për të cilat duhet të shpresojmë të na falë Allahu. Prandaj, duhet që, në kuadër të planit të ramazanit, krahas që synojmë plotësimin në ibadet e fitim sevapesh, duhet të synojmë edhe përmirësimin e karakterit tonë. Shumë më kollaj e lufton vetëpëlqimin në ramazan sesa jashtë tij, për shembull. Atëherë, nëpërmjet ibadetit në ramazan, godit fuqishëm këtë ves dhe të tjerët si ky, që të lirohesh nga barra e këtyre mëkateve dhe ta bësh rrugëtimin tënd më të lehtë.

VENDOSMËRIA NË VEPRIM

Ka udhëzime rreth mënyrës se si mund të arrihet krejt kjo praktikisht, të cilat do të na e lehtësonin arritjen e këtij synimi në masë të konsiderueshme. Fillimisht theksojmë se ditorisë që e merr duhet t'i nënshtrohesh e t'i bindesh krejtësisht, jo të eksperimentosh më të ose ta lësh pas dore. Domethënë, siç përmendëm më lart, ti dëgjon ligjëratën me vëmendje dhe pastaj qëndron i vëmendshëm për mësimet që i more edhe pas ligjëratës. Pra, e përdor

diturinë edhe për t'u shëruar, jo vetëm për informim. Ibn el-Kajimi, kur flet për mënyrën e braktisjes së Kuranit nga muslimanët, përmend pesë forma të braktisjes: Lënia e leximit të tij, lënia e reflektimit për mësimet e tij, lënia e të kuptuarit e tij, lënia e punës me të, dhe lënia e shërimit me të. Dhe shërimi këtu nuk nënkupton vetëm shërimin e zemrës, por edhe shërimin e sëmundjeve fizike. Aisha tregoi se, kurdo që ndonjë anëtar i familjes së pejgamberit ﷺ ankohej nga ndonjë dhimbje, ai i këndonte Kuran. E përdorim ne Kuranin për shërim? Shumë rrallë, për të mos thënë aspak. Kur të dhembë koka, çfarë bën ti së pari? Sigurisht, kërkon ndonjë hap kundër dhimbjes. Pse të mos vendosim dorën në kokë dhe të këndojmë el-Fatiha ose suren el-Felek së pari. Ose, kur të shfaqet problemi i zilisë a i lakmisë, përse të mos kërkossh shërim për këtë me Kuran. Pra, dijes që marrim duhet t'i dorëzohemi në kuptimin që të jemi të bindur për efektivitetin e saj dhe të mos e ngushtojmë përdorimin e saj. Dijen që merr, përdore edhe për shërim, edhe për përmirësim.

Tërë kjo, pa dyshim, ka nevojë për vendosmëri. Dhe vendosmëria nënkupton zbatimin e synimit deri në fund, pa u trembur nga vështirësitë dhe pengesat. Për çfarë vendosmërie po flitet më saktë?

Kur themi, bie fjala, se në këtë ramazan duhet bërë këtë e këtë, dikush mund të bëjë vërejtje duke parashtruar dallimin në kohë mes asaj që është bërë njëherë e një kohë dhe asaj që synohet në ditët e sotme. Kështu s'mund të jesh i vendosur. Ne duhet të jemi të gatshëm të përballemi me vështirësi në çdo kohë. Dhe s'do mend se ka vështirësi dhe pengesa, mirëpo vendosmëria i lehtëson vështirësitë, i eliminon pengesat, ndryshe nga ngurrimi që i shton, madje dhe sjell aso që nuk ekzistojnë realisht. Lidhur me vendosmërinë, Allahu thotë:

“...Kur të vendosësh për diçka, mbështetu në Allahun ...”
(Ali Imran, 159)

Kur të thotë Allahu të mbështetesh në Të, pasi të kryesh pjesën tënde të punës, zëre se u krye puna.

Allahu thotë gjithashtu:

“Nëse ju ndihmon Allahu, s'ka kush t'ju mposhtë; nëse ju lë pa ndihmën e Tij, kush do t'ju ndihmojë, përveç Tij. Pra, vetëm në Allahun le të mbështeten besimtarët”. (Ali Imran, 160)

Atëherë, për të marrë ndihmën e Allahut po kërkohet vendosmëri nga ana jonë. Dhe për të pasur vendosmëri duhet të kesh synime ose, thënë ndryshe, për të vendosur të arrish diçka duhet synuar atë gjë së pari. Mirëpo edhe

synimet duhet t'i kesh të arsyeshme, në mënyrë që të mund të qëndrosh. Allahu tha:

“...Kur të vendosësh për diçka, mbështetu në Allahun ...”
(Ali Imran, 159)

Këtu kemi dy gjëra. E para të takon ty ta bësh, e dyta i takon Allahut. Edhe pse realisht edhe e dyta të takon ty. Pra, ti e bën të parën duke vendosur ta bësh, pastaj i dorëzohesh Allahut që Ai të të ndihmojë. Dhe, kur Ai të ndihmon, s'do të ketë më pengesë a vështirësi që mund të të zhvendosë nga rruga e duhur. Allahu sikur po thotë: Kur të marrësh vendimin e duhur, mos iu tremb vështirësive e pengesave pasi të mbështetesh në Mua. Këto parime, sigurisht, vlejnë për jetën në përgjithësi, ndonëse këtu po mundohemi t'i organizojmë në shërbim të ramazanit.

Nga kuptimet e vendosmërisë - siç thotë Ibn el-Kajim - është që t'i realizosh synimet (qëllimet) me a pa dëshirë. Nuk duhet të varet kjo nga gjendja shpirtërore në të cilën gjendesh. Po more vendimin, merr fund puna. Prandaj, një nga komponentët më të rëndësishëm të vendosmërisë cilësore është vërtetësia dhe sinqeriteti. A do përnjëmend të lidhesh me Allahun ? A dëshiron përnjëmend të të falen mëkatet? A e do përnjëmend largimin e emrit tënd nga lista e banorëve të zjarrit të Xhehenemit? Dhe a ke më

shumë se një mendim në këtë drejtim? Mos po ngurron në këtë?

Duhet t'ia bësh vetes këto pyetje. Pasi të marrësh vendimin, s'ke pse të marrësh parasysh më gjendjen tënde shpirtërore dhe i imponohesh *nefsit*. Sepse, sikur ta pritnim pëlqimin e *nefsit*, as pesë kohët e namazeve ditore s'do t'i kryenim. Natyrisht, në disa situata duhet ditur të përshtatësh *nefsin* dhe kjo është për trajtime të tjera. Ajo çfarë duam të theksojmë tash është se, në parim, ndaj *nefsit* duhet të jesh i prerë, i vendosur. Kur *nefsi* sheh se je i vendosur, të bindet, përndryshe rebelohet atëherë kur sheh ngurrim te ti. Merre këtë si një rregull.

Duhet pasur parasysh se vendosmëria nuk lidhet me eufori dhe nuk është një vendim emocional. Këtu, siç kemi theksuar disa herë tashmë, kemi të bëjmë me një proces që duhet ndjekur me përpikëri. Patëm fillimisht fazën e zgjimit, pas së cilës vijnë vrojtimi i mirësive, orientimi i mendimeve, syhaptësia në rrugëtim, parashtrimi i synimeve dhe vendosmëria në zbatimin e tyre. Pra, s'kemi të bëjmë këtu me slogane e britma emocionale.

Atëherë, për të realizuar këtë vendosmëri duhet të zotërosh tri gjendje.

*Fuqia e zemrës për të refuzuar kundërshtimin e dijes nën
presionin e mbikëqyrjes nga Allahu*

Çka nënkupton kjo?

Dituria e dobishme (*ilmen nafian*) është ushqimi i shëndetshëm për zemrën, dhe ky ushqim mbetet i shëndetshëm për zemrën edhe pasi kjo dituri të zbatohet në praktikë. Nëse kjo dituri e shëndetshme nuk zbatohet, fillon të prishet; si ushqimi që hamë: nëse s’e konsumon sa është i freskët, më vonë prishet. Dija është e shëndetshme, por, nëse e lë pa e shfrytëzuar një kohë të gjatë, e prish zemrën. Çfarë tha Allahu për Beni Israilët?

“... që (ata që besojnë) të mos bëhen si ata që u qe dhënë Libër (të krishterët dhe çifutët) dhe të cilëve u kaloi një kohë e gjatë, pas çka zemrat e tyre u forcuan...” (el-Hadid, 16)

Domethënë, te ata zgjati së tepërmi moszbatimi i dijes dhe, për pasojë, atyre iu prishën zemrat.

Pra, dija e shëndetshme dhe e freskët duhet të lëvizë, përndryshe prishet dhe, për rrjedhim, e prish edhe zemrën. Zemra duhet të ruhet nga konsumimi i ushqimit të prishur dhe në këtë duhet të qëndrojë e vendosur. Për të qëndruar e vendosur i ndihmon *murakabe* ose bindja se Allahu është duke e përcjell. Domethënë, Allahu ta

dërgon ushqimin për zemrën tënde dhe përcjell reagimin tënd. Atëherë, si do të jetë përgjigja jote në këtë?

Tregohet se një student ia përcolli Imam Shafiut një hadith për abdesin, të cilin Imam Shafiu nuk e kishte ditur. Meqenëse hadithi kundërshtonte disa qëndrime të Imam Shafiut lidhur me marrjen e abdesit, studenti pyeti se si të veprohej tani që kishin para vetes këtë hadith, që po ua sfidonte qëndrimet e deritanishme. Imam Shafiu, pa ngurruar shumë, ia ktheu: “Çfarë të bëjmë tjetër përveçse të anulojmë vendimet e deritanishme dhe t’i bindemi këtij hadithi”.

Kështu duket në praktikë ndjesia e përcjelljes nga Allahu. Kjo ndjenjë fuqizon zemrën që të mos kundërshtojë dijen. Po s’pati mbikëqyrje, dobësohet vendosmëria e zemrës për zbatimin e dijes dhe dija e përfituar pashmangshëm shkon drejt prishjes, gjë që më tej i jep zemrës sëmundje nga e cila edhe mund të vdesë. Pastaj, o i erdhi dija, o s’i erdhi, do të jetë njësojë për zemrën. Pikërisht këtë gjendje e ilustron edhe proverbi i njohur arab: “Të vdekurit nuk i bëjnë dëm plagët”. Kështu funksionojnë gjërat për sa i përket zemrës. Kështu funksionon edhe vendosmëria, duke qenë se ti ose do të ecësh përpara, ose do të shkosh mbrapa, pra, nuk qëndron dot në një vend.

Këmbëngulja për lidhjen me Allahun

Kemi marrë më herët shembullin e një personi që del në treg për të blerë një produkt dhe nuk ka vendosur cilin lloj ta marrë. Kështu, për të arritur vendosmërinë në vendim, ai provon, le të themi, një copë djathë. Pasi i pëlqen shija, ai vendos të marrë më shumë nga ai lloj i djathit. Kështu edhe ti ke shijuar ibadetin. Tash, pasi ti po e di sa i mirë është ibadeti, kërko më shumë. Këtë kontekst na e ilustron mirë edhe incidenti në kohën e dijetarit të madh Hasan el-Basri, kur ligjëratat e tij i braktisën një grup sektar, për shkak se ndryshuan bindjet fetare, pas çka ai komentoi: “Po të kishin qenë të lidhur (me konceptin e drejtë të besimit), nuk do të ishin shkëputur kurrë”.

Vlen të përmendet në këtë kontekst të vendosmërisë edhe rasti i perandorit bizantin Herakliut, kur atë e vizituan një delegacion idhujtarësh nga Meka dhe ai nisi t’i pyeste për gjendjen e tyre dhe raportin me pejgamberin ﷺ. Ndër pyetjet që ua bëri idhujtarëve për gjendjen e pejgamberit ﷺ qe: “A ndodh ta lëshojnë rrugën e tij (pejgamberit ﷺ) ata që e ndjekin?” “Jo”, iu përgjigj kryesuesi i delegacionit. Herakliu ia ktheu: “Kështu është puna e besimit.” Domethënë, kur ta shijojë zemra besimin e vërtetë, kjo

vetëm e shton vendosmërinë në besim dhe nuk e lë njeriun të kthehet mbrapa.

Shuarja e burimeve që fuqizojnë nefsin

Sepse *nefsi* është në luftë me zemrën. *Nefsi* është ushtari më i rebeluar i zemrës. Zemrës i duhet vendosmëria për të pasur pushtetin nën kontroll, ndërsa *nefsit* i duhet të dobësojë zemrën që t'ia marrë pushtetin. Zemra ushqehet me vendosmëri, *nefsi* ushqehet me epsh. Çdo epsh që *nefsi* realizon në dëm të zemrës, është fuqizim i *nefsit*. Kur forcohet *nefsi*, dobësohet zemra; kur dobësohet zemra, dobësohet vendosmëria. Çdo epsh që synon *nefsi*, por është nën menaxhimin e zemrës, është dobësim i *nefsit* dhe vënie e tij nën kontroll. Prandaj, që ta realizosh vendosmërinë, duhet ta godasësh epshin dhe të mos e ushqesh.

Për sa u përket epsheve, ato mund të jenë haram dhe këto duhet larguar gjithsesi. Ka dhe epshe që nuk janë haram dhe kanë të bëjnë me teprim që pengon zemrën. Ndër to është teprimi në ushqim dhe pije. Kjo është kur njeriu ha nga epshi që ka për shijet, jo nga nevoja. Ke vërejt sesi nganjëherë gjatë ngrënies ti vazhdon të hash edhe pasi të ngopesh? Ky zakon i ngrënies për qejf e fuqizon *nefsin*. Po ashtu dhe gjumi i tepërt. Sigurisht se njeriu ka nevojë për gjumë, por lehtë ndodh që ta kalosh normën e

domosdoshme dhe ta bësh gjumin për qejf, gjë që fuqizon *nefsin*. Kështu qëndron puna me çdo epsh që jep efektin e fuqizimit të *nefsit*. Andaj, godit çdo burim të epshit që fuqizon *nefsin*, në mënyrë që të fuqizohet vendosmëria në zemër, që ta kesh si synim të përhershëm shpëtimin dhe arritjen tek Allahu.

FAKTORË TË DOBËSIMIT TË VENDOSMËRISË

Për fund duam t'i përmend shkurtimisht disa faktorë që ndikojnë në dobësimin e vendosmërisë.

Sëmundjet e zemrës

Zemra mund të sëmuret me ndonjë nga sëmundjet shpirtërore, si: zilia, vetëpëlqimi, mendjemadhësia, lakmia, etj. Domethënë, prej arsyeve më të shpeshta të pavendosmërisë së zemrës është zemra e sëmurë me ndonjë nga këto sëmundje, të cilat mund ta nxjerrin jashtë funksionit. Prandaj dhe duhet të punojmë shumë me zemër, që t'i largojmë këto sëmundje dhe njëherësh ta pastrojmë me adhurime që e ngjallin dhe e forcojnë. Përndryshe, ushtarët (*nefsi*, gjuha, syri, etj.) kollaj nuhasin pavendosmërinë e gjeneralit (zemrës) dhe nuk e marrin seriozisht. Atëherë, t'i vejme në dijeni ushtarët se është kthyer gjenerali nga udhëtimi për shërim dhe është plotësisht i shëruar e i gatshëm të godasë fuqishëm. Pas

kësaj, sigurisht, të gjithë ushtarët (organet, gjymtyrët) do t'i binden.

Pra, duhet patjetër të tregohesh i vendosur me një vendosmëri të vërtetë, pa shtirje. Në këtë kontekst, tregohet se një student shkoi për ta vizituar Imam Ahmedin. Pasi rrinë së bashku e bëjnë muhabet për një kohë, studenti kthehet në shtëpi. Pa vonuar shumë, dëgjon një trokitje në derë dhe e hap për ta gjetur para derës Imam Ahmedin me të cilin ishin ndarë vetëm para pak minutash. Me të vërejtur çuditjen e studentit, Imam Ahmedi i tha: “Në rregull është. Para se të vije tek unë, doja të vija te ti, por ja që ti erdhe tek unë. Desha ta çoja në vend vendosmërinë që kisha për të të bërë vizitë”. Shiko se me çfarë detaje të holla Imami ushqente vendosmërinë për ta ruajtur zemrën që të mos dobësohej, pra, që *nefsi* të mos nuhaste ndonjë mundësi për ta zbrapsur. Dikujt kjo mund t'i duket stërhollim, po nuk është ashtu. Fundja, ti mund ta marrësh si të duash këtë, por është një fakt që kjo luftë me *nefsin* ndodh pandërprerë dhe në detaje kaq të holla. A thua, vallë, si planifikon për muajin e ramazanit personi që kujdeset për vendosmërinë deri në këtë masë edhe jashtë ramazanit?

Zvarritja e punëve

Këtë zakonisht e dallojmë me shprehjen “Kam vendosur, po kështu do ta bëj ...” Ti mund ta shtysh një vepër të caktuar për një rast tjetër edhe pa një arsye të veçantë, mirëpo do të jetë e nevojshme që prapë ta aktivizosh vendosmërinë dhe kjo mund të paraqes problem atëherë. Përse ta bësh një gjë pas një muaji, kur mund ta bësh menjëherë. Kjo zvarritje vetëm e dobëson vendosmërinë.

Frika nga dështimi i realizimit të synimit

Kjo nënkupton pasjen e dyshimeve dhe mungesën e vetëbesimit. Këto gjëra duhet eliminuar, dhe më lart folëm për dëmin që shkakton ngurrimi nga hamendja e pavend.

Paqartësia e qëllimeve

Kur s’ke synime a një plan të caktuar, s’ke për çka të tregohesh i vendosur. Që të jesh në lëvizje, ti duhet të kesh një adresë a një vendmbërritje si synim. Me fjalë të tjera, është e domosdoshme të kesh një plan të qartë.

Mungesa e durimit

Durimi ose sabri ushqen vendosmërinë, mungesa e sabrit e dobëson.

Njësoj dhe dëshpërimi, zhgënjimi, trullosja, shkujdesja - të gjitha këto e godasin vendosmërinë. Ti duhet patjetër

t'u shmangesht këtyre ndërsa kultivon të kundërtat, duke trasuar kështu rrugën drejt pendimit përfundimtar.

UDHËTAR I MATUR

Ne të gjithë jemi udhëtarë që kalojnë nëpër stacione të ndryshme gjatë jetës së kësaj bote. S'do mend se një udhëtar, në kuptimin e zakonshëm të udhëtimit, sidomos në një udhëtim të gjatë, ka nevojë për furnizim me ushqim, me karburante, dhe gjëra të tjera për të cilat mund të ketë nevojë rrugës. Njësoj është edhe në udhëtimin tonë drejt Ahiretit; ka stacione të ndryshme ku ndalemi për t'u furnizuar dhe për të vazhduar tutje deri në takimin me Allahun.

Ramazani, pa dyshim, është një prej stacioneve më të rëndësishme të jetës sonë. Meqë vlera e këtij muaji është e paçmueshme, ne duhet të futemi në të të përgatitur si duhet, që të marrim fitoren të cilën Allahu e mundëson në këtë muaj, të marrim shpërblimet dhe të vazhdojmë tutje. Deri më tani, ne kemi diskutuar disa prej fazave të rëndësishme nëpër të cilat kalon udhëtari i zgjuar, i vëmendshëm, dhe i vendosur. Kemi përmendur po ashtu të tjerë komponentë që nuk janë trajtuar si kaptina në vete, por rëndësia e tyre ka bërë që të përfshihen në hartën e udhëtimit. Tashmë gjendemi në një fazë tejet të

rëndësishme, që është pragu i hyrjes në temën e pendimit, për të cilin jemi duke u përgatitur që nga fillimi.

Atëherë, maturia e udhëtarit, siç mund të kuptohet nga titulli, nuk nënkupton vetëm vetëpërmbajtje. Një udhëtar i matur është ai, që mat gjërat mirë para se të veprojë, domethënë nuk vepron shkel e shko dhe nuk vepron pa një plan. Në terminologjinë fetare, kjo maturi sigurisht se ka edhe kuptime të tjera, mirëpo kësaj radhe do të përdorim një kuptim pak më të gjerë se kuptimi i zakonshëm. Do ta përdorim në kuptimin llogaritjes së vetvetes karshi veprimeve dhe dukurive me të cilat përballemi përditë në jetën tonë fetare e të përbotshme.

Allahu na porosinë në Kuran që t'i matim gjërat mirë, të përgatitemi mirë, të llogaritim vetët tona hollësisht, meqë në këtë kemi mundësinë e përmirësimit, të pendimit, të shtimit të mirësive. Sepse, posa ta kalojmë pragon e dynjasë, të gjitha këto mundësi marrin fund. Allahu thotë në Kuran:

“O ju që keni besuar, frikësojuni Allahut dhe çdonjëri le të shikojë se çfarë ka përgatitur për të nesërmen. Kini frikë Allahun, sepse Ai di çdo gjë që bëni ju!” (el-Hashr 18)

Domethënë, kini frikë Allahun duke vendosur pengesa të qëndrueshme mes jush dhe ndëshkimit të Tij. Po si ta bësh këtë? Këtë e bën duke u kujdesur të përgatitesh për daljen para Allahut. Pra, duhet të fillosh t’i matësh gjërat mirë, që të shohësh nëse je i gatshëm t’i dalësh përpara Allahut me atë çfarë ke bërë deri këtu. Këtë porosi kuranore e gjejmë të ilustruar në rastin ku pejgamberi ﷺ i përgjigjet një Sahabiu i cili pyet: “O i Dërguar i Allahut, kur do të ndodhë Kijameti?” dhe ai ﷺ, duke zhvendosur vëmendjen e pyetësit atje ku i bën dobi, iu përgjigj:

“Çfarë ke përgatitur për të?”

Domethënë, çfarë ke bërë gati për të, meqë Kijameti do të ndodhë gjithsesi.

Duke e trajtuar nga kënde të ndryshme, dijetarët kanë folur gjerë e gjatë për këtë temë. Ne këtu do të marrim si bazë disa këndvështrime të Ibn el-Kajim, veçanërisht nga punimi i tij i njohur ku flet për shkallët e udhëtarëve drejt Allahut. Ibn el-Kajim dhe të tjerë parashtrojnë disa parametra për matjen ose llogaritjen e vetvetes. Nëpërmjet këtij parashtrimi, ndër të tjera, dijetarët fillimisht na vejnë në dijeni se gjërat duhet patjetër të kenë një bazë, meqë asgjë s’do të jetë e qëndrueshme pa të. Prandaj gjithmonë duhet të kujdesemi të kemi një bazë

për adhurimin që bëjmë, për përmirësimin që synojmë, dhe për çdo projekt a angazhim tonin. Baza, pra, është jetike për çdo gjë që pohohet a veprohet. Për keqardhje, sot shohim shumë muslimanë të cilët, edhe pas dhjetë a pesëmbëdhjetë viteve në Islam, nuk njohin bazat ose gjërat elementare të fesë. I gjen shumë prej tyre të merren me hollësira e gjëra të panevojshme për jetën e tyre fetare ndërsa shpërfillin bazat. Pa dyshim, ky është një dështim në formimin e një besimtari. Atëherë, cilat janë këto baza për të cilat po flitet?

QËNDRIMI YT PREJ ROBI

Tashmë po fillojmë me zbatimin praktik të disa mësimëve që morëm në mësimet e para. Prej këtui, fillimisht duhet pasur parasysh se njerëzit jo rrallëherë kanë probleme dhe kriza në raportin me Allahun. Këto kriza ndodhin për arsye të shumta, po një është kryesorja: mospërcaktimi i pozicionit të duhur të njeriut në ekzistencë. Pra, njeriu nuk vendos veten e tij në pozicionin që i takon. Njeriu është një rob dhe, natyrisht, një robi i takon të jetë i dëgjueshëm. Megjithëkëtë, njeriu nuk komunikoi me Allahun nga pozicioni i robit. Njeriu edhe mund të orvatet të komunikojë me Allahun nga një pozicion tjetër, të gabuar, por komunikimi do të dështojë. I vetmi pozicion nga i cili mund të komunikosh mirëfilli me Allahun, që të

mundëson udhëtim të lehtë drejt Tij, është pozicioni i robit.

Çka quajmë rob më saktë?

Rob është ai, që nuk posedon gjë. Ne sigurisht që komunikojmë me Allahun nga pozicioni i dijes për Të, por nuk bën të komunikojmë me Të nga pozicioni se ‘Unë di’, ‘Unë kam’, ‘Unë mund’. Nga këto pozicione nuk mund të ndërtosh një komunikim domethënës me Allahun. Pra, ti je një rob, një nevojtar, ndërsa Ai është Zoti i vetëmjaftueshëm. Dhe kështu është gjithmonë. Çfarëdo që të ndryshojë në dynja, pozicioni yt dhe i Zotit mbeten i pandryshueshëm. Zoti mbetet Zot dhe robi mbetet rob. Ti je një rob edhe kur nuk di shumë, edhe kur bëhesh njeriu më i dijshtëm në dynja. Çfarëdo ndryshimi në gjendjen tënde, është i vlefshëm vetëm në raport me njerëzit e tjerë. Ti mund të bëhesh një nxënës, një mësues, një profesor, një kryeministër a kryetar shteti, por ky ndryshim pozicionesh do të vlejë vetëm karshi njerëzve të tjerë, jo edhe karshi Allahut.

A thua çfarë rezultati marrim, nëse matim gjendjen e robit në krahasim me pranimin e tij të begatave nga Allahu? Të shohim se çka vjen prej Zotit e çka vjen prej neve.

Prej Allahut vjen dija, prej nesh vjen injoranca. Prej Allahut vijnë të mirat, prej nesh vijnë mëkatet. Çfarë ke ti për t'i treguar Allahut tjetër përveç injorancës sate? Pra, ulu dhe mendo se çka ti i jep Zotit. Asgjë. E, çka merr prej Tij? Shumë. Në fakt, të gjitha që i ke, i ke prej Tij. Kjo është ajo që bën dallimin.

Kësisoj ti kupton se gjithmonë i mbetesh borxh Allahut. Ngase edhe namazi që ti fal në përpjekje për t'u treguar mirënjohës për mirësitë e Allahut, është prej Allahut, pra, është udhëzim prej Tij. Ti s'mund të llogaritësh se po shlyen borxhin me faljen e namazit, kështu që vazhdon të mbetesh një borxhli ndaj Tij. Gjithmonë.

Kur të kuptosh këtë, duhet të shikosh me çfarë ta mbushësh këtë zbrazëti, që mbetet nga pozita jote e natyrshme prej robi. Ngase, nëse kjo zbrazëti nuk mbushet me gjënë e duhur, nesër do të dalësh i mangët para Allahut, gjë që nënkupton ndëshkim, sigurisht. Sepse ti s'je gjë tjetër veçse një borxhli. Ti ke një borxh që ose do ta shlyesh në dynja, ose në Ahiret. Atëherë, kur ti bën këto matje dhe kthehesh te faza e parë e zgjimit, do të bindesh se ke parë çështjen ashtu siç është në të vërtetë. Ti tashmë je i vetëdijshëm për dallimin mes asaj që vjen nga Allahu dhe asaj që vjen nga vetë ti. Ti sheh zbrazëtinë e mbetur dhe kupton se para vetes ke vetëm dy zgjidhje:

- Ndëshkimi (ngase ke borxh) ose
- Kërkim i faljes

Tash, me këto matje, ti fillon të kuptosh sa e rëndësishme është të të falë Allahu. Dhe këtu nuk po flasim vetëm për kërkimin e faljes për ndonjë mëkat të caktuar, meqë këtë duhet bërë gjithsesi; po kërkojmë një falje shumë më të thellë, shumë më përfshirëse, e cila mbush këtë zbrazëti. Allahu e ka bërë të mundshme që zbrazëti të e cila krijohet mes mirësive që kemi dhe pamundësisë sonë për të falënderuar për to, krahas që jemi dhe mëkatarë, ta mbushim me kërkim të faljes. Prandaj nuk ka alternativë; ose pendim cilësor dhe kërkim të faljes, ose - Allahu na ruajttë - ndëshkim.

Ti duhet të fillosh të kuptosh se, me të vërtetë, cilësimi që Allahu ta bëri në Kuran, është cilësimi më i saktë, më i vërtetë që ndokush ta ka bërë ndonjëherë. Allahu thotë për njeriun:

“Ne ua ofruam përgjegjësinë qiejve, Tokës dhe maleve, por ato nuk pranuan ta marrin përsipër dhe u frikësuan ta pranojnë, kurse njeriu e pranoi. Me të vërtetë, njeriu u tregua i padrejtë me veten dhe i paditur (për pasojat e kësaj përgjegjësie)”. (el-Ahzab, 72)

Allahu tregon se njeriu u tregua i padrejtë dhe injorant duke kërkuar nga Ai atë që nuk i takon, pra, duke pretenduar pozitën që nuk i takon. Dhe ne thamë se, kurdo që të dalësh nga pozita e robit, bën padrejtësi. Karshi Allahut nuk të takon asnjë pozitë tjetër. Por kjo nuk vlen edhe karshi njerëzve. Karshi njerëzve nuk ka robëri. Ti nuk je rob i askujt prej njerëzve, kur ke në ekuacion adhurimin dhe falënderimin ndaj Allahut. Kështu, njeriu, në thelb, na del të jetë një injorant, që nuk di se çfarë mundësie të madhe ka për të fituar dhe as nuk është i vetëdijshëm për ndëshkimin që e pret.

Pra, ky është parametri i parë i kësaj llogaritjeje ose matjeje, e cila, kur nuk funksionon fare ose nuk funksionon si duhet, prish dhe të gjitha matjet e tjera. Ibn el-Kajim thotë se kjo matje funksionon me anë të tri elementeve: Drita e urtësisë dhe e dijes, qortimi i vetvetes, dhe dallimi mes përfitimit nga mirësitë dhe sprovimit me to.

DRITA E DIJES DHE E URTËSISË

Kjo nënkupton diturinë, pra, kjo që ti po mëson tani. Kështu fillon t'i kuptosh gjërat. Kupton si ta matësh, fjala vjen, rëndësinë e namazit me rëndësinë e ndonjë pune që sfidon faljen e namazit. Kështu, ti fillon t'i rendisësh gjërat, të largosh të menduarit kaotik, t'i matësh si duhet

mirësitë që ke. Mjerisht, shpesh sheh dikë ta vlerësojë më shumë mirësinë e telefonit sesa mirësinë e namazit të sabahut. Njerëzit nuk shohin gjërat si duhet dhe, për pasojë, as nuk i matin si duhet. Në dritën e duhur, njeriu sheh gjërat krejtësisht ndryshe. Për shembull, si do ta vlerësoje ti këtë mësim që po e merr? Në këtë vlerësim assesi nuk bën t'i lejosh vetes të mos jesh i singertë. Prandaj të matim gjërat që të shohim së ku qëndrojmë realisht, pastaj të vejmë gjërat në rregull, t'i sistemojmë mirësitë që kemi, sepse vetëm në këtë mënyrë do të mundim t'i shfrytëzojmë ashtu si duhet.

A ke parë, për shembull, sesi një shtëpi mund të ketë orendi të bukura e të shtrenjta, por të mos jenë të renditura si duhet. Kjo as nuk të kënaqë syrin, as nuk të lë t'i shfrytëzosh si duhet. Domethënë, jo pse nuk janë, por nuk janë në vendin e tyre, nuk janë të renditura si duhet. Atëherë, sa e sa mirësi kemi dhe nuk dimë t'i rendisim si duhet dhe ankohemi vazhdimisht, madje dhe konsiderojmë se Allahu na ka mbetur borxhli edhe për ndonjë gjë që s'e kemi. Njerëzit ndoshta nuk e shprehin këtë gojarisht, por sjellja e tyre të lë të kuptosh se e mendojnë këtë. Pra, dituria na duhet për të kuptuar rëndësinë e adhurimit, të besimit, të udhëzimit, të

familjes e shoqërisë së udhëzuar drejt, siç theksoi edhe pejgamberi ﷺ, kur tha:

“Kjo botë është kënaqësi dhe kënaqësia më e madhe në të është bashkëshortja e mirë (e drejtë)”.⁶

“Mos u shoqëro me tjetërkënd pos besimtarit.”⁷

Andaj, duhet t’ia dimë vlerën bashkëshortes (bashkëshortit) të mirë, shokut (shoqes) të mirë, dhe mirësive të ngjashme që gëzojmë, të cilat shpeshherë nuk i vlerësojmë si duhet e pastaj nuk tregohemi as falënderues për to sa duhet. Shkurt, nuk mund të bësh matjet e duhura të mirësive pa dituri, pa mësim, pa këso ligjërata.

⁶ Sahih Muslim.

⁷ Ebu Davud. U cilësua si *hasen* (i mirë) nga shejh Albani në *Sahih el-Xhaami’*.

QORTIMI I VETVETES

Për sa i përket qortimit të vetvetes, kjo nënkupton që njeriu të mos ketë konsideratë të lartë për veten e vet. Kjo duket të jetë e vështirë, por, pasi të shpjegohet dhe të kuptohet drejt, do të lehtësohet arritja e saj, *inshaAllah*.

Fillimisht, në raport me Allahun, kjo nënkupton që, sa herë të kryesh një punë të mirë, të besosh se ke mundur më mirë dhe të jesh i bindur se Allahu të ka dhënë aftësi për më mirë. Mendimi jo i mirë për vetveten të ruan nga vetëpëlqimi e nga dëshira për t'u dukur. Megjithatë, këtu duhet pasur kujdes që të jesh mesatar e jo t'i bësh zullum vetvetes duke e nënçmuar. Mjafton nga qortimi aq sa për të kujtuar pozitën tënde prej robi karshi Allahut. Pra, njeriu duhet ta qortojë veten e vet për mangësitë që sheh te vetvetja dhe në ibadetet (adhurimin) që kryen. Ibn el-Kajim argumenton se ky mendim qortues, që njeriu duhet ta ketë për vetveten, ndihmon në hetimin e të metave që i ka.

Mendimi i mirë për vetveten, në anën tjetër, i ndihmon në arsyetimin e pavend të vetvetes. Dhe neve, karshi Allahut, nuk na duhet arsyetimi, po na duhet identifikimi i të metave, përmirësimi i tyre, dhe në fund kërkimi i faljes për to. Për shembull, njeriu bën një mëkat dhe, nisur nga mendimi i mirë për vetveten, nis të arsyetohet

duke thënë se “Po, kjo çfarë bëj vërtet është një mëkat, por ama situata është e rëndë dhe njeriu është i dobët”. Dhe arsyetime të tjera të ngjashme, që synojnë minimizimin e gabimit. Sigurisht, kjo sjellje nuk fuqizon kërkimin e faljes nga Allahu.

Nga ana tjetër, nisur nga mendimi qortues që ka për vetveten, njeriu po që bën mëkat, por edhe pranon mirësitë e Allahut dhe lëshimin (mëkatimin) e bërë karshi tyre. Kështu njeriu duhet të komunikojë me vetveten, pa pasur nevojë t’i rrëfëhet një personi tjetër. Feja jonë nuk kërkon t’i rrëfëhemi një njeriu si ne për mëkatet që bëjmë. Feja jonë nuk kërkon nga ne ta nënçmojmë veten tonë para ndokujt për mëkatet që bëjmë. Pra, gjithçka është mes teje dhe Allahut. Ti duhet ta nënçmosh veten tënde vetëm para Allahut dhe kjo, përveçqë që është një domosdoshmëri e natyrës sate prej robi, njëherësh është edhe e vetmja mënyrë për t’u ngritur. Kështu, nëpërmjet mendimit qortues për vetveten, ne kërkojmë ta fuqizojmë nevojën për kërkimin e faljes, të kuptojmë se kjo është nevojë jona parësore, duke qenë se nuk ka diçka më të rëndësishme për ne sesa të na falë Allahu.

DALLIMI MES PËRFITIMIT NGA MIRËSITË DHE SPROVIMIT ME TO

Kjo ka të bëjë me vetëdijen për situatën kur mirësia që të është dhënë paraqet *fitne* (sprovim). Kësaj radhe me *fitne* nënkuptojmë sprovimin e njeriut me diçka për të cilën mund të ndëshkohet. Atëherë, si ta dish nëse një mirësi e dhënë është në favor tëndin, apo në dëm tëndin.

Sigurisht, edhe kjo ka të bëjë me matjen për të cilën po flasim. Ibn el-Kajim thotë se, meqë njeriu në thelb është injorant, përfundimet në këtë pikë zakonisht i nxjerr nga burimet e gabuara, prandaj dhe këshillojmë për kujdes maksimal në të kuptuarit e kësaj sprove. Për shembull, një person nis të pranojë begati të shumta dhe, krahas kësaj, edhe të tjerët nisin ta respektojnë. Megjithëkëtë, në raport me Allahun, ky qëndron njësoj si më herët, ndoshta dhe lëshohet më shumë në bërjen e mëkateve. Në këtë rast, ky person nuk shikon nga Allahu, po shikon nga njerëzit duke supozuar se, pasi Allahu i ka bërë njerëzit që ta duan, me siguri se është i mirë. Dhe pikërisht kjo është *fitneja* për të cilën duam të paralajmërojmë:

“Disa prej atyre (hipokritëve) thonë: ‘Më lejo (të mungoj në luftë) dhe mos më vër në sprovë!’ Ja, ata ranë pikërisht

në sprovë. Me të vërtetë, Xhehenemi përfshin mohuesit”.
(et-Teube, 49)

Domethënë, këtë sjellje të tyren Allahu po e konsideron rënie në *fitne* ose rënie në provim. Andaj, të kesh kujdes dhe bëj matjen si duhet.

Atëherë, nëse do që ta dish se begatitë që ke janë në të mirën tënde, shiko raportin tënd me Allahun, jo tjetërkund. Edhe nëse të vijnë krejt begatitë e dynjasë dhe krejt njerëzit të falënderojnë, këto s’janë kritere përcaktuese për matjen e gjendjes sate. Këto gjëra mund të jenë kritere plotësuese për matjen e gjendjes, por jo dhe përcaktuese. Domethënë, gjërat si pranimi i begative, falënderimi që ta bëjnë njerëzit, bërja dua e tyre për ty, rehatia, shëndeti, etj. – krejt këto mund të jenë tregues pozitivë, por jo dhe të merren si kriter përcaktues për atë se a janë apo nuk janë në të mirën tënde. Kriter përcaktues për këtë është raporti yt me Allahun. Ibn el-Kajim shpjegon se, nëse Allahu të jep dije dhe ti thërret njerëzit me këtë dije, vepron e punon me të, atëherë kjo, me siguri, është një mirësi në favor tëndin. Nëse, në anën tjetër, dija që të jep Allahu nuk ta përmirëson gjendjen fetare, nuk të bën më të devotshëm, nuk ngjall te ti vullnet për ta shpërndarë, atëherë ta dish se ke rënë në provim.

Nëse Allahu të ka dhënë pasuri, çfarë ke bërë me të? Çfarë të është përmirësuar me këtë pasuri? Vetëm standardi jetësor? Domethënë, ti tash ha ushqim më të shtrenjtë dhe vesh tesha më të mira e më të shtrenjta? Ti sigurisht se ke te drejtë t'i shfrytëzosh mirësitë që ke dhe kjo është krejtësisht në rregull. Por nuk do të ishte një tregues i mirë që, me shtimin e pasurisë, të të ngrihej vetëm standardi i jetesës. A ke shtuar sadakanë? A ke shtuar bamirësinë në atë me çka Allahu është i kënaqur? Kështu duhet të matësh gjërat.

Shiko një shembull për atë se sa kritere precize kanë vendosur dijetarët lidhur me këtë matje. Hasan el-Basri u pyet në një rast: “O Imam, si ta di se e kam pasurinë hallall?” Hasan el-Basri iu përgjigj: “Shiko se ku po e shpenzon dhe do ta marrësh vesh”. Së këndejmi, jo rrallëherë edhe prej pleqve tanë dëgjojmë këso fjalë të urta të cilat, me siguri, i kanë nxjerrë nga kuptimet fetare që i kanë mësuar nga hoxhallarët. Shumë prej nesh kemi dëgjuar proverbat popullore “Haram e fitove, haram e harxhove” dhe “Si e more, ashtu dhe e harxhove”. S’ka dyshim se ka rënë në këtë sprovë dhe nuk i është bërë nder me pasurinë që i është dhënë atij, që pasurinë e fituar e çon në gjëra të kota ose në haram. Këto kritere nuk vlejnë vetëm për mirësinë e pasurisë; këto vlejnë për çdo mirësi

të dhënë nga Allahu, siç është, fjala vjen, autoriteti. Dhe pa dyshim se ndodh që Allahu t'u japë mirësi njerëzve vetëm për t'i ndëshkuar me të, siç është rasti i Dexhallit, të cilit Allahu do t'i japë begati mirësish e mundësish, ndërsa dihet si do të jetë gjendja dhe përfundimi i tij.

Shohim se është tejet e rëndësishme që t'i kuptosh këto kritere vlerësimi, në mënyrë që të kryesh me sukses matjen e mirësive që të vijnë si edhe të lëshimeve e mangësive që ke, të kuptosh boshllëkun që vjen nga këto mangësi e lëshime dhe të mundohesh ta plotësosh me kërkim të faljes nga Allahu. Ngase ne tash po duam që, me të gjitha mundësitë që kemi në dispozicion, të ndezim zjarrin e keqardhjes në shpirtin tonë, me qëllim që, kur të themi “O Allah, falëm!”, të jetë ky një shpërthim i vërtetësisë nga thellësia e qenies sonë. Pikërisht për këtë peygamberi ﷺ udhëzoi Aishen, dhe dihet se ajo ishte krijesa më e dashur për të. Domethënë, personit më të dashur ia mësoi gjënë më të çmuar. Është i mirënjohur hadithi ku Aisha pyet peygamberin ﷺ për Natën e Kadrit dhe ai ia mëson asaj margaritarin e lutjeve, duke lënë anash të gjitha lutjet e tjera të këtij kuptimi:

O Zoti im, vërtet Ti je Falës / Shlyerës i mëkateve, Ti e do faljen / shlyerjen e mëkateve, prandaj më fal dhe m'i shlyej mëkatet”.

E, si do t'i themi këto fjalë, nëse s'i kuptojmë temat që po i trajtojmë, të cilat trasojnë rrugën për lutjen përfundimtare me vërtetësi. Ne, fundja, edhe mundim t'i themi, por do ta bëjmë këtë vetëm sa për ta plotësuar sugjerimin e pejgamberit, jo ngaqë ndiejmë nevojë shpirtërore për falje, që vjen nga të kuptuarit e rëndësisë së kërimit të faljes. Dhe të kuptuarit e faljes realizohet vetëm pas matjeve të duhura që përmendëm. Vetëm pas këtyre matjeve ti, me të vërtetë, kupton dhe ndien nevojën që Allahu të të falë, dhe kupton mirësinë dhe bujarinë në afatizimin që të është dhënë. Vetëm tash ti sheh mirësitë që s'i ke parë sa ishe në gjumin e shkujdesjes dhe gjen se ndër më të çmuarat është afatizimi, pra, fakti që Allahu nuk ta ka marrë shpirtin sa ke qenë në gjumin e shkujdesjes, por të ka dhënë afat që të zgjohesh e të kërkoksh falje, me qëllim që të dalësh si duhet para Tij. Krahës kësaj, ti nis ta vlerësosh më mirë mirësinë e afatizimit për të arritur edhe ramazanin e radhës, ndryshe nga herëve të tjera kur ti ndoshta ke hyrë në ramazan sikur në çdo muaj tjetër. Tash ti kupton se ke të bësh me një ngjarje të madhe kozmike, ku prangosen shejtanë, hapen

dyert e Xhenetit dhe mbyllen dyert e Xhehenemit. Është marramendëse që vogëlsirat si puna jonë të mos ndryshojnë përballë lëvizjeve të përmasave të këtilla, që bëhen pikërisht në të mirën tonë. Andaj, duam të vetëdijesohemi nëpërmjet këtyre matjeve, që të jemi në harmoni me vullnetin hyjnor e të mos përfundojmë të përbuzur duke shikuar me shpërfillje kalimin e kësaj mundësie të artë.

MES OBLIGIMIT TË ADHURIMIT DHE TË DREJTËS SË SHFRYTËZIMIT

S'do mend se njeriu në këtë jetë ka obligime dhe të drejta. Për shembull, në jetën martesore bashkëshortët kanë obligime ndaj njëri-tjetrit e po ashtu dhe të drejta. E drejta e burrit ndaj gruas, është obligim i gruas ndaj burrit, dhe anasjelltas. Pastaj kemi dhe të drejta familjare, shoqërore, e kështu me radhë. Njeriu, meqë është i padrejtë dhe injorant, sidomos në radhitjen e gjërave, në rend të parë vendos të drejtat, ndërsa u shmanget obligimeve. Shumë nga problemet njerëzore, sidomos ato bashkëshortore, fillojnë pikërisht në mosbërjen e dallimit mes të drejtave dhe obligimeve. Zakonisht, ne këmbëngulim në realizimin e të drejtat tona, kurse nuk çajmë kokën për obligimet që kemi. Matja e duhur, e

shtyrë nga zgjimi, nga dituria e nga vendosmëria, nënkupton të kundërtën, sidomos në raport me Allahun.

Po obligimet e adhurimit çfarë janë?

Ti sigurisht se ke të drejtën e shfrytëzimit (*mubah*), domethënë të është lejuar të flesh, të argëtohesh, e shumë gjëra të tjera që të përmbushin nga ana fiziologjike. Mirëpo këto të drejtat vijnë në shprehje vetëm pas obligimit të adhurimit. Njerëzit, kur bëjnë dua, fokusohen në të drejtat e shfrytëzimit të gjërave që u lejohen, ndërsa rrallëherë çojnë ndër mend obligimin e adhurimit. A ka të atillë që thonë, për shembull: "O Zot, e di që të kam borxh në adhurimin që ta bëj. Edhe nëse nuk ma realizon këtë dëshirë, prapë Ti mbetesh më i Miri për mua dhe më bujari, ndërsa unë mbetem borxhliu". Por pakkush lutet kështu. Njerëzit zakonisht e lutin Allahun sikur Ai t'u ketë borxh atyre, në kuptimin "O Zot, më ndihmo pasi vetë ke thënë se do të më ndihmosh!" Kjo qasje vjen nga një pozicion jashtë robërisë ndaj Allahut, dhe, natyrisht, nuk e jep as ndjenjën e kërkim të duhur të faljes. Ti duhet të matësh mirë pozicionin tënd, që ta shohësh mospërputhjen mes teje dhe një vepre të caktuar. Po, Allahu të ka dhënë mundësi që ta lusësh, mirëpo fokusi gjithmonë duhet të jetë në

obligimin e adhurimit. Çka thotë Allahu në ajetin e duasë, që është dhe ajeti më shpresëdhënës?

“Kur robërit e Mi (besimtarë) të pyesin për Mua, (thuaju se) Unë jam afër, i përgjigjem lutjeve të lutësit, kur ai më lutet Mua. Prandaj, le t’i përgjigjen thirrjes Sime dhe le të më besojnë Mua për të qenë në rrugë të drejtë”. (el-Bekare, 186)

Domethënë, Allahu të jep mundësinë që ta lusësh dhe kjo, me të vërtetë, është një e drejtë jotja. Mirëpo “... le t’i përgjigjen thirrjes Sime dhe le të më besojnë Mua për të qenë në rrugë të drejtë”. Pra, shiko edhe ti sa i je përgjigjur thirrjes së Tij. Shiko a je vonuar në kërkesat e Tij ndaj teje. Pastaj shih sa ke të drejtë të ngutësh e të ankohesh për mosplotësim të kërkesës. Sa e sa vite ka që Allahu të thërret për zbatimin e ndonjë obligimi ndërsa ti ke vonuar zbatimin e tij! Kushedi ndoshta ende s’je duke e zbatuar. E, kur ke të bësh me ndonjë kërkesë tënden, ti kërkon përgjigje të menjëhershme, se “Vetë Ti, o Allah, ke thënë se i përgjigjesh lutjes së lutësit!” Po, Allahu përmend përgjigjen në lutjet tona, por po ashtu përmend kryerjen e obligimeve që ti, ndoshta, edhe s’i kryen ose i vonon. Përse ti nuk shikon gjërat nga ky kënd?

Këto janë matjet e duhura, që të mbajnë në pozicionin e duhur gjithmonë, në atë të një robi, të një borxhliu. Kjo të mbanë kokulur, modest. Dhe pikërisht po e kërkojmë që t'i kërkosht Allahut me këtë modesti dhe me këtë turp, duke qenë i bindur se ti nuk meriton atë çfarë po kërkon. Shiko tash sa materiali është mbledhur deri këtu, aq sa nuk di nga t'ia fillosh me kërkimin e faljes. Tash ti përnjëmend kupton sa ke nevojë të thuash '*estagfirullah*' dhe përse peygamberi vetëm në një ndejë kërkonte falje deri në njëqind herë, çka do të thotë se ishte i vetëdijshëm për të gjitha këto gjëra që përmendëm deri këtu.

MES ADHURIMIT DHE MËKATIT

Njeriu gjithmonë gjendet mes adhurimit dhe mëkatit. Ti ose bën një vepër të mirë (adhurim), ose një vepër të keqe (mëkat). Edhe këtu, po ashtu, qasja e njerëzve zakonisht është e gabuar. Si më saktë? Kur personi shikon adhurimin si punë të mirë, shikon nga vetvetja ("Unë po fal namaz", "Unë po agjëroj", etj.), ndërsa, kur ka të bëjë me mëkat, shikon nga të tjerët ("Shih çfarë bën ai!", "Përse ai bën kështu?!"). Domethënë, edhe këtu duhet bërë matjet e duhura për të identifikuar pozicionin tonë, me qëllim që të ndërmarrim masat e përmirësimit. Kjo është si në rastin kur dëshiron të marrësh një rrugë për diku dhe verifikon gjendjen e karburantit, që të shohësh sa para

duhen për realizimin e këtij udhëtimi. Njësoj edhe këtu ne duam të kërkojmë falje, por së pari duam të shohim si është gjendja saktësisht, që të dimë nga të fillojmë.

Atëherë, shih adhurimin që ti grumbullon a është një adhurim cilësor. A je i bindur se adhurimi yt do të vlerësohet tek Allahu ? Si ta dish këtë? Këtë e mëson nga mënyra si i qasesh adhurimit. Kështu, nëse adhurimi që ti bën të sjellë vetëpëlqim, ruhu të mos i dalësh Allahut me të. Sepse çdo adhurim që të jep kënaqësi jo në kuptimin e qetësisë shpirtërore, po në kuptimin e mburrjes dhe të vetëpëlqimit, nuk është yti. Në anën tjetër, të jesh i vetëdijshëm se në çdo mëkat për të cilin ke nënçmuar bërësin e saj edhe ti ke hise. Dijetarët thonë se çdo vepër që ti fut në strajcën e adhurimeve, është e shoqëruar me diçka nga ndjesia e epërsisë në kuptimin “Ne jemi Grupi i Shpëtuar”, “Ne jemi të falur tashmë”. Adhurimin duhet patjetër ta pastrosh nga këto njolla dhe ta fusësh të pastër në strajcë. Njësoj qëndron puna edhe me çdo mëkat. Ndonjë mëkat mund të mos jetë në strajcën e mëkateve tua, por kollaj mund të ketë ndodhur që ta kesh përbuzur e nënçmuar dikë që ka bërë atë mëkat, duke ndjellë kështu te vetja jote mendjemadhësi ndaj tij. Nëse ke vepruar kështu, ta dish se në mëkatin e tij edhe ti ke hise. Sepse jo gjithmonë shëmtia e mëkatit përfundon me

kryerjen e tij. Në fakt, shpeshherë shëmtia e mëkatit fillon me kryerjen e tij. Dhe një nga nivelet më të pështira të mëkatimit është që ta nënçmosh mëkatarin për mëkatin që ka bërë, duke bërë këtë nga pozicioni i një shpëtimtari të tij. Allahu nuk ta ka dhënë këtë të drejtë. Kur të shohësh një mëkatar, duhesh t'i qasesh me këshillë e me dhembshuri. Domethënë, duhet ta këshillosh për mëkatin që ai bën, duhet të të dhimbset ngaqë ka rënë në atë mëkat, dhe në fund duhet ta lusësh Allahun të të mos sprovojë me atë që e ka sprovuar atë. Prandaj mos shiko mëkatarët me përbuzje. Mat gjendjen tënde mirë dhe, nëse shoh të jesh sjellë kësisoj, kërko falje nga Allahu për këtë. Po ashtu kërko falje edhe për çdo adhurim që, pasi e ke kryer, nuk je ndier më i përlur, por ke ndier vetëpëlqim. Namazi, pa dyshim, është një prej adhurimeve praktike më të mëdha pas besimit në Allahun. Dhe është e mirënjohur që, kur pejgamberi përfundonte namazin, kërkonte falje duke thënë '*estagfirullah*'. A thua përse? Sigurisht se për t'i zmbrapsur përpjekjet e *nefsit* që të ushqehet me adhurim. Sepse *nefsi* synon t'i marrë hise zemrës në adhurim, që edhe në këtë mënyrë të ushqejë ndjenjat e ulëta të arritjes e të vetëpëlqimit. Një kopshtar i aftë çfarë bën? Dihet se, pasi të mbillen lulet, pranë saj mbijnë edhe barishte të tjera, të padobishme për lulen, që ia marrin ujin rrënjës së saj. Ato barishte rriten, kurse

lulja shkon duke u venitur, derisa të thahet krejtësisht. Ti ujit lulen vazhdimisht, por atë ia marrin barishtet përreth. Një kopshtar i mirë heq këto barishte që dëmtojnë lulen, në mënyrë që ushqimi t'i mbetet vetëm lules dhe kështu ajo të rritet e të lulëzojë. Kështu, edhe ti ndoshta lexon Kuran, fal namaz, dëgjon ligjërata, po megjithatë nuk të ushqehet zemra me këto adhurime. Ndoshta, ndoshta, pikat e këtij uji të Shpalljes, që ti merr për t'i dhënë jetë zemrës, po të shkojnë diku tjetër. Ki kujdes, se *nefsi* edhe këto punë fisnike i shfrytëzon për të ushqyer mburrjen, për t'u ngritur mbi të tjerët. Pra, ki kujdes dhe mat mirë gjendjen.

Allahu na mëson që edhe në ritualin e haxhit, që është një shtyllë e Islamit, kur të largohemi nga Arafati dhe të nisemi drejt Muzdelifes, t'i kërkojmë falje Allahut. Pra, me çdo adhurim, kërkohet përlulje ndaj Allahut dhe ndjesi të nevojës qenësore për Të. Për këtë arsye, gjejmë që ajeti më përmbledhës, më kuptimplotë i Kuranit të jetë:

“Vetëm Ty të adhurojmë dhe vetëm prej Teje kërkojmë ndihmë”. (el-Fatiha, 5)

Dijetarët kanë thënë se ky ajet shëron shumë sëmundje, ku bëjnë pjesë edhe dy sëmundjet më të rrezikshme për njeriun. “*Ijjake na’ubudu / vetëm Ty të adhurojmë*” të

shëron nga nevoja për t'u dukur, pra të jep sinjeritet. “*Ijjake nesta'in* / vetëm prej Teje kërkojmë ndihmë” të shëron nga vetëpëlqimi. Kjo meqë Ti s'mund të adhurosh Allahun pa të ndihmuar Ai. Prandaj dhe ti kërkon ndihmën e Tij në këtë ndërsa godet çdo përpjekje të *nefsit* për të të marrë hise nga adhurimi yt, pas çka pritet që tërë furnizimi dhe nektari i adhurimit të fuqizojë zemrën dhe, rrjedhimisht, të rikthejë organet dhe gjymtyrët e trupit nën kontrollin e saj. Mirëpo, pa këto matje për të cilat folëm deri këtu, ky përfundim i dobishëm nuk mund të realizohet. Dhe ramazani, sigurisht, jep rastin ideal për këtë ndërmarrje përmirësuese.

Kjo është ajo çfarë patëm për të thënë për sa i përket temës së matjeve dhe llogaritjeve. Ne u munduam të shtjellojmë këtë temë aq shkurt dhe aq qartë sa të mjaftojë si parapërgatitje për temën vijuese – pendimin. Kjo në mënyrë që, në ramazanin e radhës, me të vërtetë, të themi në një mënyrë më cilësore dhe sa më fuqishëm “O Allah, më fal!”, dhe të dalim nga ky ramazan më të suksesshëm sesa nga ramazanët e kaluar.

Allahu na e lehtësoftë. Allahu na ndihmoftë. Allahu na përmirësoftë. Dhe Allahu na dhëntë vetëdije të mjaftueshme që të bëjmë matjet e duhura dhe të mos jetojmë në kaos dhe injorancë.

UDHËTAR I PENDUAR

E kemi përmendur që nga fillimi se temat që po trajtojmë në këto mësimë janë shumë më të gjera dhe përfshijnë më shumë gjëra sesa thjesht vetëm përgatitjen për muajin ramazan. Këto tema jetësore jemi munduar t'i përshtatim për rrethanat e muajit të ramazanit, po sigurisht se duhet të na përcjellin edhe pas këtij muaji. Kështu, kemi kaluar nëpër disa stacione që një udhëtar përshkon drejt Allahut dhe kemi theksuar se synimi jonë është që vetëdijesimi për lëshimet dhe mëkatet tona karshi mirësive që pranojmë nga Allahu në ramazan të jetë sa më cilësor, pra, të kemi një pendim më të efektshëm, që do të garantojë faljen e Allahut dhe përmirësimin e mëtejshëm.

MËKATI SI PROBLEM THEMELOR

Nëse shikojmë me vëmendje situatën nëpër të cilën po kalojmë, do të gjejmë njerëzit të merren me tema që i konsiderojnë të rëndësishme. Dikujt ndoshta i duket e pavend që tash të merremi me çështjen e mëkateve e të pendimit ndërsa e gjithë bota është përqendruar në çështje luftërash e krizash ekonomike. Mund të tingëllojë

paksa e papritur, por, nëse kuptojmë drejt këto tema, do të shohim se pikërisht çështja e mëkateve është një problem i përhershëm dhe më i rëndësishmi.

Dihet se njerëzit vazhdimisht synojnë t'u shmangen problemeve jetësore, me qëllim që të bëjnë një jetesë më të mirë. Në të kaluarën, njerëzit kanë bërë udhëtime për tregti dhe largësia fizike ka paraqitur problem, prandaj dhe transportimet janë bërë me vështirësi. Me kalimin e kohës, janë shpikur mjete të efektshme transporti dhe problemet kanë nisur të pakësohen. Disa pengesa janë larguar, por sigurisht se kanë mbetur shumë prej tyre dhe janë shfaqur probleme të reja. Po kështu është dynjaja; disa probleme largohen, disa vijnë duke u shtuar. Thënë ndryshe, njeriu kurrë s'do të mund të ndërtojë xhenetin në këtë botë. Çdo përpjekje për të bërë këtë ka dështuar dhe po dështon, megjithëqë njeriu modern ka fituar bindjen se, me arritjet teknologjike e shkencore, do të arrijë ta shndërrojë dynjanë në xhenet.

Duam të themi se probleme ka pasur gjithmonë dhe do të ketë gjithmonë, dhe për këtë realitet tashmë ka një pajtim të përgjithshëm njerëzor. Megjithëkëtë, lidhur me çështjen e problemeve, njerëzit dallojnë në dy gjëra. Së pari, përcaktimi i problemeve. Ne të gjithë pranojmë faktin se ka probleme, por nuk pajtohemi rreth

përcaktimit të një problemi. Dikush e sheh si problem një gjë, dikush një gjë tjetër. Dikush sheh problemin në një vend, dikush në një vend tjetër. Pra, kemi të bëjmë me mospajtime rreth natyrës së saktë të problemit. Dhe së dyti, ka mospajtime rreth mënyrës për largimin e problemeve nga jeta jonë, që jeta të vazhdojë lirshëm dhe këndshëm.

Atëherë, kur kemi të bëjmë me përcaktimin e problemeve, pa dyshim se ne, si besimtarë që jemi, bazuar në argumentet e Kuranit dhe të Hadithit, jemi të bindur se problemi më i rëndësishëm i njeriut është mëkati. Ky është problemi që u ka shkaktuar më së shumti probleme njerëzve që nga njeriu i parë, Ademi. A nuk ishte Ademi duke jetuar rehat në Xhenet? Çka e nxori prej aty? Çka e solli në botën e telasheve e të problemeve? Mëkati, pa dyshim. Domethënë, njeriu gjithmonë ka pasur problem me mëkatin ose, thënë më saktë, problemi i mëkatit ia ka sjell problemet e tjera. Prandaj dhe Allahu ka dërguar vazhdimisht peygamberë, me qëllim që t'i mësojë njerëzit si të kalojnë këtë problem dhe, si rrjedhim, edhe problemet e tjera.

Nëse marrim për bazë çështjen e besimit, shohim se shirku është problemi më i madh që mund t'i ndodhë një njeriu:

“Kur Lukmani i tha të birit ndërsa po e këshillonte: ‘O biri im, mos i bëj shirk (ortakë) Allahut në adhurimin që ia bën. Vërtet që shirku është një padrejtësi e pamasë’”. (Lukman, 13)

Allahu thotë se shirku është padrejtësia më e madhe që mund të bëjë njeriu, prandaj dhe problemi më i madh. Atëherë, s’do mend se jeta e njeriut merr drejtimin e duhur vetëm me largimin e problemit të shirkut e të besëtytnive.

Kemi, po ashtu, edhe shumë probleme bashkëshortore në nivelin personal e familjar, që vijnë si pasojë e mëkateve, largimi i të cilave do të përmirësonte ndjeshëm raportet martesore. Dhe kështu me radhë. Pra, s’ka dyshim se mëkati përbën një problem shumë të madh për njeriun, pavarësisht nga ajo se disa mëkate vlerësohen si të më rënda e disa më pak të rënda.

Me mëkatim këtu ne nuk kemi si qëllim kuptimin e kufizuar tradicional, që rëndom bazohet në idenë se “Njerëzit kanë shkuar në Hënë e ju ende flisni për mëkatet!” Ky është një konceptim krejtësisht i gabuar, pa kurrfarë baze logjike. Mëkatet dhe avancimi teknologjik s’kanë kurrfarë lidhje mes vete, sidomos kur dimë se shkuarja e njerëzimit në Hënë nuk ka zgjidhur problemet

njerëzore. Njeriu ka shkelur në Hënë, por problemet kanë mbetur në Tokë. Njeriu ka zbuluar edhe aeroplanin, por luftërat vetëm se janë shtuar dhe janë bërë më vdekjeprurëse.

Duam të themi se problemi i mëkateve është një problem i përhershëm. Krahas kësaj, duhet të kuptojmë se rregullimi i raporteve me Allahun duhet të jetë prioriteti më i madh në jetën tonë. Kjo duhet të na interesojë më së shumti. Dhe nuk ka diçka që ndërhysh në shumë në komunikimin tonë me Allahun sesa mëkati. Zaten ky është edhe problemi i vetëm, meqë në komunikim me Allahun nuk kemi asnjë problem tjetër përpos mëkatimit. Për këtë arsye, mund të thuhet se Allahu as nuk ka amnistuar ndokënd prej njerëzve për punën e mëkatit, as nuk e ka përjashtuar ndokënd nga mundësia e kërimit të faljes dhe pendimit.

Kemi përmendur më lart se vetë pejgamberi ﷺ në një ndejë i kërkonte falje Allahut deri në njëqind herë. Dhe këtë s'e ka bërë ndërsa ka mbajtur ligjëratë a ka biseduar me të tjerët. Kur ka folur dikush ose në ndejë ka mbizotëruar heshtja, pejgamberi ﷺ ka vazhduar të kërkojë falje duke thënë '*estagfirullah*' me zë të ulët. Atëherë, përse thoshte '*estagfirullah*' njëqind herë e jo, ta

zëmë, ‘*elhamdulilah*’? Shiko në suren en-Nur sesi Allahu u drejtohet Sahabëve pas gjithë atyre sakrificave të tyre, pas gjithë atij kontributi të tyre për fenë:

“... dhe pendohuni (kërkoni falje Allahut) të gjithë ju, o besimtarë, që të shpëtoni”. (en-Nur, 31)

Allahu, pra, nuk po i fton për pendim vetëm hipokritët në Medinë e as vetëm fisin e Kurejshëve. Allahu po thërret ‘O ju besimtarë’, që do të thotë ‘O ju Ensarë’, ‘O ju Muhaxhirë’, ‘O ju që sakrifikuat duke dhënë tërë atë që patët për të mbrojtur pejgamberin ﷺ’, pendohuni për mëkatet tuaja dhe kërkoni falje Allahut. Domethënë, të gjithë ne kemi nevojë të pendohemi, paçka se pendimi pastaj mund të ketë vlera të ndryshme. Sepse nuk është pendimi i pejgamberit ﷺ sikurse pendimi i Ebu Bekrit, ose pendimi i Ebu Bekrit sikurse i të tjerëve.

Një gjë tjetër që është me rëndësi të kuptojmë për pendimin në këtë hyrje është edhe fakti se pejgamberi ﷺ zakonisht u mësonte personave më të dashur të tij lutje që ngërthenin kërkim të faljes. Kemi përmendur disa herë udhëzimin që pejgamberi ﷺ i dha Aishes, kur ajo e pyet si të lutet në Natën e Kadrit. Tash shiko këtu. Vlera e Natës së Kadrit është e mirënjohur. Veprat e bëra në të shpërblehen sikur të ishin bërë për më shumë se njëmijë

net. Sa e sa duatë mund të bëhen, sa adhurimi mund të kryhet, e sa puna e mirë mund të realizohet në këtë natë dhe të llogaritet sikurse të jetë bërë për njëmijë net rresht! Pra, kur Aisha, personi më i dashur në këtë botë për pejgamberin ﷺ, pyeti se çfarë të thoshte në këtë natë, nëse qëllon të bëjë adhurim e të lutet gjatë saj, pejgamberi ﷺ i tha:

“O Zoti im, vërtet Ti je Falës / Shlyerës i mëkateve, Ti e do faljen / shlyerjen e mëkateve, prandaj më fal dhe m’i shlyej mëkatet”.

Mendoje mirë këtë. Këtë kërkim të faljes pejgamberi ﷺ po ia mëson Aishes, e cila ishte rritur në shtëpinë e imanit (besimit në Allah). Aisha tregon për veten e saj:

“Prej që mbaj mend, prindërit e mi kanë qenë muslimanë”.⁸

Domethënë, ajo as që ka ditur se si është të bësh shirk a ndonjë mëkat të madh. Sepse ajo ishte e vogël, kur Ebu Bekri u bë musliman. Dhe nga shtëpia e Ebu Bekrit ajo kaloi në shtëpinë e pejgamberit ﷺ. Krejt kjo të lë të kuptosh për edukimin dhe vetëdijen fetare të Aishes. Dhe pejgamberi ﷺ po e udhëzon që, në natën më të vlefshme

⁸ Sahih Buhari.

në jetën e fetare të një besimtari, të kërkojë që Zoti vetëm ta falë.

Po ashtu është e mirënjohur edhe vlera e vetë Ebu Bekrit. Ai është besimtari më i mirë në komunitetin e besimtarëve pas peygamberit ﷺ dhe personi më i dashur për peygamberin ﷺ nga burrat besimtarë. Ebu Bekri ishte i atillë që s'mund të lexonte as dy ajete pa i rrjedhur lotët. Pra, ai ishte njeri me zemër të butë dhe mjaft i dhembshëm. Edhe sa ishte gjallë peygamberi ﷺ kishte aso konsiderate për Ebu Bekrin që linte të kuptohej vlera e tij, siç ishte rasti i zëvendësimit të peygamberit ﷺ në namaz nga Ebu Bekri me insistimin e peygamberit ﷺ, pasi peygamberi u sëmur dhe s'mund t'i udhëhiqte besimtarët në namaz. Ky gjest i peygamberit ﷺ ndaj Ebu Bekrit dhe të tjerët, pa dyshim, kishin si qëllim vënien në pah të vlerës së Ebu Bekrit dhe ishin një sugjerim për besimtarët se kush do të duhej t'u printe pas vdekjes së peygamberit ﷺ. E, tash, këtij personi me këso vlere e devotshmërie, peygamberi ﷺ ia mësoi duanë:

“O Zot im, unë i kam bërë zullum të madh vetes sime dhe askush tjetër përveç Teje nuk fal mëkate, andaj më fal me

një shlyerje mëkatesh prej Teje dhe më mëshiro, se Ti vërtet je Falësi i pamasë dhe Mëshiruesi i përhershëm!”⁹

DIMENSIONI I PASOJAVE TË MËKATIT

S’ka kurrfarë dyshimi se mëkatet paraqesin një problem real dhe serioz. Megjithatë, shumica e njerëzve mëkatin e shohin vetëm nën prizmin e përgjegjësisë, domethënë çështja e daljes para Allahut me mëkatet e bëra. Kjo, sigurisht, është një brengë me vend dhe e madhe, por çështjen e mëkatit nuk duhet shikuar vetëm nga ky kënd. Pasojat e mëkati janë shumëdimensionale dhe shtrihen përtej rrafshit të përgjegjësisë dhe të ndëshkimit. Që të jemi plotësisht të vetëdijshëm për natyrën e mëkatit, duhet patjetër të kuptojmë pasojat e mëkatit.

Së këndejmi, Ibn el-Kajim përmend se surja el-Fatiha përmbledh të gjitha kuptimet e Kuranit, prandaj dhe është emërtuar edhe si *Ummul-Kitab* ose Nëna e Kuranit. Dhe në këtë sure gjendet ajeti:

“Na udhëzo në rrugën e drejtë”. (el-Fatiha, 6)

Kjo është dua e parë në Kuran. Kur robi vjen te leximi i këtij ajeti, Allahu i garanton përgjigje. Ky njoftim na ka

⁹ Sahih Buhari dhe Sahih Muslim.

ardhur në hadithin e njohur *kudsi*,¹⁰ ku Allahu njofton se ka ndarë këtë sure ne mes vetes së Tij dhe robit, dhe në çdo lexim të secilit ajet të kësaj sureje nga rob i Ai përgjigjet në mënyrë të caktuar, derisa rob i mbërrin te ajeti:

“Vetëm Ty të adhurojmë dhe vetëm Ty të kërkojmë ndihmë”. (el-Fatiha, 5)

Çka thotë Allahu pas leximit të tonë këtij ajeti? Allahu, pasi vjen duke konfirmuar lavdërimet që i bëhen nga rob i në ajetet paraprake, te ky ajet thotë: “Kjo është për robin Tim. Çfarëdo që të kërkojë, do t’i jepet”. Me fjalë të tjera, pas konfirmimit të adhurimit që i bën rob i dhe kërkit të ndihmës nga ana e tij, Allahu sikur i thotë: Lutu për

¹⁰ Kam ndarë namazin mes Meje dhe robit Tim. Gjysma është për Mua dhe gjysma është për të, dhe Unë do t’i jap atë çfarë ai kërkon. Kur rob i thotë ‘Lavdi (*Hamd*) Allahut, Zotit të botëve’ Allahu thotë ‘Robi Im më lavdëroi’. Kur ai thotë ‘Mëshirëploti, Mëshiruesi i përhershëm’, Allahu thotë ‘Robi Im më lartësoi’. Kur ai thotë ‘Sunduesi i Ditës së Gjykimit,’ Allahu thotë ‘Robi Im më madhëroi’. Kur ai thotë ‘Vetëm Ty të adhurojmë dhe vetëm Ty të kërkojmë ndihmë’, Allahu thotë ‘Kjo është mes Meje me robit Tim. Çfarëdo që të kërkojë, Unë do t’i jap. Kur ai thotë ‘Na udhëzo në rrugën e drejtë, në rrugën e atyre që Ti u dhurove mirësi, jo në të atyre që tërhoqën hidhërimin (Tënd) dhe as në të atyre që devijuan’, Allahu thotë ‘Kjo është për robin Tim. Çfarëdo që të kërkojë, do t’i jepet’”. (Sahih Muslim)

çfarë të duash dhe do ta marrësh. Megjithëkëtë, Allahu nuk la pa na mësuar se çfarë është më së miri të lutemi duke na mësuar të themi:

“Na udhëzo në rrugën e drejtë”. (el-Fatiha, 6)

Për më shumë, kemi hadithin nga Theubani ku ai pyet tri herë pejgamberin ﷺ për veprën më të dashur për Allahun dhe vetëm pas herës së tretë pejgamberi ﷺ i përgjigjet:

“Bëj sexhde shpesh, se, kurdo që të bësh një sexhde, Allahu të ngre për një gradë më lart dhe ta heqë një mëkat nga regjistri (i punëve tua)”.¹¹

Nëse llogaritim gjatë ditës sa sexhde bëjmë në namazet tona dhe atë vetëm në namazet farz, sa rekate bëhen? Gjatë ditës ne bëjmë 34 sexhde vetëm në namazet farz. Atëherë, duke qenë se ti ngrihesh më lart për çdo sexhde të bërë, do të duhej të shihje më larg. Ke parë sesi personi që banon në katet e sipërme të një objekti sheh më larg? Ngjashëm do të duhej të ishte edhe me shtimin e sexhdeve që bëjmë ose me ngritjen tonë më lart. Por ne nuk po na shtohet largpamësia. Me sa duket, diçka po na mban të

¹¹ Sahih Muslim.

lidhur dhe s'po na lë të ngrihemi lart. A thua çfarë mund të jetë kjo?

Sipas Ibn el-Kajim, të lidhur na mban ose mëkatimi, ose injoranca (mosdija rreth mëkatimit), ose vazhdimësia në mëkatim. Shiko sa bukur e shpjegon këtë më tej dijetari Ibn el-Xheuzi. Ai thotë se prangat që të kanë mbërthyer për shkak të mëkatimit, në fakt, nuk kanë faj, kështu që s'ke pse t'i qortosh a t'i shash ato. Ti – thekson Ibn el-Xheuzi – duhet të merresh me shkakun e prangosjes. Me kaq përfundon ky mësim i Ibn el-Xheuzi lidhur me këtë situatë të robit. Pra, merru me atë që të ka lidhur, me atë që s'të lë të ngrihesh, me atë që të privon nga mirësitë – mëkatimin.

Për më shumë, Ibn el-Kajim argumenton se, për t'u çliruar nga kjo kapje që ta kanë bërë mëkatet, duhet një pendim cilësor. Më tej, për ta realizuar pendimin cilësor, duhet ta njohësh mëkatën, ta pranosh realitetin e tij, dhe të ndjekësh rrugët e duhura për t'u çliruar nga shëmtia dhe pasojat e tij. Kjo, pra, është rruga jonë. Me këtë duhet të merremi më së shumti.

Që t'u shmangemi problemeve, duhet ta njohim mëkatën jo vetëm si një dukuri që merr vendimin e së ndaluarës (haram) në sheriat, por duhet të njohim edhe dëmet ose

pasojat që shkakton mëkati. Ta marrim për shembull tërmetin. Tërmeti zakonisht zgjat 10 - 30 sekonda dhe ndalet. Po të ishte pasojë e tërmetit vetëm dridhja, nuk do të ishte edhe aq i frikshëm. Sado e madhe të ishte dridhja, do t'ia bënim disa për disa sekonda. Problemi i tërmetit qëndron te dëmi që lë pas vetes: Rrënimi i objekteve, viktimat, humbjet e mëdha materiale, etj. Kështu, edhe mëkati mund të zgjasë për një çast të shkurtër, mund të zgjasë dy a tre minuta. Fundja, kjo s'është edhe aq e rëndësishme. Ne nuk duhet të mjaftohemi vetëm me njohjen sipërfaqësore të mëkatit, siç është kohëzgjatja e tij ose mënyra e ndodhjes. Ne duhet të shikojmë në pasojat që lë mëkati, të cilat shpeshherë janë më të këqija sesa vetë mëkati.

Tashmë mbërritëm te pikat që duam t'i shtjellojmë pak më gjerë. Ibn el-Kajim argumenton se, për të kuptuar peshën e vërtetë të mëkatit dhe, rrjedhimisht, vlerën e faljes, duhet t'i kemi parasysh dhe t'i kuptojmë tri gjërat në vijim.

HUMBJA E SIGURISË

Një ndër kushtet kryesore për një rrugëtim të suksesshëm është siguria e rrugës drejt vendmbërritjes. Ta zëmë se duam të shkojmë nga Prishtina në Shkup. Gjëja e parë për

të cilën duhet të sigurohemi është që rruga të cilën duam ta përshkojmë është e sigurt, domethënë ajo rrugë të çon në vendin që synojmë. Pas kësaj, duhet të verifikosh nëse ke siguri gjatë rrugëtimit, domethënë s’do të ketë ndonjë pengesë ose problem të ndonjë natyre që do ta pengonte rrugëtimin. Sigurisht, ne duhet të sigurohemi që në këtë rrugëtim të kemi edhe mbrojtjen e Allahut, që, në të vërtetë, është sigurimi më i mirë që mund të kemi. Dhe pikërisht këtu vijnë në shprehje pasojat e mëkatimit.

Humbja e mbrojtjes së Allahut është rezultat i drejtpërdrejtë i mëkatimit tënd. Sikur të kishe mbrojtjen e Allahut, nuk do të mëkatoje. Sepse pa Allahun ti thjesht humb rrugën. Prandaj dhe Allahu e quan “litar” Shpalljen e Tij, pra diçka në të cilën duhet të kapeshe e të mbahesh fort, që të jesh i sigurt.

“Dhe mbahuni fort në litarin e Allahut (Kuranin) ...” (Ali Imran, 103)

Domethënë, Allahu e ka zbritur litarin për të na mbrojtur dhe ka garantuar për sigurinë tonë (udhëzimin në rrugën e drejtë) në përputhje me fuqinë e kapjes sonë në këtë litar. Po humbe mbrojtjen, mbetesh në errësirë dhe rrezikohesh nga shumë gjëra pastaj. Kur ndodh që, në udhëtim e sipër, një udhëtar të devijojë dhe të humbë

rrugën në një teren të panjohur, nuk është më problemi kryesor vonimi në vendmbërritje. Tash shfaqen frika të tjera për rrezikun që mund të vijë nga ai ambient i panjohur. Pikërisht ky duhet të jetë shqetësimi i një mëkatari të vetëdijesuar, të zgjuar nga gjumi i shkujdesjes së plotë, po megjithatë ende një mëkatar.

Pra, është me rëndësi t'i shohim gjërat më ndryshe sesa kur kemi qenë në gjumin e shkujdesjes. Mëkati nuk është thjesht vetëm shkelje dhe kundërshtim; mëkati është edhe humbje e sigurisë. Kur ta humbësh sigurinë, kushedi pastaj nga çfarë “egërsire” mund të sulmohesh rrugës. Dhe, që të jesh i mbrojtur, duhet të mbahesh fort në Litarin dhe të kesh parasysh që mëkati rrezikon forcën e mbajtjes sate. Atëherë, kur lutesh “O Zot, falëm!”, ti nuk kërkon vetëm heqjen e mëkatit, por kërkon edhe kthimin e sigurisë, domethënë rikthimin tënd nën mbrojtjen e Tij. Nëse, megjithatë, ti mbetesh jashtë sistemit të mbrojtjes së Allahut, do të vazhdosh me mëkate të tjera. Ngase çdo mëkat, sado i vogël, është një shmangie nga Rruga e Drejtë (*Siratal-Mustekim*) dhe duhet të të shqetësojë për mundësinë e humbjes së sigurisë.

Paramendo që të hidhesh nga aeroplani dhe të të mos funksionojë parashuta. Vetëm dikush që ka pësuar një defekt të këtyllë di të të tregojë për frikën e përjetuar nga

e humbja e sigurisë në ato çaste. Ngjashëm mëkati, në njëfarë mënyre, të shtyn të biesh dhe, po nuk t'u hapë “parashuta”, do të përfundosh si mos më keq. Kështu duhet ta përjetojë besimtari bërjen e mëkatit, jo të kufizohet vetëm në çështjet teknike të mëkatimit në kuptimin se a përbën diçka mëkat të madh a të vogël.

Jemi duke folur për një perspektivë tjetër mbi mëkatimin, të ngjashme me atë çfarë mësojmë nga Ibn Mes'udi, i cili tha:

“Besimtari i sheh mëkatet si një mal mbi kokën e tij, që çdo moment pritet ta zënë, kurse hipokriti i sheh ato si një mizë që kalon pranë hundës së tij”.¹²

Nuk themi se duhet bërë panik, po megjithatë duhet të mbetemi me të dyja këmbët në realitet për sa i përket seriozitetit të situatës. Po ashtu kjo nuk nënkupton që secili mëkat të ketë ndikimin e njëjtë të privimit nga mbrojtja. Kjo varet edhe nga gjendja e zemrës sate, por tashti për detajet e këtyre raporteve të ngushta s'mund të zgjerohemi këtu, meqë jemi të përqendruar në idenë e përgjithshme të mëkatimit. Me fjalë të tjera, duam të kemi një ide të përgjithshme se si funksionon mëkatimi, t'i njohim problemet që i shkakton, dhe të dimë si duhet

¹² Sahih Buhari.

të sillemi në këtë situatë të cenimit të sigurisë sonë nga mëkatimi. Po kërkojmë që fraza “O Zot, më fal!” të na dalë nga loçka e zemrës, jo vetëm nga gjuha, dhe kështu të dalim të pastër nga ramazani, me mëkate të falura, të liruar nga Zjarri. Dhe të kuptojmë që krejt kjo është e mundshme vetëm me kapjen në litarin e Allahut.

Ibn el-Kajim përmend se nga rregullat për të cilat pajtohen të gjithë njerëzit e mençur me ndërgjegje fetare është se suksesi nënkupton që Allahu të të mbajë, kurse dështimi nënkupton që Ai të të lërë në fuqinë tënde. Me fjalë të tjera, i suksesshëm do të jesh për sa kohë që je i kapur në litarin e Allahut, kurse do të nisesh drejt dështimit sapo ta lëshosh litarin e Tij. Dhe adhurimi të mbanë në litarin e Allahut, kurse mëkati të shkëputë prej tij. Pra, ky është dimension i parë që duhet kuptuar për sa i përket nismës së njohjes së mëkatit dhe pasojave të tij.

KËNAQËSIA NË BËRJEN E MËKATIT

Qejfi në bërjen e mëkatit, është një tregues shumë i keq. S’do mend se shqetësimi i besimtarit për këtë duhet të jetë i skajshëm. Lidhur me këtë, Ibn el-Kajim shpjegon se është e natyrshme që besimtari të bjerë në mëkate, mirëpo këtë ai e bën duke qenë në mjegullën e epshit. Besimtari, në njëfarë mënyre, e bën mëkatin duke qenë i

detyruar nga *nefsi* dhe këtë e përcjell me një mërzi për mëkatin e bërë. Por mëkati bëhet me qejf nga shumica e njerëzve. Domethënë, mëkatimi nuk ua trazon atyre gjendjen shpirtërore. Ibn Abbasi, lidhur me këtë gjendje të pështirë, thotë:

“Qejfi që njeriu përjeton gjatë bërjes së mëkatit është më i keq sesa vetë mëkati”.¹³

Mëkati mund të jetë thjesht një lëshim. Është njerëzore të gabosh, megjithatë prania e qejfit në këtë tregon diçka tjetër. Përse të të vijë mirë për diçka që Allahu ka thënë se është keq! Ibn el-Kajim thotë se ky qejf është tregues për një lidhje të veçantë mes mëkatuesit dhe mëkatit. Kjo lidhje, pa dyshim, zhvillohet në një burim kënaqësie, gjë që është më e keqe sesa vetë mëkati, një tregues alarmant për gjendjen e brendshme të personit.

Qejfi ose kënaqësia me mëkatin manifestohet në forma të ndryshme. Nga shenjat se ka kënaqësi në mëkat është mërzia e personit që s’mund ta bëjë fare mëkatin ose s’mund ta bëjë plotësisht. Domethënë, ashtu siç e shqetëson humbja e mbrojtjes së Allahut, ashtu e shqetëson edhe humbja e mundësisë për të mëkatuar. Dikush mund të kundërshtojë këtë duke thënë se nuk ka

¹³ El-Hilja.

ndier qejf në bërjen e mëkatit. Megjithëkëtë, mund të themi se as në këtë rast nuk kursehesh nga mundësia e pasjes së qejfit, meqë askush s'mund të të garantojë që vazhdimësia në mëkatim nuk do të sjellë edhe ndjenjën e qejfit. Ndoshta herët e para ndien paska dhimbje dhe keqardhje, por shumë lehtë ndodh që këto të zhduken dhe të zëvendësohen me qejf dhe kënaqësi. Nga përvojat e njerëzve në mëkatim mësojmë se në fillim kanë ndierë turp për mëkatin që kanë bërë dhe kanë pasur një dozë ngurrimi, por, me përsëritjen e mëkatit me kalimin e kohës, keqardhja dhe ngurrimi kanë kaluar në qejf, në një rutinë mëkatimi pa kurrfarë dhimbje. Ngase mëkati, së paku në fillimet e tij, të shkakton dhimbje e cila të çon te pendimi.

MOSPËRFILLJA E MËKATIT

Frika më e madhe e besimtarit duhet të jetë humbja e alarmit shpirtëror ndaj mëkatimit. Kur kjo ndodh, besimtari fillon të tregohet indiferent ndaj mëkatimit. Kjo nënkupton që raporti me Allahun realisht më nuk paraqet një prioritet për të. Dhe kjo po që është shqetësuese.

Natyrisht, edhe një nxënësi të shkëlqyeshëm i ndodh të marrë një notë të dobët. Por ekziston një dallim i madh mes notës së dobët që merr nxënësi i shkëlqyeshëm dhe

notës së dobët që merr nxënësi i dobët. Dallimi qëndron në reagimin ndaj notës së dobët. Domethënë, që ty dy marrin notë të dobët, por dallojnë shumë në mënyrën si reagojnë ndaj notës së dobët. Për nxënësin e dobët nota e dobët është një normalitet, meqenëse ka dhe të tjera nota të dobëta. Për nxënësin e mirë kjo notë nuk është e zakonshme, kështu që ai rreket fort dhe ndërmerr masa që menjëherë të përmirësojë gjendjen. Ngjashëm me këtë, një besimtar duhet frikësohet që mëkati t'i japë jetës së tij një normale të re të keqe, nëse tregohet indiferent karshi mëkatimit, lëshimeve, e dobësimeve në rrafshin e adhurimit.

Kështu, besimtarin nuk e shqetëson vetëm mëkati, por edhe pasojat e mëkatit, që mund të jenë shumë më të rrezikshme e më të shëmtuara sesa vetë mëkati. Këto dimensione të dëmeve të mëkatit që përmendëm, prezantojnë qartazi shëmtinë e mëkatit nga të gjitha anët. Dhe ne pikërisht për këtë kemi nevojë. Çfarëdo qasje e pjesshme ndaj problemit të mëkatit nuk mundëson ta shohësh si duhet. Vetëm pasi ta shohësh mëkatin nga të gjitha anët do ta vlerësosh si duhet dhe do të ndërmarrësh masat e nevojshme. Sa e sa herë ka ndodhur që informatat e pjesshme të na çojnë në veprime të gabuara! Informatat e pjesshme edhe mund të jenë të sakta, mirëpo, meqë nuk

dimë edhe pjesën tjetër të rrëfimit, bëjmë veprime të nxituara dhe gabime të shumta. Shumë gjëra mund të jenë shumë më ndryshe nga sa duken. Një mollë, fjala vjen, mund të jetë e kalbur nga një anë ndërsa duket shumë e bukur nga ana tjetër. Nëse e sheh nga ana e bukur, fiton përshtypjen se tërë molla është e mirë dhe madje mund ta blesh për ndonjë mysafir.

Ne shpesh kemi dallime në qasjen ndaj disa punëve, për shkak se nuk i shohim nga i njëjti kënd, nuk i shohim nga e njëjta perspektivë. Edhe kur dëshiron të shohësh dikë a diçka si të shëmtuar e të parregullt, edhe kur dëshiron ta shohësh si të bukur e të rregullt, është mirë ta shikosh nga të gjitha anët. Sepse qasja e pjesshme, shikimi vetëm nga këndvështrime të caktuara, pamundësojnë të parët e plotë të imazhit dhe çojnë në vlerësim të gabuar. Nga tërë kjo kuptojmë se një nga pengesat kryesore, që nuk lejon leximin e saktë të realitetit dhe analizimin e duhur të gjërave, është mëkati. Mëkati të mbërthen në një kënd dhe nuk të lë ta shohësh pjesën e kalbur të realitetit. Duam të themi se duhet pasur një qasje gjithëpërfshirëse si në vlerësimin e mëkatit, si në vlerësimin e adhurimit, si dhe në çdo gjë tjetër. Kur shohim gjërat në këto tri dimensionë, gjendja do të na dalë shumë më e qartë. Ne do të kemi para vetes një imazh real të mëkatit, kur ta

kapim nga dimensionimi i humbjes së sigurisë, nga dimensionimi i qejfit në mëkatim, dhe nga dimensionimi i indiferencës ndaj ndodhjes së tij. Pas kësaj vetëdijeje të re për mëkatim, edhe kërkimin e faljes do ta kesh më të efektshëm, sigurisht.

PËR NJË TRAJTIM TË BALANCUAR TË MËKATIMIT

Sipas Ibn el-Kajim, në aktin e mëkatimit dhe injorimit të pasojave të tij ka një problem që në vetvete paraqet një problem tjetër të rëndë për gjendjen e besimtarit. Ti po mëkaton duke humbur sigurinë e mbrojtjes nga Allahu, duke bërë qejf në mëkatimin, duke u treguar indiferent ndaj ndodhjes së tij të vazhdueshme, dhe krejt këtë ti po e bën ndërsa je i vetëdijshëm se Allahu po të sheh. Atëherë, ku po mbetesh ti karshi konfirmimit tënd se Allahu është Zoti yt? Ti po mendon se, pas krejt kësaj, me një kërkim faljeje sipërfaqësore, me një *‘estagfirullah’* të thjeshtë, do t’i rregullosh gjërat. Sigurisht se jo.

Megjithatë, tërheqim vërejtjen që ky trajtim më serioz të mos na bëjë ta shohim mëkatim si ndonjë ankth të papërballueshëm. Përkundrazi, ky duhet të jetë një përgëzim i madh, duke qenë se Allahu po ta mundëson të mësosh si të largosh problemet nga jeta jote. Dhe Ai që të

mëson si t'i largosh problemet, sigurisht se dëshiron të të shohë të lumtur e jo të ta vështirësojë jetën. Prandaj, këto mësimet të dijetarëve kanë si qëllim të na inkurajojnë, të na japin vullnet, të na e ngjallin mendimin e mirë për Allahun, të na ngjallin krenarinë që jemi pranues të kësaj Shpallje, ndjekës të këtyre mësimëve, duke pasur parasysh edhe faktin që ne vërtet jemi mëkatarë.

S'ka dyshim se, me këtë qasje ndaj mëkatimit, do të asgjësohen edhe pasojat e mëkatimit me lejen e Allahut. Megjithëkëtë, kjo qasje nuk do të thotë të luash me mëkate tash që po e di se Zoti të falë. Kushdo që përvetëson kuptimet rreth mëkatit që u trajtuan deri këtu, nuk luan me mëkatin. Dobia e këtyre kuptimeve qëndron në mundësinë që, meqë mëkati ndodh dhe është pothuajse i pashmangshëm në jetën e besimtarit, ai e di ku duhet të kthehet dhe e di se ka një Zot i cili çdo ditë e pret t'i kthehet me pendim, veçse me një pendim cilësor, që e bën të kuptojë krimin e bërë dhe në fund të dijë përse thotë "O Zot, më fal!" Kur Ademi bëri mëkat, çka ndodhi?

"Pastaj ata të dy hëngrën nga pema dhe nisën t'u shfaqeshin pjesët e turpshme të trupit, pas çka ngarendën të mbuloheshin me gjethe e xhenetit. Kështu Ademi nuk dëgjoi Zotin e tij dhe rrëshqiti". (Ta-Ha, 121)

Ademi bëri mëkat dhe nuk diti çfarë të bënte, kur nisën t'i shfaqeshin pasojat e atij mëkati. Çfarë i tha Allahu atij në këtë situatë? Për çfarë e mësoi? Në të vërtetë, Ai nuk i dha Ademit as tesha, as ushqim, e as ndonjë gjë tjetër. Atëherë, çka i dha?

“Pastaj Ademi pranoi fjalë nga Zoti i tij. Dhe Zoti i tij e fali (ia pranoi pendimin). Vërtet, Ai është Pranuesi i pendimit, Mëshiruesi i përhershëm”. (el-Bekare, 37)

një shije më të mirë dhe një qartësi më të madhe të kuptimit të jetës. Andaj, të lumët ne që jemi muslimanë!

Allahu na i faltë mëkatet tona, na udhëzoftë në rrugën e drejtë, dhe na e përmirësoftë tërë gjendjen tonë. Amin.

UDHËTAR ME KEQARDHJE

Udhëtarit për te Allahu i duhet pendimi gjatë tërë udhëtimit të tij. Dhe pendimi është një koncept përfshirës, që shkon përtej aktit të kërkimit të faljes. Akti i kërkimit të faljes, në fakt, ndodh në një moment të caktuar, ndërsa pendimi ose teubeja është nocion shumë më i gjerë. Së këndejmi edhe Ibn el-Kajim thotë se udhëtarit për tek Allahu i duhet pendimi në fillim të rrugëtimit, në mesin e rrugëtimit dhe në përfundimin e rrugëtimit. Për të kuptuar drejt këtë nocion ne kemi marrë për të trajtuar disa stacione nëpër të cilat kalon udhëtari deri te arritja e pendimit. Në mësimin paraprak bëme një prezantim të mëkatimit nga disa kënde. Përmendëm tri perspektiva nga ku mund të shihet mëkati ashtu siç është në të vërtetë, gjë që fuqizon keqardhjen dhe ngre cilësinë e pendimit. Po përsërisim këtu se shprehja “O Zot, më fal!” nuk është thjesht vetëm fjalë, por është një varg konfirmimesh që besimtari, në momentin kur kërkon falje, ia shpreh Allahut. Pendimi që kërkojmë është një pendim cilësor, i qëndrueshëm, që ka të gjithë përbërësit e nevojshëm për të ndikuar te ne dhe për të bërë ndryshimin e duhur. Kërkimi i faljes është një

kthesë e madhe në jetë, prandaj dhe një prej kuptimeve të fjalës “teube” është: kthesë e madhe. Pra, një kthesë domethënëse në jetë, një ndryshim i madh që ndodh në të kuptuarit e njeriut.

Dhe ne duhet të jemi vazhdimisht në procesin e ndryshimit, duke ndryshuar pandërprerë për të mirë, duke larguar veset e këqija, duke u liruar nga zakonet e gabuara në të jetuar. Sigurisht, mundësia më e mirë për jetësimin e këtij ndryshimi të madh është muaji ramazan. Faljen e mëkateve në muajin ramazan peygamberi ﷺ e quajti kurorëzim të suksesit, andaj dhe duam që të falemi në këtë muaj të bekuar, duke bërë ndryshime thelbësore në vetët tona. Dhe për të arritur këtë duhet pasur një plan dhe të menduar qëllimor. Prej këtui, me lejen e Allahut, po vazhdojmë me trajtimin e disa pjesëve të rëndësishme të kësaj teme madhore.

Në mësimin e kaluar u tha se njeriu në jetën e kësaj bote ka probleme të shumta që e pengojnë në udhëtimin e tij drejt Zotit. Dhe nuk ka problem a sfidë më të madhe për besimtarin, me të cilën i duhet patjetër të përballet, sesa mëkati. Mëkati është perdja që pengon komunikimin e robit me Allahun. Sa më e trashë të jetë kjo perde, aq më pak ëmbëlsi do të ketë në komunikimin me Allahun. Për të larguar këtë perde, në mënyrë që të komunikohet

lirshëm me Allahun dhe të shijohet ëmbëlsia e komunikimit me Të, duhet larguar mëkatimin. Dhe sigurisht që të gjithë njerëzit komunikojnë me Allahun në një mënyrë a në tjetrën, madje dhe idhujtarët, sidomos kur janë në telashe e në vështirësi. Por komunikimi që mundëson besimi, është një komunikim i këndshëm, një komunikim i kënaqësisë. Domethënë, ti komunikon me Allahun ndërsa Ai është i kënaqur me pozitën nga ku ti komunikon me Të. Kjo meqë, si një besimtar që je, ti komunikon me Allahun nga pozicioni i besimit, që është pozicioni më i dashur i robit të Allahu, meqenëse pozita e Allahut është mbi çdo gjë dhe ne jemi robër të Tij. Komunikimi me Allahun është i këndshëm për besimtarin edhe atëherë kur të bjerë në mëkat. Kjo sepse besimtari, në rast mëkatimi, komunikon me Allahun nga pozita e keqardhjes, për çka dhe do të zgjerohemi në vijim.

REALITETI I KEQARDHJES

Duam ta nisim duke ritheksuar se keqardhja nuk është vetëm një emocion a një përjetim që besimtari e ndien atëherë kur mëkaton. Keqardhja, në të vërtetë, përbën një tërësi kuptimesh që pritët të konfirmohen. Kur besimtari kërkon falje nga Allahu, këtë e bën nga keqardhja që ndien për mëkatin e bërë. Keqardhja ngërthen një dozë arsyetimi të pranueshëm tek Allahu,

duke qenë se njerëzit janë të prirë të bëjnë edhe arsyetime të papranueshme. Kur robi komunikon me Allahun nga pozita e keqardhjes, ka arsyetime të vlefshme, arsyetime që Allahu i do. Megjithëkëtë, këto arsyetime nuk justifikojnë mëkatimin ose nuk i japin legjitimitet në kuptimin e mospasjes së një mundësie për t'iu shmangur mëkatit. Pra, nuk bëhet fjalë për një lloj arsytimi ku keqardhja do të ishte diçka formale ose simbolike, jo e njëmendtë. Në fakt, në kësi rasti personi edhe mund të ndiejë diçka nga keqardhja, por atë e largon kollaj arsytimi i pavlefshëm, me të cilin synohet të justifikohet mëkatimi. Me këtë arsyetim, në të vërtetë, nuk synohet pendimi, por shpëtimi nga përgjegjësia për mëkatimin. Dhe një pendim i këtillë nuk do të ishte i mjaftueshëm.

Atëherë, nëse synojmë të jemi nga elita e besimtarëve, duhet të kuptojmë si duhet të ndihemi, kur të kërkojmë falje nga Allahu, me qëllim që pendimi të mos jetë i nivelit të rëndomtë. Këtu po flasim për anën e përpjekjeve individuale lidhur me këtë, meqë kush arrin elitën e besimtarëve e kush jo varet kryekëput nga hiri i Allahut. Sido që të jetë, me këto mësimë synojmë pozitën e elitës së besimtarëve, domethënë nivelin më të lartë të të besuarit dhe, rrjedhimisht, edhe të pendimit. Nuk duam të nënçmojmë askënd me këtë pretendim; ne duam që

thjesht të jemi ambiciozë në atë çfarë mund të arrihet nga mirësia e besimit.

Për më shumë, pendimi i elitarëve nuk pranon formalitet dhe nënkupton një keqardhje që, siç e cekëm në fillim, përfshin në vete një tërësi kuptimesh të caktuara. Çdo besimtar, kur i kërkon falje Allahut, ndihet keq për mëkatin e bërë. Por kjo keqardhje shpeshherë përzihet me ndonjë justifikim të pavend, qoftë dhe në mënyrë të heshtur. Domethënë, ai mund të mos shprehë arsyetimin me gjuhë dhe ta ndiejë atë në zemrën e tij. Ai po që thotë “O Zot, falëm!”, por brenda vetvetes ka një pëshpëritje arsyetimi për mëkatin e bërë. Në njëfarë mënyre, kështu ai orvatet të nxjerrë veten nga situata e turpshme para Allahut. Ky do të ishte dështimi i parë në rrugën e pendimit, që më pas do të tërhiqte edhe dështime të tjera, kurse ne jemi në kërkim të një pendimi që bën një ndryshim të madh në jetën tonë, një pendim që mbledh brenda nesh një forcë të mjaftueshme për të nxitur keqardhje, të mjaftueshme për të bërë ndryshimin e nevojshëm.

ARSYETIMI I PRANUESHËM

Allahu, sigurisht, e pranon dhe e do shumë arsyetimin, por vetëm atëherë kur është me vend, domethënë, kur është i shoqëruar me pranim të fajit. Besimtari nuk bën të tentojë të shfajësohet para Allahut për mëkatimin; ai duhet patjetër të pranojë fajin. Arsyetimi i vetëm i vlefshëm, që do të shfajësonte para Allahut, është pranimi i fajit.

Ky pranim i fajit është i pëlqyeshëm për Allahun dhe nuk është sikurse pranimi i fajit para njerëzve, që ndjell përbuzjen e tyre ndaj teje. Pranimi i fajit para njerëzve gjithmonë lë hapur mundësinë e shkeljes dhe të shantazhit nga ata. Te Allahu kjo nuk ndodh kurrë. Andaj duhet të mësohemi që pranimi i fajit të jetë një tregues se ti ke kuptuar që ke faj. Këtu nuk kemi të bëjmë thjesht vetëm me pendim, por me një konfirmim nga ana e të penduarit se u mor mësimi nga rënia në mëkatim, domethënë që tashmë po e di përse u godit dhe nuk do ta bëjë më. Pra, ky është arsyetimi i pranuar: T'i thuash Allahut se e kuptove që ke faj.

Po as ky arsyetim nuk përligj mëkatin. Atëherë, çfarë bën? Ky arsyetim shpreh dozën e dashurisë për Allahun, paçka se është bërë mëkati. Me fjalë të tjera, ti pranon mëkatin para Allahut, pranon të metat e tua, dhe këtë nuk e bën

vetëm sa për t'u shkarkuar nga përgjegjësia. Me këtë, në të vërtetë, ti dëshiron të tregosh se mëkatit nuk e ke bërë ngaqë s'e ke pasur parasysh fuqinë e Tij, as ngaqë ke dashur të nënçmosh urdhrin e Tij, por të ka mposhtur epshi. Në njëfarë mënyre, ti edhe mundohesh të arsyetohesh para Allahut, mirëpo ky arsyetim nuk ka si qëllim justifikimin e mëkatimit. Ky arsyetim me pranim të fajit të bën të përlulur, të thyer para Allahut. Ti sikur thua: "Gabova, o Zot. Ndoshta s'e kam kuptuar si duhet mëshirën Tënde. Ndoshta e kam keqkuptuar faljen Tënde. Por e mora mësimin". Kjo është një ndjenjë e posaçme. Kjo është kënaqësia më e madhe që përjeton një mëkatar. Kjo është keqardhja që sjell pendimin e njëmendtë.

TË KUPTUARIT E PESHËS SË MËKATIT

Sa madhështor është Zoti! Sa i butë është Ai! Kësisoj ne shohim realitetin e vetëve tona, kur me pendim arrijmë t'i qesim në pah këto të vërteta hyjnore. Pendimi është shumë më i rëndësishëm sesa thjesht një shkarkim nga përgjegjësia për mëkatimin. Kjo na e bën të kuptueshme edhe kërkimin e faljes nga pejgamberët. Përse pejgamberi ynë ﷺ kërkonte falje deri njëqind herë në ditë? Ngase madhështia e Allahut është ajo që duhet të dalë në pah. Është e hijshme, fjala vjen, kur dikush gabon ndaj teje dhe

vjen të të kërkojë falje. Por sigurisht që ti s'mjaftohesh veç me kërkimin e faljes. Dhe këtu nuk bëhet fjalë a të falësh, apo të mos falësh; këtu lipset të kuptohet pesha e fajit. Jo rrallëherë ka ndodhur të bëjmë ndonjë gabim dhe të mos kuptojmë seriozitetin e tij, pastaj të kuptojmë pasojat dhe të kërkojmë falje për të keqen e bërë, dhe në këtë të mos ketë qenë problem bërja e hallallit, por të kuptuarit e lëndimit të shkaktuar. Kjo është më madhore sesa akti i vetë faljes. Pra, "O Zot, i kam bërë padrejtësi të shumta vetës sime!" Dhe shfajësimi s'është për këtë, por për të pranuar se ke kuptuar dështimin tënd.

KEQKUPTIMI I AFATIZIMIT

Të kthehemi pak te mësimi "Udhëtar i zgjuar", ku përmendëm se, kur robi zgjohej, nis t'i shohë mirësitë që i janë dhënë nga Allahu dhe të metat që i ka kundrejt këtyre mirësive. Pra, robi fillon të këndellët shpirtërisht dhe të orientohet si duhet. Kur fillon t'i vërejtë mirësitë, kupton se më e madhja prej tyre është afatizimi që i është bërë nga Allahu. Ai sheh që Allahu ia mundësoi të zgjohej nga gjumi i shkujdesjes dhe të shohë gjërat ashtu siç janë. Domethënë, ai kupton faktin që Allahu i ka dhënë afat për t'u penduar.

Ky është një kuptim i paçmueshëm. Nuk ka çmim në dynja për këtë të kuptuar. Dhe këtu nuk bëhet fjalë vetëm

për mundësinë e vazhdimet të jetës; këtu është me rëndësi si jetohe me pas. Thënë ndryshe, nuk kemi të bëjmë aq shumë me vetë faktin se po vazhdon të jetosh sa kemi të bëjmë me cilësinë e jetesës së mëpasshme. Është mirësi e pamasë të kuptosh kujdesin e Allahut për ty edhe atëherë kur ke qenë mëkatar, edhe atëherë kur ke qenë në gjumë të shkujdesjes, edhe atëherë kur ke qenë duke ikur prej Tij. A nuk duhet të na mbushet zemra me dashuri për Të? A nuk duhet të na mbushet zemra me madhëstsinë e Tij? Sa Zot të mirë që kemi! Ti ke qenë duke shkuar drejt greminës dhe Ai të ka shpëtuar. Dhe ti prapë niseshe drejt greminës dhe Ai prapë s'të lë të biesh.

“O njerëz, çfarë ju tundoi e jua hoqi mendjen nga Zoti juaj bujar”. (el-Infitar, 6)

Çka të mashtroi? Kjo është një pyetje retorike dhe s'është menduar të marrë përgjigje. Sepse përgjigjja është më se e qartë. Dijetarët kanë thënë se njeriun e mashtron afatizimi. Shtyrja e afatit që Allahu ua bën njerëzve, duke mos i ndëshkuar për krimet e bëra, i bën ata të nxjerrin përfundime të gabuara për Të. Prandaj dhe duam të theksojmë këtë keqkuptim fatkeq të shumicës së njerëzve, që ndikon shumë në përcaktimin e mënyrës së përfundimit të tyre.

Të gjitha këto që i përmendëm deri këtu nuk janë lehtë të arritshme. Prania e një keqardhjeje të vërtetë është e domosdoshme për realizimin e kuptimeve vijuese. Pra, duhet patjetër të ketë një keqardhje me përmbajtje të kuptimeve të kërkuara, jo të jetë formale dhe sipërfaqësore. Lidhur me realizimin e kësaj keqardhjeje, dijetarët kanë sqaruar komponentët e saj, për të cilët do të flasim në vijim.

NËNÇMIMI I MËKATIMIT

E para prej këtyre komponentëve të keqardhjes është që të mos nënçmohet shkeljen e urdhrave të Allahut. Domethënë, një nga faktorët elementar që mundësojnë realizimin e pendimit të vërtetë dhe të keqardhjes për mëkatin është trajtimi serioz i shkeljes. Dhe për ta marrë seriozisht këtë duhesh ta madhërosh Allahun, sepse të gjitha mëkatet vijnë si pasojë e mosmadhërimit të Allahut. Në këtë kontekst edhe Nuhu iu drejtua popullit të tij që po e refuzonin:

“Çfarë keni që nuk shpresoni (dëshironi) shpërblimin e Allahut!” (Nuh, 13)

Domethënë, përse me kaq lehtësi kundërshtoni Zotin. Pse me kaq lehtësi po shpërfillni urdhrat e Tij. Përse nuk

jeni seriozë në trajtimin e dispozitave, të udhëzimeve, të rregullave që vijnë nga shpallja e Allahut.

Në disa sure të tjera në Kuran, Allahu përmend mëkatin më të madh që njeriu mund të bëjë - shirkun. Marrja e idhujve për zota është hataja më e madhe. Mëkati më i madh i mundshëm mbi fytyrën e tokës është momenti kur njeriu ul të adhuruarin e tij deri në nivelin e një guri a një druri, të punuar nga dora e vetë atij. Nuk ka nënçmim më të madh se ky. Kur Allahu flet për nënçmimin që njeriu i bën besimin në Të, thotë:

“Ata nuk vlerësuan Allahun ashtu siç i takon Atij”. (ez-Zumer, 67)

A e di ti ku është Allahu në të vërtetë? A e di ti kush është Zoti?

Në një rast, një njeri lavdëroi peygamberin ﷺ, i cili ia ktheu: “A di ti kush është Allahu?” Domethënë, si bën që t’ia përshkruash këto gjëra (cilësi) një njeriu. A e di ti kë po e kundërshton?

Kur të kuptosh se kujt i ke thënë shpeshherë “jo”, kjo më pas të jep një vetëdije tjetër për mëkatin. Kjo është ajo e mira e pendimit. Allahu pëlqen të na shohë në gjendje të këtyllë dhe as nuk ka nevojë të na falë, as për arsyetimin tonë. Pra, Ai pëlqen të të shohë te pragu i pendimit, të

përulur dhe të thyer para Tij. Dhe kjo nuk bëhet duke aktruar ose duke u shtirur; kjo bëhet duke ushqyer zemrën me kuptimet e drejta. Kupto këtë një herë e mirë: Zemra duhet të thyhet para Allahut.

Ka njerëz që, në mungesë të thyerjes së zemrës, tentojnë të thyhen vetëm nga ana e jashtme. Kjo s'është me vend. Ti nuk ke nevojë të tregohesh i thyer nga ana e jashtme. Është zemra jote ajo që duhet të thyhet para Allahut. Dhe kjo bëhet duke e madhëruar Allahun, duke madhëruar atë që vjen nga Allahu, duke marrë seriozisht obligimin e namazit, obligimin e hixhabit, dhe gjëra të tjera madhore si këto. Këtu, sigurisht, hyn edhe marrja seriozisht me mëkatin dhe një pohim cilësor i shpërblimit dhe i ndëshkimit të jetës së përtejme. Kemi nevojë për një pohim më ndryshe të Xhenetit dhe të Xhehenemit, që bën një ndikim domethënës në zemrat tona. Po e ilustrojmë këtë me një shembull, që ta kuptojmë më mirë çfarë duam të themi. Ta zëmë se dikush merr njoftimin nga mjeku për një sëmundje që do t'ia përfundojë jetën për një kohë të shkurtër. Por a mund të jetë i pasaktë lajmi i mjekut? Po, dhe kjo shpeshherë ka ndodhur. Megjithatë, nuk mundim të qëndrojmë indiferentë karshi një vlerësimi të tillë, sidomos kur na vjen nga një ekspert i fushës. Po ashtu s'do ta mund ta merrje me gjakftohtësi një lajm të papritur nga policia se je duke u kërkuar për t'u marrë në pyetje.

Thjesht nuk do të mundje. Ngase burimi i paralajmërimit është tejet serioz. Kështu, ne gjejmë në Kuran që Allahu thotë për përgojimin:

“... A do të donte ndonjëri prej jush të hante mishin e vëllait të tij të vdekur? Ju do ta urrenit këtë (kështu që urreni edhe përgojimin)...” (el-Huxhurat, 12)

Por ne përgojmë vëllain (në besim) me lehtësinë më të madhe. Përse kështu! Në këto mësimë po mundohemi ta identifikojmë këtë problem, që ta kthejmë seriozitetin në trajtimin e fjalëve të Allahut, ta pastrojmë komunikimin me Të, ta përjetojmë kënaqësinë e të folurit me Të. Dhe në udhëtimin drejt kësaj vendmbërritjeje stacioni i parë pendimi ose teubeja.

RISHIKIMI I ARSYES SË PENDIMIT

Pse je penduar ti? Pse ndihesh keq për mëkatin e bërë? Dijetarët kanë përmendur një varg gjërash që prishin keqardhjen. Duhet të kalojë një kohë derisa të mos pastrohesh nga këto elemente dhe pendimi të jetë kryekëput për Allahun. Për çka po bëhet fjalë më saktë?

Shkëndija e pendimit nuk duhet të udhëheqë procesin e pendimit. Këtë çfarë mendojmë duam ta përshkruajmë me një shembull. Një person mund të jetë larg Allahut duke mos falur namaz, duke pirë alkool e duke marrë

drogë, aq sa të rrezikojë edhe jetën. Për pasojë, ai dërgohet në spital, trajtohet me terapi intensive dhe mezi shpëton. Në fund, mjeku e paralajmëron se, nëse do të vazhdojë të pijë alkool dhe të marrë drogë, gjasat për të shpëtuar do të jenë shumë të vogla. Dhe ndodh që ky person të pendohet dhe të vendosë të kthehet në rrugë të mbarë. A është ky pendim i tij në rregull? Si nismë, në rregull është. Por kjo, në thelb, është një nismë me synimin për të shpëtuar jetën, jo për t'iu kthyer Allahut. Domethënë, sikur ai të mos merrte paralajmërimin për rrezikun nga ajo mënyrë e të jetuarit, ndoshta do të vazhdonte edhe për një kohë me ato shprehje. Për këtë person themi se, pa dyshim, është penduar, mirëpo i themi që të punojë që pendimi i tij të jetë krejtësisht për kthim te Zoti. Paramendo tash që t'i thuhet të njëjtit person se disa analiza qenë bërë gabimisht dhe ai, në fakt, nuk është aq i rrezikuar nga alkooli siç mendohej dhe, nëse do, mund të vazhdojë të konsumojë alkool. Si mendon, a do t'i kthehej alkoolit ai? A do të kishte ngurruar për t'iu kthyer mënyrës së vjetër të jetesës? Ne këtu e morëm alkoolin si shembull, por secili prej nesh ka nga një këso përvojë me ndonjë gjë të ndaluar.

Tregohet se pejgamberi ﷺ pa në dorën e një burri një unazë ari, të cilën ia hoqi menjëherë nga gishti dhe e

hodhi, pas çka tha: “Të marrë njeriu një copë qymyri të ndezur dhe ta mbajë në dorën e vet!?” Pasi pejgamberi ﷺ u largua, dikush pyeti atë burrin: “Përse nuk po e merr (unazën) që të përfitosh nga ajo (në një tjetër mënyrë të lejuar)?” Ai u përgjigj:

“Jo, pasha Allahun, nuk do ta marr pasi pejgamberi e hodhi”.¹⁴

Hedhja e unazës në këtë rast nuk ishte për shkak të përbërjes së unazës, por për shkak të bartjes së saj nga një burrë. Domethënë, me të larguar unazën nga gishti, mëkati mori fund. Burri që e bartte u pendua pasi kuptoi së nuk lejohet bartja e saj. Dhe pasi i sugjeruan ta merrte prapë unazën e hedhur dhe të përfitonte duke shkrirë ose duke e shitur, ai u betua se nuk do ta merrte atë që kishte hedhur pejgamberi ﷺ, edhe pse në parim kjo i lejohej. Po e përsëritim: Përdorimi i këtij hadithi s’ka të bëjë me vendimin juridik për përdorimin e arit në formë tjetër, meqë kjo gjë dihet. Këtu po na intereson reagimi i atij burri ose, më saktë, cilësia e pendimit të tij për bartjen e ndaluar të asaj unaze. Pra, ai mund ta merrte unazën dhe ta shfrytëzonte, po nuk e bëri këtë nga keqardhja që ndjeu pasi mori vesh se kishte qenë duke bërë një gjë të ndaluar.

¹⁴ Muslim.

Shkëndijën e pendimit mund ta shkaktojë ndonjë aksident, vdekja e ndonjë të dashuri, ndonjë telash a shqetësim i kësaj natyre. Mirëpo nuk duhet mbetur në dritën e kësaj shkëndije. Prej këtu rruga duhet të vazhdohet të ndriçohet me dritën e përlësisë ndaj Allahut.

Dikush pendohet për të ruajtur autoritetin, jo nga bindja për ndalimin e mëkatit, pra, pendohet për të ruajtur prestigjin midis njerëzve, që njerëzit të mos flasin keq për të dhe ta marrin për burrë të mirë. Dikush pendohet për ta ruajtur pasurinë. Nuk i shkon mirë biznesi dhe vendos t'i kthehet Allahut duke falur namaz, me shpresën se, për shkak të këtij kthimi, do t'i ruhet pasuria. Por kështu nuk bën. Kthimi te Allahu duhet të jetë vetëm për shkakun se ti je rob i Tij, pavarësisht nga ajo çfarë mund të ndodhë. Me fjalë të tjera, pendimi ose kthimi që na duhet është ai, që bëhet pa kalkulime për ndonjë interes a frikë për diçka të kësaj bote. Në pendimin tënd ti duhet të kesh parasysh vetëm llogaridhënien para Allahut. Asgjë tjetër.

Përmbledhtas: Çështja e kthimit te Allahu nuk bën të mbetet në shkakun fillestar, i cili mund të mos jetë i çiltër për Allahun; duhet të vazhdohet më tutje duke përmirësuar pendimin, duke e kulluar, duke larguar nga ai të gjitha njollat që kanë mundur të përvidhen.

SJELLJA ME NJERËZIT

Nga përbërësit e pendimit të duhur ose ajo që e qet në pah pendimin si realitet është edhe qasja ndaj të tjerëve. Ku bie sjellja me njerëzit në këtë koncept?

Njeriu, pasi të pendohet, fillon të harrojë që ka bërë mëkate ndonjëherë. Kësodore ai mund të goditet nga sëmundja e vetëpëlqimit ose e mendjemadhësisë pa e vërejtur dhe të nisë t'i trajtojë njerëzit nga pozita e epërsisë, gjë që cenon cilësinë e pendimit të tij. Në këtë rast pendimi bëhet shkak për ndjenjën e epërsisë ndaj njerëzve, jo një shkak për të mirëkuptuar gjendjen e tyre të rëndë. Dhe në pendimin e kërkuar hyn edhe ajo që përmend Allahu në Kuran:

“Kështu ishit edhe ju (jobesimtarë) më herët dhe Allahu ju favorizoi (me besim), pra, sqaroni si duhet”. (en-Nisa, 94)

Domethënë, kësisoj si këta ishit edhe ju dhe Allahu ju bëri mirë duke ju bërë të besoni në Të. Atëherë, përse ti nënçmon njerëzit tash? Pse i përbuz ata për diçka që edhe vetë ke bërë? Sepse ti tash je i devotshëm dhe ata kanë mbetur të këqij? Assesi. Pendimi i sinqertë të ushqen me dhembshuri ndaj krijesave, ta sjellë ndër mend keqardhjen për ta, dhe ta kujton gjendjen tënde të

mëhershme. Ti duhet të kujtosh sesi edhe vetë ishte i atillë dhe Allahu të nxori nga ajo gjende. Kështu pritet të sillesh pas pendimit, jo vetëm të ndiesh se ke kaluar atë gjendje dhe tash gjithçka ka përfunduar me shkarkimin e përgjegjësisë për mëkate të caktuara.

Nganjëherë njeriu mund të mendojë se s'ka mëkate dhe, rrjedhimisht, s'ka as pse të pendohet. Për shembull, s'ke vrarë ndokënd, nuk konsumon drogën, nuk vjedh ... Por nuk janë mëkate vetëm këto. Mëkatet e zemrës, në fakt, janë më të rënda se mëkatet e gjymtyrëve. Vetëpëlqimi, mendjemadhësia, paragjykimet – të gjitha këto dhe të ngjashmet me to janë më të këqija se mëkatet që njeriu i bën me gjymtyrë.

Dijetarët kanë përmendur mundësinë që një mëkat të ngre njeriun ndërsa një adhurim ta ulë. Në parim, adhurimi të ngre në pozitë, kurse mëkati ta ulë pozitën prej robi të Allahut. Por mund të ndodhë e kundërta. Domethënë, që njeriu të bëjë mëkat të caktuar dhe të mendojë: “O Zot, sa i papërmbajtur që jam! Më fal, o Zot!” Një thyerje të këtillë Allahu e pëlqen. Dhe këtë thyerje e sjell mëkatimi. Natyrisht, kjo nuk nënkupton që të mëkatosh qëllimisht me idenë që ta ulësh veten para Allahut. Sepse rënia në mëkat është diçka tejet e rrezikshme. Por ndodh që njeriu të bëjë ndonjë mëkat

duke qenë i mposhtur nga epshi, nga injoranca a nga ndonjë arsye tjetër. Dhe në këtë gjendje ai, kokulur dhe me një nevojë të madhe për mëshirën e Allahut, vjen te pragu i kërimit të faljes. Pra, ky mëkatim del të jetë një hair për të këtillin.

Në anën tjetër, dikush bën ndonjë adhurim a ndonjë sevap me një punë të mirë dhe nis të ngrejë kokën lart. Nuk bën të shikosh dikë vetëm nga aspekti se po bën punë të mira dhe gjithçka është në rregull tek ai. Këtu me rëndësi është perceptimi i punëve të mira nga ai që i bën. Kështu, njerëzit pendohen, por pendimet e tyre dallojnë nga përmbajtja. Pendimi i dikujt mund të mos ketë përmbajtjen e kërkuar, të jetë sipërfaqësor dhe vetëm sa për formë. Prandaj dhe lehtë rrënohet nga mëkatet e radhës, që ndoshta janë edhe më të rrezikshme se ato nga të cilat është penduar. Kemi rastin e atyre dy personave prej popujve të mëhershëm, njëri prej tyre besimtar i devotshëm dhe tjetri që s'mund të përmbahej nga mëkatimi. I devotshmi qortonte vazhdimisht mëkatarin, derisa humbi durimin dhe tha:

“Pasha Allahun, Allahu nuk do ta falë këtë njeri! Allahu i plotfuqishëm tha: ‘Kush është ai që betohet në Mua se nuk

do të fal ndokënd? Unë do ta fal atë, kurse punët e tua do t'i zhvlerësoj'".¹⁵

Pra, kemi një të devotshëm nga pamja e jashtme dhe një tjetër që s'mund t'i kryente detyrat fetare si duhet. I devotshmi e këshillonte mëkatarin, por, me sa duket, s'e bënte këtë me dhembshuri për gjendjen në të cilën kishte rënë mëkatarin, edhe pse ndoshta edhe vetë dikur kishte qenë si ai. Me fjalë të tjera, ai s'i fliste me keqardhje, por i fliste nga pozita e superioritetit ndaj tij. Pendimi e zhduk ndjenjën e epërsisë ndaj të tjerëve, por, me gjasë, ai s'ishte penduar sinqerisht.

Kështu, pendimi i paplotësuar mund të japë goditje të rënda, kur nuk trajtohet si duhet. Duhet pasur kujdes, se shejtani nuk të lë rahat. Mund të mendosh se ndikimet e cytjeve të shejtanit kanë qenë të efektshme derisa je penduar dhe tash mund të rrish rehat. Nuk është kështu. Shejtani nuk ndalet. Ndoshta s'do të mund të të kthejë në mëkatet e vjetra, por mundësitë e hapura për mëkate të tjera - siç janë sëmundjet e zemrës - janë edhe më të dashura për shejtanin. Andaj, duhet patjetër një pendimi cilësor, një keqardhje e përnjëmendtë, që të jep dhembshuri ndaj tjerëve, jo ndjenjën e epërsisë ndaj tyre.

¹⁵ Sahih Muslim.

Shembulli që morëm nuk nënkupton se tash një mëkatar është më i mirë se një që zbaton urdhrat e Allahut. Ky shembull duhet të shërbejë si një paralajmërim për të penduarin, duke qenë se ka pasur në historinë e besimtarëve njerëz që kanë dështuar në këtë mejdan. Prandaj mos u ndiej tepër i sigurt nga çdo rrëshqitje pas pendimit. Shiko shembujt e njerëzve që kanë njohur Allahun dhe kanë realizuar pendimin. Shiko sesi ata i kanë trajtuar njerëzit ashtu siç e trajton një mjek i mirë pacientin. Po ne çfarë bëjmë? Për një fjalë i braktisim njerëzit. I lëmë ashtu në gjumë, të shkujdesur. Abdullah ibn Mes'udi tregoi:

“Më kujtohet i Dërguari ﷺ sesi tregonte rastin e një pejgamberi i cili u rrah nga populli i tij dhe, teksa po fshinte gjakun nga fytyra, tha: ‘O Zoti im, fal popullin tim, se nuk e dinë!’”¹⁶

Ne jemi në kërkim të një keqardhjeje që të mëson të komunikosh si një rob i vërtetë me Allahun, që shpërfaq realitetin e pendimit të sinqertë. Allahu thotë:

“Dhe Ne nuk të dërguam ndryshe (o Muhamed) veçse si mëshirë për botët”. (el-Enbija, 107)

¹⁶ Sahih Buhari dhe Sahih Muslim.

Pra, duhet patjetër të tregojmë mëshirë për njerëzit. Dhe çka na ndihmon të jemi të efektshëm në këtë? Pendimi cilësor, sigurisht. Pikërisht këtë kthesë e kërkojmë nga pendimi ynë, pra, kthesën domethënëse në raportet tona me Allahun, me vetveten, dhe me të tjerët. Po ashtu, që të vërehen gjurmët e këtij pendimi, duhet një keqardhje me kuptimet e duhura, që ushqen vazhdimisht zemrën me përulje dhe me nevojë të pambarim për Allahun.

Allahu na e pranofte pendimin tonë. Allahu na e mundësofte një pendim të vërtetë, që bën ndryshime rrënjësore në jetën tonë. Amin.

UDHËTAR I MËSUAR

Besimtari dhe besimtarja duhet të jenë të atillë që marrin mësim nga çdo situatë, madje edhe nga pendimi. Ne nuk bën të lejojmë të zhgënjehemi nga gjendjet në të cilat biem, duke qenë se mëkatet dhe lëshimet janë pothuajse të pashmangshme. Duhet të dimë si të trajtojmë atë çfarë na ka ndodhur për të ditur si të vazhdojmë më mirë më tutje. Pendimi, sigurisht, është një shkollë më vete që, së bashku me mëkatën, na japin mësim të shumta për jetën. Po i morëm këto mësim si duhet, pa dyshim se do të arrijmë t'i shfrytëzojmë përvojat tona në të gjitha sferat e jetës.

LLOGARITJA E HOLLËSISHME E VETVETES

Pendimi nuk është një adhurim (ibadet) që funksionon ndaras nga adhurimet e tjera. Nisur nga kjo, ne nuk duhet të ndalemi tek akti i pendimit. Thuhet se dështimi është një shkallë drejt suksesit, kështu që edhe besimtarët duhet të marrin mësim nga ajo që u ndodh, për të vazhduar më efektshëm përpara. Tregon Ibn el-Xheuzi: “Një ditë prej ditësh, teksa po ecja rrugës, zura në thua dhe gati u rrëzova. Vërejta që kishte pasur një pengesë në rrugë, po

nuk ia vura mendjen dhe vazhdova”. Pa vonuar, ai e sjell ndër mend pakujdesinë e treguar gjatë ecjes dhe nis të mendojë: “Sa e sa herë ndodh të rrëzohem në jetë dhe të mos kthehem të shikoj ku më zuri thoi!” Shiko sesi mori një mësim nga një rrëshqitje rastësore në të ecur. Kështu e kanë elitarët e besimit, pra, ata nuk i nënvlerësojnë udhëzimet që u vijnë. Atëherë, kthehu edhe ti e shiko përse je rrëzuar, kur je rrëzuar. Zhvillo një mendësi që të lë të organizosh të menduarit në dobi të udhëzimit. Dhe kemi përmendur në mësimet e kaluara, kur kemi folur për stacionet se, pas zgjimit nga shkujdesja, vjen organizimi i mendjes në mënyrën e duhur. Ibn el-Kajim thotë se njeriu i vëmendshëm, kur bie në mëkat, shqyrton gjërat që i ndodhin ose, siç e kemi bërë zakon të themi, merr shënime për atë çfarë ka ndodhur. Po cilat janë ato gjëra që na paraqiten në skemën e zhvillimit të mëkatimit?

ALGORITMI I LLOGARITJES

Së pari, nga mësimet që t’i jep mëkati është se ti rrëshqet për shkakun se në veprimet e tua nuk ke qenë i motivuar nga inkurajimi (për shpërblim) dhe kërcënimi (me ndëshkim), por nga gjëra të tjera. Domethënë, për bërjen e një vepre të mirë nuk të inkurajon shpërblimi me Xhenet, por ndonjë kalkulim i kësaj bote. Kështu, për shkak se ke llogaritur gabimisht bërjen e veprës, ke

dështuar. Këto janë ato pengesat ku na zë thoi vazhdimisht. Ibn el-Kajim na sugjeron që të llogaritim punët me matematikën e Ahiretit. Gjithmonë. Në këto kalkulime hyn, për shembull, të çosh ndër mend nëse lejohet ajo çfarë po bën ti ose nëse do të jetë e qortueshme në Ditën e Gjykimit. Me pak fjalë, pendimi ynë duhet të na e sjell këtë mënyrë të të menduarit.

ZBUKURIMI I VEPRIMEVE TË KËQIJA NGA SHEJTANI

Ibn el-Kajim përmend se nga mësimet që merr nga mëkati i tij një udhëtar i vëmendshëm është të kuptuarit se nuk ka përdorur referencën e duhur për përcaktimin e së mirës dhe e së keqes. Së këndejmi, në shumë vende në Kuran gjejmë se një prej arsyeve të kryerjes së gjërave të ndaluara është hijeshimi që shejtani ua bën atyre.

“Unë gjeta atë dhe popullin e saj të adhuronin Diellin në vend të Allahut dhe shejtani ua kishte bërë tërheqëse atë çfarë bënin, duke i penguar kështu në rrugën e Allahut, andaj dhe nuk qenë të udhëzuar”. (en-Neml, 24)

“Dhe Ne u caktuam atyre shoqërues intimë (shejtanë, në këtë botë), të cilët ua bënë tërheqëse atë çfarë ishte para tyre (i bindi se nuk do të ketë ringjallje) dhe çfarë kishte

mbrapa tyre (ua hijeshoi konceptin se bota është shumë e vjetër dhe s'ka krijues tjetër veç natyrës).” (Fussilet, 25)

“Dhe Adi dhe Themudi (popujt). Sigurisht që kjo (shkatërrimi i tyre) ju është bërë e dukshme juve në vendbanimet e tyre (gërmadhat). Shejtani ua bëri tërheqëse punët që i bënin dhe i ktheu nga rruga e drejtë, ndonëse ishin inteligjentë”. (el-Ankebut, 38)

GJETJA E ARSYES PËR HUMBJEN E PËRKRAHJES HYJNORE

Një gjë tjetër që është me rëndësi ta kuptohet këtu është se mëkatin duhet ta shohësh nga të gjitha anët. Nga gjërat që na bëhen të qarta këtu është humbja së përkrahjes hyjnore, për çka ti dhe bie në mëkat. Domethënë, të shqyrtosh idenë përse ke humbur përkrahjen ose mbrojtjen hyjnore dhe, për pasojë, ke rënë në mëkat. Ose përse Allahu të qortoi duke të lënë të biesh në mëkat. Pra, si mësim të mjafton të kuptosh se ti ke bërë mëkat, për shkak se humbur përkrahjen nga Allahu.

NJOHJA MË E THELLË E ALLAHUT NËPËRMJET MËKATIMIT

Lejimin nga Allahu të rënies së robërve në mëkate nuk duhet keqkuptuar. Atëherë, çfarë duhet të shohim në gjendjen e mëkatimit? Duhet parë realitetin e cilësive të Allahut, si: bujaria, butësia, urtësia, etj. Me fjalë të tjera, Allahu do që ti të përfitosh nga emrat e Tij edhe në gjendjen e mëkatimit dhe kjo vërtet që është madhështore. Të jetuarit me emrat e Allahut është gjëja më e bukur e kësaj bote. Po të mos ishte mëkatimi, ne, fjala vjen, nuk do ta kishim përdorur emrin Gafuur (falës i shpeshtë) e emra të tjerë. Kur në mëkatim gjejmë urtësi të shumta, çfarë të thuhet për adhurimin! Të kemi parasysh edhe rastin e Musait dhe të Hidrit. Të gjitha veprimet që i bëri Hidri - dëmtimi i barkës, vrasja e fëmijës, ndihma e banorëve koprracë të një vendbanimi - Musai i kontestoi, meqë i shikonte gjërat vetëm nga ana e jashtme, jo dhe nga ana e urtësisë mbrapa caktimit të atyre ndodhive. Sprovat dhe fatkeqësitë do të ndodhin me siguri, kështu që është më mirë të marrim mësim prej tyre. Kur sheh që Allahu ka caktuar dëmtimin e një barke për të shpëtuar atë barkë, e kupton më mirë natyrën e caktimit të Tij. Pra, Allahu mundëson që robërit e Tij të bien në mëkat, në mënyrë që të shohin e të kuptojnë realitetet të tjera. Në këtë mënyrë, Allahu na e hap një

linjë private të komunikimit me Të, duke na lejuar një intimitet që nuk realizohet nëpërmjet ndonjë veprim tjetër përpos mëkatimit. Kur mëkatojmë, errësojmë gjendjen tonë. Në këtë situatë, komunikimi me Allahun është një ndritje për ne, duke qenë se nga ky pozicion shohim epërsinë e përhershme të Allahut ndaj nesh, dijen e Tij të përsosur dhe bujarinë e Tij ndaj nesh, ngaqë na mbulon dhe na e mundëson të pendohemi.

PRIVILEGJI QË ALLAHU I KA BËRË NJERIUT

Asnjë nga raportet në komunikimin me Allahun nuk vlen në rastin e raporteve me njerëz. Kështu, sheh sesi mëkatimi të shpie te dashuria për Allahun, duke të bërë të shohësh sa madhështor dhe i mrekullueshëm është Ai. Sa e sa mëkatim e bëjmë ndërsa Ai na mbulon, na afatizon, na pranon pendimin, dhe mbyll derën e së kaluarës duke na e hapur një faqe të re. Ai nuk na përbuzë e as nuk na ofendon për mëkatet tona; Ai kërkon të na i fal ato. Dhe Allahu i do ata që pendohen. Pra, ti kërkon falje dhe ky akt i kërimit të faljes të sjellë në nivelin e atyre që Allahu i do. Një hadith i pejgamberit ﷺ, që flet për vlerën e kthimit me pendim te Allahu, paraqet një motiv të pashtershëm për t’iu kthyer Atij:

“Vërtet, Allahu i gëzohet pendimit të robit të Tij më shumë sesa gëzohet dikush që ka devenë me vete në një

shkretëtirë pa ujë, duke mbartur ushqimin dhe pijen e tij, dhe ajo humbet; pastaj, pasi humb të gjitha shpresat (që ta gjejë devenë), i dëshpëruar shtrihet në një hije dhe papritmas sheh devenë para vetes ...”¹⁷

Ky hadith na bën të kuptojmë se çfarë do të thotë në të vërtetë kthimi tek Allahu. Hadithi është trajtuar shumë herë nga këndi i vlerës së pendimit, mirëpo në ato trajtesa rrallëherë, për të mos thënë fare, nuk parashtrohet pyetja: Përse gëzohet aq shumë Allahu me pendimin e robit?

Këtu ka diçka më shumë sesa vetëm mëkatim e pendim. Pendimi nuk është thjesht një kalim nga mëkatimi në përmbajtje nga mëkatimi ose nga veprimi në mosveprim. Këtu kemi të bëjmë me një zhvillim shumë më interesant. Kështu, njeriu, duke mos njohur vetveten, e shkel vetveten. Sikur njeriu ta njohte veten e vet si duhet, nuk do të sillej ashtu siç sillet. Ta zëmë se një person nuk ka para as për ushqim dhe nuk e di se ka trashëguar një milion euro. Në padije për pasurinë që posedon, shkon dhe u përulet njerëzve duke pranuar përbuzjen që ia bëjnë, meqë e sheh gjendjen e vet si të pashpresë. Tash, të themi se po e merr vesh që ka trashëguar pasuri. Megjithëkëtë,

¹⁷ Sahih Muslim.

ai prapë as nuk bëhet më i fortë, as më i dijshtëm; thjesht vetëm merr vesh se tash një milion euro janë të tijat. Pas kësaj, a ndryshon tërësisht raporti i tij me njerëzit? Po, sigurisht. Tash ai ndihet më krenar dhe nuk përbuzet më. Çfarë bëri që ai të ndryshonte? Vetëm informata se ai posedon pasuri. Asgjë më shumë. Atëherë, a nuk kemi nevojë ne ta njohim privilegjin që na është bërë nga Krijuesi?

Çdo gjë në këtë botë Zoti e ka vënë në shërbimin tënd, në mënyrë që t'i shërbesh Atij. Ti, pra, je një zotëri / zonjë. Ne, me lejen e Allahut, shfrytëzojmë të gjitha gjërat e kësaj bote. Allahu e ka urdhëruar tokën të jetë e qetë, në mënyrë që ne të punojmë, të pushojmë e të kënaqemi në të. Pse Dielli do të përfundojë në Ditën e Kijametit? Për shkak se nuk do të ketë më njerëz. Allahu urdhëroi të gjithë engjëjt në krye me Xhibrailin, Mikailin e Israfilin që t'i binin në sexhde Ademit. Atëherë, ti duhet ta kujtosh këtë privilegj para se të bësh mëkat. Ti nuk duhet të dorëzohesh para epshit e të biesh në mëkat, sepse mëkati të poshtëron. As krijesa që e njohim si Iblis nuk është quajtur kështu para krijimit të njeriut. Ka pasur një emër tjetër, duke qenë se ishte veçuar ndër të gjithë xhinët me qëndrim në mesin e engjëjve. Allahu e dëboi duke e mallkuar vetëm pse nuk deshi të respektonte njeriun e parë, babanë tonë, Ademin. Iblisi as nuk mohoi

Allahun e as nuk refuzoi ta adhuronte; ai thjesht nuk deshi t'i nënshtrohej Ademit.

Allahu është Bami-rësi, që na sjell begati të shumta, aq sa nuk mundim t'i numërojmë. Allahu ka robër të shumtë bujarë dhe atë bujari ua ka dhënë Ai, që do të thotë se, në thelb, bujaria që e kanë s'është e tyrja. Allahu është Bujari absolut. Njerëzve u ka dhënë nga bujaria e Tij dhe ata u japin të tjerëve. Këta, siç thotë Ibn el-Kajim, më shumë gëzohen kur japin, sesa kur marrin. Megjithatë, ndodh që njeriu t'ia kthejë shpinën Zotit, sepse fillon t'i dëgjojë direktivat e armikut deri në atë masë sa të bëhet edhe përkrahës i tij, pra, një argat i shejtanit. Dhe s'ka më keq se kjo. Nëse vetëm një hap tërhiqemi mbrapa nga dëgjueshmëria e Allahut, humbim kënaqësinë. Allahu nuk do që kjo të ndodhë, por Ai ka vendosur rregulla dhe ligje për këtë që zbatohen patjetër. A nuk është mjerim që njeriu vetë të mbyllë dyert e komunikimit me Zotin e tij. Një njeri i dehur, për shembull, e di realitetin e gjendjes në të cilën ka rënë dhe shpreson që një ditë t'i kthehet Zotit. Kur ai kthehet, krejt halli i tij kthehet në privilegj, në nder për të, në një mundësi të re për të rifilluar. Tash ai është një i nderuar dhe i privilegjuar. Kur kjo ndodh, Allahu gëzohet shumë, meqenëse ai që u krijua nga Allahu po i kthehet normales dhe origjinës. Kësisoj jetësohet

emri i Allahut, bukuria e emrave të Tij, ndikimi i efektshëm i mësimave të Tij.

Ky realizim i emrave të Allahut ndodh nëpërmjet njeriut. A e di ti sa madhështore është që Allahu të krenohet me kthimin tënd para engjëjve! Pra, rikthimi yt në origjinën e gjendjes prej robi e gëzon Allahun dhe këtë u munduam ta ilustronim me skenat më sipër. Atëherë, le ta marrim për të rëndësishme këtë. Nëse do Allahu dhe kjo ndodh, do të jetë e mjaftueshme për t'u bërë ndryshimi i duhur në jetën tonë.

Lus Allahun që t'i kuptojmë si duhet këto mësim, duke bërë ndryshimin e madh jo vetëm në kuptimin e braktisjes së mëkatit, meqë ky është minimumi, por ta bëjmë atë ndryshimin domethënës në raportin me Allahun, me vetveten, dhe më të tjerët.

UDHËTAR I PENGUAR

Deri këtu kemi përmendur stacione nëpër të cilat kalon udhëtari drejt Zotit, derisa të arrijë te pragu i kërkimit të faljes dhe i pendimit. Konsiderojmë që në muajin ramazan ka rrethana të volitshme për të bërë kthesën e madhe pozitive në marrëdhënien me Allahun, ku mund t'u jepet një goditje e fuqishme të metave dhe mëkateve tona, pas çka dhe i hapet rruga komunikimit të mirëfilltë me Zotin e gjithësisë. Kemi shpjeguar se mëkati nuk është thjesht një shkelje e as pendimi nuk është një akt që ndodh vetëm në një moment të caktuar; këto dy gjendje duhet të merren si një shkollë përvojash e mësimesh për zhvillimin e mëtejshëm shpirtëror të besimtarit. Është thënë po ashtu se udhëtari i zgjuar fillon ta orientojë mendjen në fusha të dobishme, ku nuk ka qenë i fokusuar më herët, dhe, rrjedhimisht, fillon t'i shohë gjërat më ndryshe, të zbatojë standarde të tjera në vlerësimin e gjërave, të përdorë mënyra të caktuara të analizimit në jetën e tij të përditshme. Tashmë besimtari ka një qasje më të efektshme ndaj Allahut, pasi kupton se kthimi tek Ai, kërkimi i faljes nga Ai, dhe keqardhja për mëkatet e ngrënë atë, megjithëqë në esencë këto gjendje kërkojnë përpulje, nënshtrim, dorëzim, gjuhëzim. Pra, prej këtu ai

fillon të ngrihet, të ndihet i nderuar e krenar, dhe të shohë se kthimi tek Allahu është kthim në origjinë, në normalitet, dhe çfarëdo forme tjetër e të jetuarit që nuk synon Allahun, është formë anormale, jashtë natyrshmërisë, prandaj dhe e rëndë.

PRIZMI I GABUAR MBI JETËN

Allahu na ka krijuar e na ka përzgjedhur me besim. Allahu, pa dyshim, e do mirësinë për ne, e do faljen për ne. Për më shumë, Allahu na ka krijuar për një qëllim të caktuar e jo më kot. Ne duhet t'i kthehemi vazhdimisht Allahut dhe secilën herë kthimi të jetë më domethënës. Sigurisht, për asnjërën prej mirësive që na ka dhuruar Zoti nuk mund të falënderojmë mjaftueshëm, pra, nuk mundim t'i dalim hakut Atij asnjëherë. Atëherë, duke pasur parasysh këtë gjendje tonën, mbetet vetëm opsioni i kërkimit të faljes për të mbushur boshllëkun e lënë nga falënderimi ynë i mangët. Vetëm bujaria e Tij ndaj teje do të mjaftonte si arsye për t'i kërkuar falje Allahut. Dhe të gjitha këto gjendje, pa dyshim, kanë një urtësi mbrapa tyre. Edhe në mëkatim ka urtësi. Edhe në pendim ka urtësi. Pra, kemi të bëjmë me kuptime të rëndësishme, që duhet t'i kemi gjithmonë parasysh, jo vetëm në periudha të caktuara të jetës, në ramazan a në fillim të pendimit. Pendimi, me këto kuptime, duhet të merret si

një projekt i pandërprerë. Pastaj edhe komunikimi me Allahun do të jetë më ndryshe. Sepse, siç kemi cekur, këndvështrimi i duhur mbi jetën mundëson perceptimin e bukurisë së saj. Dallon, fjala vjen, shikimi në botën e jashtme nga një çarje në mur prej shikimit nga dritarja e hapur. Atëherë, nga cili kënd ti sheh dynjanë? Nga cili kënd ti sheh vetveten? Nga cili kënd ti sheh sprovat? Nga cili kënd ti sheh mirësitë që i gëzon? Varësisht nga këndi i vështrimit, ti sheh ose nuk sheh hijeshinë që përmban realiteti. Dhe ajo që ta mundëson këndin e duhur të shikimit të gjendjeve është pikërisht të kuptuarit e saktë të mëkatimit, të pendimit, të përluljes para Allahut, të borxhit ndaj Tij.

DASHURIA PËR MATERIALEN

Të gjitha këto dhe shumë të tjera gjëra për të cilat kemi folur, janë qasje që na mundësojnë të shohim botën më ndryshe, më mirë. Pas këtij realizimi, bukuria e dynjasë nuk do të jetë më në stolitë e saj materiale, por në mundësinë e pendimit. E bukura e secilës ditë që e jetojmë në këtë dynja nuk do të jetë më në argëtim, por në afatizimin që na dhurohet, në kuptimin që Allahu po na jep afat që të fitojmë më shumë sevape. S'do mend që mirësia më e madhe pas zgjimit është afatizimi. Sepse po të jepet jetë, po të mundësohet të pasurohesh shpirtërisht,

të forcohesh, të formohesh më tej, të pastrohesh. Kështu duhet kuptuar jetën. Çfarë thoshte peygamberi me t'u zgjuar nga gjumi? Thoshte:

“Falënderimi i qoftë Allahut, i Cili na ngjalli (na e ktheu shpirtin) pasi na bëri të vdisnim ...”¹⁸

Kështu na e mundëson ta përmendim prapë. Pikërisht kjo është e bukura e jetës. E bukura e mëngjesit, për shembull, është mundësia për të bërë *dhikr*. Edhe një sabah më shumë, edhe një *dhikër* më shumë, edhe një ramazan më shumë. E mrekullueshme! Kështu duhet parë jetën. Mundësia e adhurimit është ajo që e bën jetën të bukur. Prandaj dhe besimtarin nuk e mposhtin sfida. Madje, vetëm e forcojnë. Ngase ai nuk e sheh bukurinë e jetës nën prizmin e materiales, kështu që materialja për të mbetet dytësore. Për të është më e rëndësishme që ai të fitojë te Allahu. Kjo është bukuria e dynjasë për të. Ka një dallim të madh mes atij që qan nga dhimbja e humbjes së pasurisë ose nga dhimbja për të dashurën që nuk e ka më dhe atij që qan nga pamundësia për t'i kushtuar më shumë kohë adhurimit të Allahut. Të marrim për shembull rastin e Abdullah ibn Hudhafes, që ilustron për bukuri atë për çfarë po flasim.¹⁹ Në kohën e Omerit, bizantinët patën një

¹⁸ Sahih Buhari dhe Sahih Muslim.

¹⁹ Tefsir ibn Kethir

përplasje me ushtrinë muslimane dhe ndodhi që një grup besimtarësh të ziheshin robër. Mbreti i tyre, pasi vërejti dinjitetin dhe qëndrueshmërinë e Abdullah ibn Hudhafes ndër të tjerët, u rrek ta joshte për ta lëshuar fenë e Allahut dhe t'i bashkohej atij. Fillimisht mbreti bizantin i ofroi Abdullahut ta linte Islamin dhe të bëhej i krishterë, në mënyrë që ta lironte, por Abdullahu më parë preferoi vdekjen sesa ta linte Islamin për një fe tjetër. Pas këtij refuzimi, mbreti i ofroi që, nëse ai do të pranonte ofertën e tij të radhës, t'i jepte autoritet dhe ta emëronte si ndihmës të tijin. As kjo nuk i la përshtypje Abdullahut, i cili deklaroi se do ta refuzonte ofertën edhe sikur t'i jepej tërë ajo çfarë posedonin arabët. Pas disa përpjekjeve, mbreti në fund e kërcënon Abdullahun me hedhje në një kazan me vaj të vluar. Pasi e kapin dhe e nisin drejt kazanit, Abdullahu nis të qajë. Ata pandehën se më në fund e thyen dhe mbreti i ofroi edhe një herë të bëhej i krishterë. Abdullahu prapë refuzoi dhe u tregoi arsye e qarjes: “Unë po qaj vetëm sepse i thash vetes: ‘Tash po hedhesh në këtë kazan dhe do të vdesësh’, kurse ajo çfarë dëshiroj unë është që të kem shpirtra aq sa kam qime në trup dhe të hidhem aq herë në këtë kazan për të kënaqur Allahun”. Me të kuptuar gatishmërinë e Abdullahut për të vdekur në mbrojtje të parimeve të veta, i mahnitur me burrërinë e tij, mbreti i ofroi që Abdullahu vetëm t’ia

puthte kokën mbretit, që ai t'i lironte të gjithë të zënë robër muslimanë. Dhe kështu edhe ndodhi.

Për të bërë një kësi dallimi në perceptimin e gjërave, duhet të kesh një kuptim të vlefshëm për jetën, të dish të çmosh edhe sekondat e jetës për shfrytëzimin e tyre së paku ashtu siç bëjnë milionerët e sotëm në angazhimin e tyre për të fituar pasuri të dynjasë. Atëherë, t'i kthehemi Allahut me këto kuptime, të përlur e të nënshtruar, në mënyrë që të marrim këtë pamje të bukura mbi jetën. Ta shohim pendimi si një proces e jo si një çast të vetëm. Ta shohim bujarinë e urtësinë e Zotit në pendimin që na është mundësuar. Ta shohim edhe inkurajimin për shpërblim dhe kërcënimin me ndëshkim.

INJORANCA

Me dije ti i afroresh Allahut dhe shpëton nga kthetrat e padrejtësisë e të veprimeve të gabuara. Kështu, ti kupton se, kurdo që të mos veprosh në përputhje me udhëzimet e dijes, do të jesh nën ndikimin e *xhehlit* (inJORANCËS). Sepse, në thelb, ti je një qenie inJORANTE, përveç kur ndriçohesh nga dija. Tashmë ti e kupton se të folurit dhe të vepruarit tënd ka një mënyrë të caktuar të përdorimit, jo sikur deri më tani që ke folur pa argument, pa dije. Sepse kjo është inJORANCË, zullum. Kur një person erdhi

të pejgamberit ﷺ që ta pranonte Islamin, para se të largohej, pejgamberi ﷺ e mësoi të thoshte në namaz:

“O Allah, të lus të më japësh udhëzim, kujdes për urdhrat e Tu (takvallëk), ndershmëri, dhe vetëmjaftueshmëri”.²⁰

Këtu shohim që pejgamberi ﷺ i dhuroi atij të porsaardhuri në Islam një dua ku kërkohej udhëzimi i duhur, pra, dije rreth udhëzimit të kërkuar. Dhe kjo është dhurata më e mirë që mund të ta japë dikush. Nuk krahasohet me asgjë mirësia e një shpjegim si të këtij që po bëjmë rreth udhëzimit të drejtë. Prandaj duhet patjetër të përfitojmë nga kjo dije, ndoshta edhe duke sakrifikuar për të ndonjëherë. Kjo dije shkëlqon nga rrënjët vetëpëlqimin, vetëmashttrimin, mendjemadhësinë. Kjo dije të bën të kuptosh që, në të vërtetë, ti je një i shkretë, një nevojtar për Allahun, kështu që, kurdo që të shkëputesh nga Ai, mbetesh një injorant në errësirë, deri sa t'i kthehesh Atij. Për shkak të mungesës së udhëzimit të duhur, njeriu bëhet edhe argat i shejtanit, duke u larguar kështu nga mëshira e Allahut, duke u bërë aq mendjemadh sa të besojë se mund t'ia dalë vetë, duke mos e ditur se - siç e përshkroi Ibn el-Kajim - Allahu e bëri njeriun një rob me pamjen e një poseduesi, domethënë ai

²⁰ Sahih Muslim.

vetëm duket se posedon diçka dhe, në të vërtetë, është një i dobët me pamjen e një të forti. Pra, duhet të ruhemi nga këto iluzione. Dhe sot ka shumë njerëz që kanë rënë pre e këtij iluzioni, duke mos parë realitetin. Qasja e duhur ndaj Allahut t'i hapë sytë që ta shohësh dynjanë ashtu siç është në të vërtetë. Kjo assesi nuk nënkupton që ta braktisësh dynjanë; kjo vetëm të bën ta shfrytëzosh si duhet dynjanë. Përse duhet t'i gëzohemi çdo mëngjesi? Përse duhet t'i gëzohemi secilit çast që përjetojmë? Nuk duhet t'u gëzohemi këtyre mundësive, për shkak të mundësisë për të pirë për të ngrënë, po për atë se po na mundësohet edhe një "*estagfirullah*" më shumë.

SHEJTANI

Këtu është me rëndësi ta kuptojmë edhe qasjen ndaj armikut tonë të përbetuar, që na i shkakton gjithë ato probleme - shejtanit të mallkuar. Shejtani, në shumicën e rasteve, është nxitësi, por nganjëherë edhe urdhërdhënësi për ata që bëhen argatë të tij nëpërmjet mëkatimit dhe rebelimit ndaj Allahut. Njërën nga të parët tanë në besim e kanë pyetur se kush është armiku yt dhe ai u përgjigj: "Nuk është armiku im as ai që ma merr pasurinë, as ai që shpif kundër meje, as ai që më përgojon, sepse me të këtillët edhe mund të pajtohem ose të merremi vesh. Armiku im është ai, që, duke qenë unë në adhurim të

Zotit dhe i lidhur me të, ma këput këtë lidhje duke më mashtruar. Këtë e kam armik”.

Atëherë, armiku yt është ai, që të pengon të udhëtosh drejt Allahut, ndërsa mik yti i mirë është ai, që, në atë apo në këtë mënyrë, të mundëson t’i kthehesh Allahut. Këtë qasje ndaj realiteteve ta mundëson vetëm të kuptuarit e drejtë të pendimit, që, siç theksuam, nuk është vetëm një akt çasti, por një shkollë e madhe jetësore. Pendimi i mirëfilltë t’i hapë sytë karshi referencave të gabuara devijuese. Shejtani vendos vazhdimisht pengesa mes nesh dhe Allahut, në mënyrë që në secilën prej tyre ne të zëmë në thua. Sa më e madhe të jetë rënia jote, aq më i kënaqur do të jetë ai. Sa më e dhimbshme të jetë rënia për ty, aq më e dashur për të. Sa më e vështirë të jetë ngritja jote pas rënies, aq më i këndshëm do të jetë mundimi yt për të. E, si të ecësh lirshëm e sigurt drejt Allahut, nëse ti nuk njeh pengesat në rrugë, nuk njeh shejtanin!

Është e vërtetë që udhëtari si pengesë e ka *nefsin* (egon) dhe ky problem ka zgjidhjet e veta, por duhet kuptuar se edhe shejtani është pengesë, duhet kuptuar cilat pengesa i vendos shejtani, në mënyrë që të dimë ku e si të godasim. Nëse arrijmë ta njohim shejtanin ashtu siç është, pra, si një pengesë, do të mundim edhe ta menaxhojmë si duhet

dhe ta largojmë ndikimin e tij, që t'i kthehemi Allahut si të penduar.

Para pendimit, gjithmonë jemi orvatur të amnistojmë vetët tona, duke mbajtur edhe mendim të keq për Allahun. Pendimi e ndërron këtë dhe na jep një këndvështrim real, duke na bërë të kuptojmë se, nëse duhet menduar keq për dikë ose duhet qortuar ndokënd, këtë më së shumti e meritojmë ne vetë. Sepse ne jemi të mangët në thelb, ne jemi ata që bëjnë lëshime e mëkate. Nisur nga kjo, ne edhe duhet ta njohim atë që nxitë e zmadhon këto anë të këqija te ne. Dhe ky, pa dyshim, është shejtani i mallkuar. Ne duhet ta njohim mirë atë, duke mësuar strategjinë që ai përdor kundër nesh. Na nuk dimë për shejtanin ndonjë gjë para krijimit të Ademit, meqë ai del në skenë me krijimin e njeriut të parë dhe aty merr një rol shkatërrues. Shkurt, përvoja jonë me shejtanin nuk e ka asnjë ditë të ndritshme, të lavdërueshme.

Në secilën Shpallje që Allahu i ka zbritur njerëzimit ka pasur udhëzime me të cilat Ai ka instruktuar njerëzit si të ruhen nga ky armik, duke i kujtuar për dëmin që ky i shkaktoi babait të tyre, Ademit. Ne jemi ata të cilët ai synon t'i largojë nga Allahu, ngaqë ai e di se privilegji ynë dhe nderi ynë qëndron pikërisht me Allahun. Kur Allahu

krijoi Ademin, ia mësoi emrat e gjërave, duke i dhënë dije me të cilën njeriu u privilegjua. Pikërisht këtë favoritizim me dije të Ademit nuk qe në gjendje ta përballonte shejtani i mallkuar, prandaj dhe refuzoi urdhrin e Allahut për t'i bërë sexhde në shenjë respekti. Kjo luftë e shejtanit për të na shkëputur prej Allahut është e vazhdueshme dhe pa kompromis, pavarësisht nga ajo se a jemi ne të vetëdijshëm për këtë, apo jo; ose a kuptojmë seriozitetin e këtij konflikti, apo s'e kuptojmë. Me rëndësi është se ai nuk ndalet kurrë, nuk lodhet kurrë, nuk pushon kurrë, nuk kursen asnjë mjet në luftën kundër nesh, nuk dëshpërohet kurrë, dhe ka një jetëgjatësi që i mundëson të na përcjellë deri në vdekje. Po nuk arritëm ta njohim si duhet këtë armik, ekziston mundësia shumë e madhe që ai të na kthejë prapë në gjendjen e njëjtë të mëkatimit dhe të na largojë nga Allahu. Me të vërtetë, natyra e shejtanit s'ka mundësi të ndryshojë për sa i përket kësaj armiqësie ndaj nesh. S'ka mundësi që shejtani të bëjë ndonjë kompromis me ne. S'ka mundësi që shejtani të përmirësohet. Ai do të mbetet ashtu siç është – një shejtan. Për njeriun ekziston mundësia e ndryshimit nga i mirë në i keq dhe nga i keq në i mirë, por për shejtanin nuk ekziston kjo mundësi. Mjerisht, ka njerëz që kanë dështuar të kuptojnë këtë realitet dhe, për pasojë, shejtanin nuk e marrin për armik, si një që dëmton,

kundra të cilit ti duhet të përdorësh udhëzimet hyjnore që të jesh i mbrojtur. Allahu thotë për të në Kuran:

“Vërtet, Shejtani është armiku juaj, kështu që merreni edhe ju atë për armik. Ai thërret grupin e tij vetëm e vetëm që t'i bëjë banues të Zjarrit.” (Faatir, 6)

Pra, shejtanin duhet patjetër ta konsiderosh si armik. Dhe karshi një armiku të këtillë, me të vërtetë, duhen njohuri të hollësishme. Pejgamberi ﷺ aq shumë e ka theksuar çështjen e shejtanit, saqë, në një rast një çifut, i çuditur për rëndësinë që i kushtohej rrezikut nga shejtani, reagoi duke pretenduar se çifutët nuk e kishin këtë problem. Ebu Bekri, që ishte i pranishëm aty, kërkoi leje nga pejgamberi ﷺ që t'u përgjigjej çifutit dhe ai e lejoi. Ebu Bekri ua ktheu: “Si thua, nëse kemi dy shtëpi afër njëra-tjetrës dhe njëra është e boshatisur dhe e rrënuar, kurse tjetra e ndërtuar bukur dhe e stolisur, në cilën prej tyre do të hynte hajni?” “Në të dytën”, u përgjigj ai. “Kështu qëndron puna jonë dhe juaja (d.m.th. shtëpia e braktisur jeni ju dhe hajni [shejtani] s'ka çfarë kërkon aty”).

Mësimet e verifikuara lidhur me udhëzimet rreth këtij konflikti gjenden në fjalët e Allahut dhe në hadithet e pejgamberit ﷺ. Ibn el-Kajim përmend se qasja jonë ndaj shejtanit është prej faktorëve kryesorë në arritjen e një

pendimi cilësor, domethënë që të dimë se kush po kërkon të na nxjerrë prej Xhenetit e kush po do të na fusë në të. Atëherë, shejtani duhet ta njohim nëpërmjet Kuranit, ku gjejmë dhe strategjinë e shejtanit kundër njeriut. Hulumto e analizo këtë, pastaj shih sa e sa herë ke rënë viktimë e intrigave të tij, që janë pjesë e asaj strategjie. Dhe, pa dyshim, të gjithë ne, kush më shumë e kush më pak, kush më rrallë e kush më shpesh, numërohemi ndër dëmet e shkaktuar nga shejtani.

Ibn el-Kajim, ndër të tjera, veçon çështjen e pengesave që shejtani përdor për ta dëmtuar njeriun. Dhe pikërisht këtë duam ta sqarojmë kësaj radhe, pra, të dimë se cilat pengesa i vendos shejtani dhe çfarë kurthe përdor për të na shkaputur nga Allahu. Sepse, po arriti ai të na shkaputë dhe të na largojë nga sistemi i mbrojtjes, do të jetë e vështirë t'i rezistojmë. Allahu i ka dhënë njeriut një sistem mbrojtës nga ajo që e rrezikon dhe, kur ky sistem të mos funksionojë, njeriu u ekspozohet dëmtimeve. Trajtimet që Ibn el-Kajim u bën këtyre intrigave të shejtanit e paraqesin më së miri atë çfarë duam të kuptojmë nga kjo, kështu që prej këtu do të mbështetemi në këto shpjegime.

Pengesa e parë e shejtanit: Kufri (mosbesimi te Zoti)

Pengesa e parë dhe kryesorja, me të cilën shejtani orvatet ta shkëputë njeriun nga Allahu, është pengesa e kufrit ose e mosbesimit të Zoti. Këtë ai orvatet ta bëjë në mënyra të ndryshme, gjë që dallon nga personi në person, nga koha në kohë. Për shembull, një nga këto orvatje të shejtanit është çështja e së keqes në ekzistencë, që zakonisht haset me pyetjen: Përse ndodh e keqja dhe përse Zoti s'e ndal atë? Nga këndvështrimi i besimit, kjo pyetje nuk përbën ndonjë dilemë. Por njerëzit, sidomos gjatë krizave, pyesin se ku është Zoti. A thua pyesin ndonjëherë para krizave se ku është Zoti? Përse vetëm në kriza? Kur pluskojnë mbi begatitë që u ka dhuruar Allahu, nuk pyesin ku është Zoti. Kush ua ka përmbysur pamjen kështu? Shejtani, sigurisht.

Ai bën çmos që të të mos lërë të zgjuar karshi begative që ti gëzon, që ti të shohësh vetëm të këqija. Edhe ëndrrat e mira janë nga Allahu, ndërsa ato të këqijat nga shejtani. Prandaj shiko se nga cila derë po të afrohet ai. Sa e sa duashë sate i është përgjigjur Allahu! Sa e sa të mira të ka dhënë Allahu pa i kërkuar ti fare!

Te kjo pengesë ka një veçori: Sa më e fortë që të jetë drita në zemër, aq më shumë do t'u rezistojë përpjekjeve për ta fikur atë.

Pra, kemi të bëjmë me një luftë mes dritës dhe errësirës. Atëherë, a do të kalosh në dritë, apo do të mbetesh në errësirë? Nëse e kuptojmë si duhet, kjo aludon në atë se zhvillimet në dynja kanë të bëjnë me kundërshtitë mes forcave të dritës dhe të errësirës. Sa më shumë që të jemi të përkushtuar në ndjekjen e të vërtetave fetare, aq më shumë gjasa do të kemi t'i shpëtojmë tundimit për devijim. Dhe përgjigja më e mirë ndaj përpjekjeve të shejtanit për të na shkëputur tërësisht nga Allahu është drita e besimit dhe dituria e shëndoshë.

Pengesa e dytë e shejtanit: Pengimi i ndjekjes së rrugës së pejgamberit ﷺ

Ndjekja e shembullit të pejgamberit ﷺ dhe ndjekja e gjurmëve të të parëve tanë në besim të mbron nga çdo risi të pabazuara në fe dhe nga çdo devijim. Dhe sa e sa këso risish kemi në ditët e sotme! Në këtë kontekst, njerëzit ose janë dijetarë, pra, njohës të mirë të së vërtetës, ose nxënës që mësojnë aktivisht, ose janë njerëz të rëndomtë që përfitojnë nga drita e këtij burimi. Njerëzit kanë shpikur në fe gjëra që nuk kanë kurrfarë baze në fe dhe kanë shtrembëruar po ashtu të vërteta fetare të vendosura nga pejgamberi ﷺ. Ky është burimi i kësaj pengese, me të cilën shejtani synon të mos i lejojë njerëzit të ndjekin si duhet rrugën e pejgamberit ﷺ. Shejtani sheh se s'mund

t'i ndalë krejtësisht nga ndjekja e pejgamberit ﷺ, kështu që mundohet që së paku t'ua shtrembërojë atë. Kjo pengesë shmanget duke ndjekur me përpikëri shembullin e tij ﷺ dhe shembullin e Sahabëve në të kuptuarit dhe në zbatimin e mësimëve pejgamberike.

Pengesa e tretë e shejtanit: Mëkatet e mëdha

Ne e dimë se në fenë tonë ka mëkate të mëdha dhe mëkate të vogla. Secili mëkat që përmendet në Kuran a në Sunet, i shoqëruar me mallkim ose ndëshkim të dhimbshëm, konsiderohet të jetë mëkat i madh. Mëkatet e tjera veç këtyre, që po ashtu janë në kundërshtim me urdhrat e Zotit, mirëpo nuk shoqërohen me mallkim a ndëshkim, konsiderohen mëkate të vogla. Mëkatet e mëdha janë fatale. Nëpërmjet tyre, shejtani orvatet të shkatërrojë njeriun. Megjithatë, nëse njeriu kapet pas Allahut, duke kërkuar shpëtim te Allahu nga këto mashtrime e kurthe, dhe pendohet gjithashtu, nëse bie në to, do të shpëtojë nga kjo pengesë.

Pengesa e katërt e shejtanit: Mëkatet e vogla

Shejtani orvatet t'ia bëjë të lehta mëkatet e vogla besimtarit duke zbutur ndikimin e tyre të dëmshëm. Është një pikëpamje djallëzore që të mendosh se e rëndësishme është t'u shmangesh mëkateve të mëdha,

kurse të voglat nuk paraqesin ndonjë problem. Ky është të menduar që nxitet nga shejtani. Njeriu duhet të ruhet nga çdo mëkat dhe nuk bën ta marrë si të lehtë çështjen e mëkatimit. Sidomos pasi njeriu nuk i vëren shumë mëkatet e vogla. Sensorët e njeriut për mëkatet e vogla mund të jenë të dobët, ndryshe nga ata për mëkatet e mëdha që janë shumë ndjeshëm, siç është për shembull ndjeshmëria ndaj mosbesimit të Zotit ose kufrit. Për këtë arsye, pejgamberi ﷺ na tërhoqi vëmendjen për pasojat që vijnë nga shpërfillja e mëkateve që merren si të lehta, duke na paralajmëruar:

“Ruhuni mëkateve që i shihni si të parëndësishme, se ato vijnë duke u grumbulluar, derisa të shkatërrojnë njeriun”.

Abdullah ibn Mes’udi, transmetuesi këtij hadithi, vazhdoi më tej duke na e përcjell edhe një shembull të parashtruar nga pejgamberi ﷺ:

“I dërguari i Allahut ﷺ dha një shembull duke i krahasuar këta (që shpërfillin mëkatet e vogla) me disa udhëtarë që ndalojnë rrugës diku në shkretëtirë për të vendosur një kamp dhe duan të përgatitin ushqim. Dikush prej tyre shkon dhe sjell ndonjë bujashkë, një tjetër shkon dhe sjell një shkop, derisa të gjithë të tubojnë një grumbull të madh

dhe të ndezin një zjarr ku ziejnë atë që vejnë në tenxhere”.²¹

Kështu qëndron puna e mëkateve të vogla. Mëkati në vetvete edhe mund të jetë i vogël, por të shumuar dhe të bërë bashkë mjaftojnë për të shkaktuar një zjarr të madh pasojash.

Së këndejmi, dijetarët kanë thënë se nuk ka mëkat të madh me teube (pendim) dhe as nuk ka mëkat të vogël që veprohet vazhdimisht. Mëkati i vogël me një a dy përsëritje po që është i vogël, mirëpo shpërfillja e tij dhe vazhdimësia e bërjes së tij përbën mëkat më vete, kështu që, në fakt, kemi të bëjmë me dy mëkate: vetë mëkati, pastaj dhe shpërfillja e tij dhe vazhdimësia në veprimin e tij. Kështu, njeriu fillon gradualisht të mos ndiejë dhimbjen e mëkatimit, madje dhe nis të ndiejë kënaqësi dhe kjo mund të shkojë deri në mburrje për mëkatin e bërë. Kjo është si shembulli i një topthi bore që vjen duke u rrokullisur nga lart malit, derisa të bëhet një ortek i madh që nuk lë gjë para vetes pa shkatërruar. Prandaj njeriu duhet të ketë kujdes edhe për sa u përket mëkateve të vogla. Sigurisht që ne mund të pendohemi edhe për mëkatet e vogla, mirëpo vazhdimësia në bërjen e tyre

²¹ Imam Ahmed. Shejh Albani e cilësoi si sahih (të vërtetë).

mund t'i shtojë aq shumë sa të mos mund t'i shlyesh me namaz, agjërime a të tjera punë të mira. Atëherë, kujdes!

Pengesa e katërt e shejtanit: Gjërat hallall

Kur njeriu të ketë vetëdijen e duhur për mëkatimin dhe bën kujdes, shejtani s'ka shumë mundësi të arrijë sukses. Por shejtani nuk kënaqet me pak. Ai mund të dështojë me qindra e mijëra herë të të rrëzojë nëpërmjet këtyre pengesave, por gjithmonë kthehet.

Përpjekjet për të të dëmtuar shejtani i bën edhe nëpërmjet rrugëve të tjera. Ai provon të të qaset edhe nga ndonjë shteg ku ti ndihesh i sigurt. Kështu, nëse ai nuk arrin qëllimin e keq me ty me anë të mëkateve, ai kalon te gjërat e lejuara. Për shembull, ai ta kujton se një gjë është vetëm hallall, domethënë as nuk ka ndonjë sevap në bërje në saj, as nuk është haram që ta bësh e të ndëshkohesh. Kësodore ai nuk të sulmon në farze së pari, por gjuan në sunetet e tua, me idenë që më pas, pasi të të largojë nga sunetet, të depërtojë edhe te farzet dhe të bëjë dëm edhe aty. Pra, kjo është strategji e tij. Por ti shpresoj në shpërblimin e kësaj lufte, se Allahu pa dyshim se ka për të të shpërblyer për përpjekjet e tua, gjë për të cilën shejtani s'mund të shpresojë.

Pengesa e pestë e shejtanit: Pengimi i një pune të mirë me anë të një pune tjetër të mirë

Kjo është një betejë më ndryshe se këto që u përmendën deri këtu. Këtu kemi të bëjmë me pengimin e realizimit të një pune të mirë nëpërmjet një pune tjetër të mirë. Këtu shejtani bën përpjekje për të penguar jo me të kundërtën e së mirës, por me një të mirë tjetër të ngjashme. Për shembull, ti vendos që të lexosh Kuranin. Në këtë rast, shejtani, pasi që nuk mund të të ndalë nga kryerja e këtij akti, orvatet të ta pakësojë sevapin e leximit. Me fjalë të tjera, ti ke si opsion kryerjen e dy punëve të mira dhe shejtani ndërhyr duke të të nxitur të bësh punën që ka më pak sevape. Domethënë, nëse ai nuk mund të të largojë krejtësisht nga bërja e punës së mirë, orvatet të ta zvogëlojë sasinë e shpërblimit duke të orientuar te vepra që ka më pak shpërblim.

Nisur nga kjo, shohim se është tejet e rëndësishme njohja (fikhu) e kategorizimit të veprave dhe e radhitjes së tyre në bazë të rëndësisë së veprës, të kohës së ndodhjes së veprës, të rrethanave ku ndodh vepra, të ndikimit të veprës, etj. Meqë Allahu për secilin adhurim ka caktuar kohë e situata ku ato ibadete marrin vlerën e tyre të veçantë. Shejtani pikërisht në këtë kërkon të shkaktojë kaos. Meqë nuk lejohet të lësh një punë të mirë, përveçse

për ndonjë punë tjetër më të mirë, shejtani synon të hedhë mjegull këtu duke të të orientuar te puna me më pak shpërblim.

Pengesa e gjashtë e shejtanit: Pengimi nëpërmjet njerëzve

Ibn Kajimi shpjegon se, në qoftë se besimtari u shpëton të gjitha përpjekjeve të drejtpërdrejta të shejtanit dhe prapë ngrihet e bën teube, atëherë shejtani orvatet që të vendosë pengesa nga jashtë, duke përdorur njerëzit që janë dorëzuar para tij (shejtanit), në mënyrë që të këtillët të bëhen pengesë për të. Domethënë, pasi shejtani dështon të jetë vetë një pengesë e pakalueshme, tash mundohet që t'i vërë njerëzit si pengesë. Kjo pasqyron realitetin e ajetit kuranor:

“Thuaj: Kërkoj shpëtim me Allahun ... nga e keqja e pëshpëritësit (shejtanit që pëshpërit në zemrën e njeriut) që zmbropset (nga pëshpëritjet pasi njeriu të kujtojë Allahun), i cili pëshpëritë në gjokset e njerëzve, (i cili mund të jetë) nga mesi i xhinëve dhe i njerëzve”. (en-Nas, 4-6)

Pra, kemi të bëjmë me cytjet si pengesë, që janë të natyrave të ndryshme, me përmbajtje e formulim të llojllojtë. Shejtani cyt njerëz duke i aktivizuar të të sulmojnë me akuza, me shpifje, me qëllim që të

dekurajojë, të të zhgënjejë, të të lodhë, të ta humbë shpresën në Allahun. Prandaj sa më pak të ndikohesh nga njerëzit. Nëse ka të mirë prej tyre, merr atë; nëse ke të bësh me gjëra të ulëta, lëri ato.

Krahas adhurimit të njohur që ne bëjmë si adhurues, duhet të kuptojmë se edhe zemërimi i armikut dhe i argatëve të tij, me anë të qëndrueshmërisë sonë në të vërtetën, është një adhurim më vete. Andaj duhet të jemi të vetëdijshëm për adhurimin e zemërimit të shejtanit të mallkuar. Ne duhet të dimë si ta zemërojmë atë dhe ai duhet të shohë se nuk e kemi ndër mend të ndalemi. Sufjan eth-Theuri tregon:

“I qe treguar Hasan el-Basrit për një person që bën mëkate e pastaj pendohet, bën mëkate e pastaj pendohet edhe tri herë, dhe ai ua ktheu: ‘Kështu duhet (të kërkojë falje) të sillet besimtari’”.²²

Ne duam të vejmë në pah atë që u bën dobi njerëzve, meqenëse Allahu ka thënë:

“Nëse Allahu ju ndihmon, askush s’mund t’ju mposhtë ...” (Al-Imran, 160)

²² El-Wexhiz fi Dhikr el-Mexhaaz.

Atëherë, t'i dërgojmë mesazhe të qarta shejtanit se jemi të vendosur t'i kthehemi Allahut dhe do të qëndrojmë të kapur pas Tij, pavarësisht nga të gjitha orvatjet e tij për të na dëshpëruar, zhgënjyer a mërëzitur. Do të vazhdojmë të përkushtuar dhe do të mbetemi kësaj deri në fund, inshaAllah. Ne edhe mund të biem nganjëherë në mëkate e të gabojmë, por do të ngrihemi dhe do t'i kthehemi prapë Allahut, do ta lusim vazhdimisht të na falë. "Asgjësohuni në këtë mllëf tuajin!" duhet të jetë përgjigja e besimtarit karshi orvatjeve të shejtanit. Atëherë, ta njohim Allahun, ta njohim vetveten, dhe ta njohim armikun e t'i kundërvihemi ashtu siç kërkohet.

Allahu na ruajttë nga sherri i shejtanit dhe nga sherri i vetëve tona. Allahu na ktheftë nga Ai gjithmonë dhe mundësoftë që, me punë të mira e me fjalë të mira, të vazhdojmë drejt Tij. Por edhe të pranojmë gabimin e të pendohemi si duhet, kur gabojmë, dhe të mos lejojmë që të bëhemi marioneta të shejtanit.

UDHËTAR NË NIVELE TË NDRYSHME TË PENDIMIT

Edhe pse deri tani kemi përshkuar dhjetë ligjërata rreth pendimit, në trajtimin e kësaj teme ky numër nuk nënkupton një shumësi të veçantë, ngase ka çfarë të thuhet për këtë çështje tejet të rëndësishme. Sigurisht, të kuptuarit e adhurimit të pendimit është përcaktues edhe për të kuptuarit e adhurimeve të tjera dhe, rrjedhimisht, tërë komunikimit tonë me Allahun. Dhe këtu është thelbësore të kemi parasysh se pendimi për të cilin po flasim nuk është vetëm një akt i ndarjes mes të kaluarës dhe të tashmes, një akt çasti, një ndryshim i çfarëdoshëm në ndonjë fushë të jetës. Ne duam që pendimi të ketë ndikim shumë më të thellë në jetët tona, aq sa të na e mundësojë t'i kthehemi si duhet Allahut. Kemi të bëjmë me një kthim që është proces i vazhdueshëm, jo diçka që ndodh një herë dhe nuk përsëritet më. Që pendimi të ketë fuqinë e nevojshme për të shkaktuar ndryshimin te ne, duhet të jetë i shoqëruar vazhdimisht me kuptimet e duhura. Në trajtimin para këtij, pendimin e kemi përshkruar edhe si një shkollë jetësore, një mësim të domosdoshëm për të mësuar perceptimin e kërkuar të gjërave. Ne, natyrisht, jemi penduar për periudhën e jetës

kur nuk kemi falur namaz dhe nuk kemi kryer obligimet e tjera, dhe tash jemi muslimanë praktikantë. Por praktika dhe të kuptuarit mund të mos jenë gjithmonë në të njëjtën vijë. Ka mundësi të jemi edhe praktikues, edhe të ngecim në të kuptuarit e realiteteve. Prandaj kemi nevojë të ndryshojmë qasjen ndaj gjërave të caktuara, duke qenë se e kemi të domosdoshme t'i shohim më ndryshe ato.

Kështu, fillimisht ne duhet të vërejmë si e kemi pasur qasjen ndaj Allahut para pendimit dhe si e kemi pas pendimit. Pastaj duhet të dimë nëse kemi këndvështrimin e duhur ndaj vetëve tona. Po ashtu duhet të sigurohemi se e kemi në rregull të kuptuarit e armikut tonë më të madh - shejtanit. Shikuar nga ana teorike, këto gjëra nuk do të duhej të ishin problem, megjithatë praktikat tona dallojnë shumë nga ato të dijetarëve, të Sahabëve, të pejgamberit ﷺ. Ndonëse, shikuar nga aspekti i informatave, ne jemi të barabartë me ta në kuptimin se marrim nga i njëjti burim (Kurani). Pra, dallimi mes nesh dhe atyre qëndron në mënyrën e të kuptuarit të gjërave. Atëherë, ne duhet të vetëdijesohemi për atë se orvatjet për përmirësim të vazhdueshëm mundësohen nëpërmjet pendimit i cili na e ofron materialin e nevojshëm për përmirësim. Nevoja për pendim na bën të kërkojmë më të mirën, meqë pendimi na mëson se duhet të japim më shumë gjithmonë.

Domethënë, ajo që kemi dhënë, mund të ketë qenë në rregull dhe e mirë, por ne mundim hala ma mirë.

Në mësimin para këtij kemi trajtuar shejtanin si pengesë në rrugën e udhëtarit. Ibn el-Kajim ka kategorizuar pengesat që shejtani ia paraqet besimtarit dhe ka shpjeguar ndërlidhjen që ato kanë me veprimet e besimtarit. Për shembull, mësuam se, nëse shejtani nuk arrin të të ndalë me pengesën e parë, ai vazhdon me vendosjen e pengesave të radhës, por kjo nuk nënkupton se ai s'do të orvatet të të pengojë përsëri me pengesën e parë. Shejtani mund të kalojë dhe të përqendrohet në pengesën e tretë a të katërt, mirëpo, po iu dha mundësia, ai ta vendosë prapë pengesën e mosbesimit (kufrit), që njihet si pengesa e parë dhe më e madhja. Domethënë, këto kategori ose faza të pengesave të shejtanit nuk duhet t'i marrim si punë të kryer, nëse arrijmë t'i kalojmë njëherë.

Për shejtanin është me rëndësi vetëm që të arrijë të të shkëputë nga Allahu. Dhe ne jemi të kapur në litarin e Allahut me shumë fije të cilat shejtani mundohet t'i shkëputë një nga një, derisa të arrijë ta shkëputë krejtësisht litarin. Dhe nga kjo ai nuk lodhet e as nuk heq dorë kurrë. Prandaj dhe është me rëndësi qasja e duhur ndaj këtij problemi, që vjen nga një pendim cilësor. Kështu, deri tani kemi folur për pendimin, për vlerat e

pendimit, për sekretet e pendimit, dhe prej këtu do të flasim për defektet në pendim.

PENDIMI PROBLEMATIK

Pendimi, nëse nuk tregohemi të kujdesshëm sa duhet, mund të bëhet problematik. Dhe për një pendim që sjell probleme të tjera duhet të pendohesh. Domethënë, duhet të ketë pendim për pendimin e gabuar. Këtu lypet të bëjmë një analizë më të thellë të gjendjes sonë, me qëllim që të na ngulitet në mendje se synimi është të ngrihemi, të përmirësohemi, ta njohim situatën ashtu si është e të mos manipulohemi, sepse sot jetojmë në kohën e manipulimeve dhe është vështirë të shpëtosh prej tyre. Së paku të mos biem pre e manipulimeve në marrëdhëniet tona me Allahun, duke mos e njohur si duhet Atë.

Kështu, kur personi pendohet, ai tashmë shkëputet nga një praktikë e kaluar. Për shembull, nëse jemi penduar në kuptimin e shkëputjes nga një praktikë, ta zëmë, të para dhjetë vjetëve, ne tash pendohemi vazhdimisht, sepse pendimi nënkupton diçka tjetër nga ajo që ka nënkuptuar më herët; tash gjendemi në një gjendje të një pendimi të përhershëm. Pas këtij pendimi, duhet të fillojë puna e mirë, namazi, agjërimi, *dhikri*, etj. Domethënë, ky pendim sjell një gjendje të re, një planifikim të ri të jetës fetare. Deri këtu gjithçka është në rregull. Por ka mundësi

që pendimi, nëse nuk e përcjellim dhe nuk kujdesemi për kuptimet e duhura që duhet ta shoqërojnë atë, të na kufizojë brenda një fushe të veprimit, që është shtimi i punëve të mira, domethënë që të interesohemi vetëm për sasinë e punëve të mira. Dhe atëherë kur fokusi të jetë vetëm te sasia e veprave dhe të mos shoqërohet edhe me faktorë të rëndësishëm për të cilët do të flasim, pendimi mund të dëmtohet. Si ndodh kjo më konkretisht?

Defekti në këtë pendim nënkupton që shtimi i veprave të mira të mbështetet vetëm te forma dhe të mos kihet parasysh përmbajtja e tyre. Personi në këtë gjendje, gjatë kryerjes së veprave të mira dhe shtimit të tyre, nuk kujdeset të vlerësojë situatën si duhet. Kështu, me shtimin e veprave të mira në këtë mënyrë, veprimi i mirë nis të kalojë në rutinë, ndërsa cilësia e veprimit shpërfilllet. Për shembull, a bëjmë ne llogaritje ditore të namazit tonë? A kontrollohet namazi ynë në baza ditore për të parë se sa ka ndikuar te ne, domethënë çfarë gjurmësh po lë, a po përmirëson të folurit tonë, a po ndikon në afrimin tonë me Allahut. Sigurisht që do të vërejmë se falja e namazit na ka kaluar në rutinë, një obligim që mezi presim ta heqim qafesh e nuk e shohim si një mundësi për shërim. Ky problem zhvillohet pikërisht nga pakujdesia pas pendimit. Sepse, siç thamë, fillimisht derti ishte të mosfalja e namazit dhe tash e falim atë,

mirëpo nuk kemi vazhduar me mbikëqyrje të kujdesshme të asaj çka ka ardhur më pas. Për këtë shkak, duhet kontrolluar hollësisht fazën që vjen pas pendimit.

Këtu duam të tërheqim vëmendjen se, me fokusimin në cilësinë e veprimit, nuk kemi si qëllim zhvlerësimin e sasisë së veprimit. Sasi po që është mirë të ketë, mirëpo insistojmë që sasia të jetë e shoqëruar me ndërhyrje të vazhdueshme për verifikimin e cilësisë së veprimit. Me fjalë të tjera, kërkojmë një balancim të efektshëm mes sasisë dhe cilësisë së veprimit.

DEGRADIMI I PENDIMIT

Pas veprave të shumta që i bën, te i penduari fillon të krijohet një gjendje e brendshme e re. Dhe ne tashmë kemi mësuar rrugëtimin deri te pendimi. Thamë se në fillim zgjohesh nga gjumi i shkujdesjes dhe, në njëfarë mënyre, e ke kollaj të mbash ligjërata për rrezikun e shkujdesjes. Pra, pas zgjimit nga shkujdesja, nis të bësh punë të mira dhe t'i shtosh ato. Por kjo gjendje e re mund të ngjallë një ndjenjë merite për shpërblim, gjë që rrezikon seriozisht humbjen e frikës së drejtpeshuar ndaj Allahut. Në këtë mënyrë, ti fillon të kalosh në një fazë ku ndien se je meritör për përmbushjen e kushteve me kontributin tënd për zgjimin nga shkujdesja, duke harruar

kështu ndihmën e Allahut. Dhe kjo po që është e frikshme.

Së këndejmi, jo rrallëherë vërejmë sesi adhurimi i Allahut na bën arrogantë, duke na bërë të shikojmë të tjerët nga një pozitë epërsie ndaj tyre. Ky është një pendim i paushqyer me kuptimet e duhura. Këtë arrogancë nuk e sjell mëkati, por adhurimi i pakontrolluar. Andaj, ki kujdes dhe bëj kontroll të vazhdueshëm të pendimit dhe të adhurimit pas tij. Sepse ka probleme shpirtërore që përvidhen nëpërmjet pendimit, gjë që të bën të fokusohesh vetëm në aspektin formal të veprimit dhe vetëm në shtimin e veprave, pas çka kalon në një fazë ku ti sheh veten si meritör dhe në një epërsi ndaj të tjerëve të cilët tash i sheh si mëkatarë, edhe pse vetë ke qenë si ata deri vonë. Kur ti arrin këtë gjendje, nuk kthehesh më në të kaluarën dhe arsyetimet që i ke bërë për vetveten nuk i sheh si të pranueshme për të tjerët. Kjo është ajo e keqja që mund të sjellë adhurimi ose, thënë më mirë, që fitohet nëpërmjet adhurimit të pakontrolluar. Paramendo sa e pështirë është që të arrish një gjendje ku, për shkak të adhurimit që ti kryen, të tregohesh agresiv dhe arrogant ndaj të tjerëve, madje dhe të shfaqësh njëfarëlloj pavarësie nga Allahu. Ibn el-Kajim paralajmëron se, nëse njeriu arrin këtë gjendje, ky perceptim i tij i të tjerëve dhe i Zotit do të bëjë t'i rrënohen veprat njësoj siç e bën këtë kryerja

e tyre sa për sy e faqe dhe lëshimi i rrugës së pejgamberit ﷺ. Dihet se kushtet për pranimin e veprës janë dy: Singëriteti dhe zbatimi i veprës në përputhje me metodën pejgamberike. Dhe dihet se bërja e veprimit sa për sy e faqe është e kundërta e singëritetit, ndërsa bidati (risia e dënueshme në fe) është e kundërta e metodës pejgamberike.

SHTIMI I SASISË SI OBJEKTIV I ARSYESHËM

Të mos keqkuptohemi - shtimi i veprave të mira në vetvete nuk përbën problem. Përkundrazi, shtimi është i kërkuar dhe duhet bërë përpjekje për këtë, meqë për këtë na nxisin udhëzimet kuranore dhe suneti pejgamberik. Mirëpo duhet të jemi syçelë dhe të vërejmë kur përmbushja e sasisë të mbetet vetëm formalitet. Me fjalë të tjera, problemi nuk qëndron te sasia e veprave, por te ndjenja e pavarësisë sate nga Zoti në kuptimin që ti nuk ndien më nevojën për ndihmën e Tij dhe për falje nga Ai, pasi ti nuk konsideron se ka diçka te ti që kërkon faljen nga Allahu.

Duke qenë se sasia e veprimit inkurajon për të vazhduar më tej, mungesa e sasisë, në fakt, është një problem më vete, sidomos kur edhe cilësia e veprës është e dobët. Nëpërmjet sasisë duhet të mundohemi të arrijmë edhe cilësinë, por assesi nuk guxojmë të fokusohemi vetëm te

aspekti numerik i veprimit. Krahës shtimit të sasisë, mundohu gjithmonë të përfshish edhe cilësinë, duke vënë në funksion llogaritjen e vetvetes, duke kultivuar ndjenjën se Allahu po të ndihmon dhe pa Të nuk do të mundje. Nëse shtimi i sasisë vjen së bashku me këta faktorë, atëherë sasia do të jetë vetëm hair.

PERCEPTIMI I GABUAR I MËKATIMIT – RËNDËSIA E BRENDEËSISË SONË

Një problem tjetër në këtë gjendje problematike është që, kur të nisë të grumbullohen dhe të shumohen punët e mira, personi mund të mos shohë fare mëkatet e veta. Ai po që është i vetëdijshëm se po kryen mëkate, por i sheh ato si të vogla, pa ndonjë ndikim domethënës. Me këtë perceptim të mëkatimit, njeriu edhe mund të humbë vlerën te Allahu.

Ibn el-Kajim këtë problem e paraqet duke argumentuar se, sa herë që robi t'i shohë punët e mira si të vogla, ato bëhen të mëdha tek Allahu; sa herë që robi t'i shohë si të mëdha punët e tij, te Allahu bëhen të vogla. Të perceptuarit tonë të veprave është ajo që përcakton si do të duken veprat tona te Allahu, pra, të mëdha, apo të vogla. Kështu, sa herë që robi t'i shohë mëkatet e tij si të mëdha, si diçka që duhet trajtuar sa më parë, te Allahu bëhen të vogla, çfarëdo qofshin ato. Andaj duhet të

kujdesemi që gjithmonë të përmirësojmë kuptimet tona të brendshme, që të jenë në përputhje me natyrën e vërtetë të gjërave.

Kësisoj ne do të kuptojmë si duhet veprën e mirë, mëkatën, dhe raportin tonë me Allahun në përgjithësi. Kuptimin e duhur mund ta vlerësojmë edhe si një forcë të brendshme, që zmbraps presionet e keqkuptimeve që vijnë nga jashtë. Dikush, për shembull, mund të jetë i përkrahur nga qindra vetë, por përbrenda të ndihet i nënçmuar dhe asnjëherë të mos ndihet krenar. Në kontrast me këtë, ka njeri që s'e ka askënd për ta ndihmuar, po përbrenda ndihet krenar, meqë forca i vjen nga fakti se ai është me Allahun. Atëherë, të mundohemi të kultivojmë kuptime të duhura në vetët tona, në mënyrë që të kemi një të brendshme të qëndrueshme në përballimin e të jashtmeve sfiduese.

PENDIMI QË NA DUHET

Të gjithë ne, sigurisht, i dimë mëkatet tona dhe të gjithë ne kemi nevojë të pendohemi për to. Të pendohemi për trajtimin e gabuar të mëkateve. Të pendohemi për mungesën e cilësisë në adhurim e po ashtu për sasinë e adhurimit. Të pendohemi për atë që ka sjellë arrogancën ndaj të tjerëve. Pra, të pendohemi për tërë këtë gjendje. Ky është pendimi që na duhet.

Shiko si po rrah zemra jote atëherë kur ti thua ‘*estagfirullah*’. A është ky “*estagfirullah*” një nevojë e brendshme, apo vetëm një manifestim i ndonjë presioni kalimtar? Andaj pendohu edhe për këto gjëra, sepse Allahu ta falë dhe ta përmirëson gjendjen. Dhe mundohu vazhdimisht të ecësh përpara. Kjo është me rëndësi.

Zakonisht, pas pendimit që e bën, ndodh që ti të ngadalësohesh ose të ndalesh tërësisht, si një garues që në startin e garës niset furishëm dhe vazhdon, derisa të shohë se ka shkuar larg nga starti, pas çka ngadalësohet dhe nis të ndihet rehat, duke mos ndier nevojën më të vazhdojë me tempin e fillimit. Ti, pra, mund të mjaftohesh me këtë gjendje. Edhe kënaqja me këtë gjendje përbën mëkat për të cilin duhet të pendohesh, ngase shënon një shuarje të raportit me Allahun.

Në këtë kontekst, Ibn el-Kajim përmend se nga ligjet e Allahut në krijimin e Tij është lëvizja e vazhdueshme e gjërave, që domethënë se koncepti i ndaljes absolute nuk ekziston. Kështu, edhe ne jemi në lëvizje të vazhdueshme; ose duke iu afruar Allahut, ose duke u larguar nga Ai. Kur nuk ka përparim, ka kthim mbrapa. Kësodore, nëse ti nuk vazhdon me mësim, do të shkosh mbrapsht e nuk do të qëndrosh në një vend. Për shembull, atë që e ke ditur, do ta harrosh. Nëse ti ndërpret leximin e Kuranit, përveçqë

nuk do të mësosh më shumë, do ta harrosh atë që ke mësuar. Andaj, mungimi i këtij të kuptuari për përparimin, sigurisht, të bën të gabuar.

Kështu, ne duhet të pendohemi edhe për mungesën e ndryshimit, pra, për mungesën e përparimit. Ngase, për sa kohë që nuk përparojmë, do të jemi duke shkuar mbrapa, e praniam ne këtë a nuk e praniam. Çdonjëri prej nesh vazhdimisht përparon ose vazhdimisht shkon mbrapsht. Ibn el-Xheuzi thotë se ka nga njerëzit që prej që janë zgjuar nga shkujdesja nuk janë ndalur asnjëherë. Një nga dijetarët e mëdhenj të Endelusit (Spanjës së sotme), kishte shkuar në këmbë nga Endelusi në Bagdad për t'i dëgjuar disa hadithe nga Imam Ahmedi. Udhëtimi i ka zgjatur me muaj. Kur ka mbërritur në Bagdad, pas mundimeve të shumta, gjen Imam Ahmedin të kufizuar në aktivitetin e tij prej dijetari ose, thënë më mirë, në një burg shtëpiak. Pushteti ia kishte ndaluar përcjelljen e haditheve, për shkak të disa mospërputhjeve mes qëndrimeve të tij dhe qëndrimit zyrtar të shtetit në disa çështje fetare. Megjithëkëtë, dijetari nga Endelusi kalonte pengesat e pushtetit dhe përvidhej nganjëherë edhe si lypsar vetëm e vetëm që t'i afrohej Imam Ahmedi për të dëgjuar hadithet për të cilat kishte bërë atë udhëtim të gjatë. Dhe këtë për një kohë bukur të gjatë. Po si qëndron puna jonë në kërkimin e dijes? Ne, me siguri, duhet të

pendohemi edhe për pendimin që bëjmë, që, në fakt, është një hap para e dhjetë mbrapa.

Kështu, ekziston mundësia që personi të trashëgojë një praktikë të gabuar pas pendimit, siç është shtimi vetëm i sasisë së veprave dhe mungesa e ndjesisë ose e nevojës për t'u falur nga Allahu. Ky është njëfarëlloj pensionimi nga aktiviteti shpirtëror. Madje, mund të thuhet se kemi të bëjmë me një fshehje mbrapa një periudhe të mëhershme fetare më të lavdërueshme. Është e turpshme, pa dyshim, që t'i shfaqësh Allahut ndonjë meritë për atë çfarë ke bërë njëherë e një kohë. Nëse është ashtu siç pretendon, përse nuk vepron më si përpara? Përse nuk po përparon më? Përse s'po mëson më? Pa dyshim, kjo shkëputje e vazhdimësisë në përparim kërkon pendim, kthim tek Allahu. Dhe s'do mend se kjo është shkëputje e gabuar dhe pendimi për këtë është një nivel tejet i rëndësishëm i pendimit.

Pra, duhet bërë kujdes për sasinë e adhurimit, për cilësinë e adhurimit, për ndjesinë e adhurimit, për ndikimin e adhurimit. Edhe pse jemi penduar fillimisht, ekziston rreziku real për kthim mbrapa dhe shtim të mëkateve në forma që janë më pak të dallueshme, por jo më pak të dëmshme. Të kujdesemi që, me këtë kuptim të pendimit e të përmirësimit të vazhdueshëm, të mos biem në

kurthet e keqkuptimeve që degradojnë pendimin tonë dhe na kthejnë mbrapsht nga ku jemi nisur – drejt faljes përfundimtare të Allahut.

Allahu na përmirësoftë gjendjen dhe na udhëzoftë në rrugën e drejtë.

PYETJE RRETH TEMËS

Trajtimi i temave zakonisht përcillet me pyetje. Dhe ne që në fillim të këtij rendi ligjëratash kemi paralajmëruar një kapitull të veçantë për t'iu përgjigjur pyetjeve të parashtruara lidhur me temën në fjalë. Pyetjet që kemi përzgjedhur t'i trajtojmë janë si në vijim.

BASHKËPUNIMI BASHKËSHORTOR NË ZBATIMIN E MËSIMEVE FETARE

Një prej pyetjeve ka të bëjë me bashkëpunimin bashkëshortor në pendim, në cilësinë e adhurimit, në përgatitjen për ramazan, dhe në adhurime të tjera. Më saktë, kemi të bëjmë me ankesa - si nga bashkëshorti, ashtu dhe nga bashkëshortja - për mungesë të mirëkuptimit në zbatimin ose moszbatimin e mësimave fetare. Meqë ky problem haset shpeshherë, duam t'i japim një vend të veçantë këtu.

Pa dyshim se shumë gjëra ndërliken mes vete. Nganjëherë ankohemi pse nuk funksionon diçka a pse nuk ndodh si duam diçka, ndërsa nuk jemi të sinqertë dhe korrektë në analizën që u bëjmë gjendjeve tona. Po ja, i këtillë është njeriu; dëshiron që t'i ikën përgjegjësisë,

kritikës, realitetit, duke u munduar të kapet pas gjërave anësore që, fundja, edhe nuk i hyjnë në punë në gjendjen që mund të bjerë. Allahu, kur përmend humbjen e Sahabëve në betejën e Uhudit, i drejtohet të dërguarit ﷺ duke i thënë:

“Thuaju (Sahabëve): ‘Kjo është nga vetë ju (për shkak të punëve tuaja të këqija)’...” (Al-Imran, 165)

Pra, duhet të jemi të sinqertë në analizën që i bëjmë situatës në tërësi dhe të kemi parasysh rrjedhën kronologjike të ngjarjeve, në mënyrë që të identifikojmë shkakun e përfundimit të dhënë. Rrjedhën e ngjarjeve nuk bën ta marrim si episode të shkëputura që nuk ndërliiden. Kështu, ndodh nganjëherë që burri, në një situatë të caktuar, të mos jetë i kënaqur me sjelljen e gruas dhe, për rrjedhim, ta pësojë komunikimi mes tyre. Për të pasur në këtë udhëtim të përbashkët një komunikim të mirë mes vete, mirëkuptim e bashkëpunim, duhet investuar. Ky investim mund të marrë një kohë të gjatë, derisa të japë frytet e veta. Bashkëshortët duhet të investojmë në njëri-tjetrin dhe duhet të caktojmë prioritetet në jetën e tyre. Për shembull, si prioritet duhet të kenë vazhdimisht raportin e mirë me Allahun, njohjen e fesë, të kuptuarit e fesë. Investimi këtu duhet të jetë i ndërsjellë. Këtë prioritet e gjejmë edhe në një hadith ku pejgamberi ﷺ

cek arsyet për të cilat një burrë martohet dhe jep sugjerimin që në krye të listës së arsyeve të jetë fetaria e kandidatit:

“Me një grua mund të martohesh për katër arsye: Për pasurinë e saj, për statusin familjar të saj, për bukurinë e saj, dhe për fenë e saj. Ti duhet të zgjedhësh për martesë një grua fetare, përndryshe s’do të kesh sukses”.²³

Për më shumë, pejgamberi ﷺ lavdëroi bashkëshortët që japin mundin në rrugën e Allahut dhe ndihmojnë njërit-tjetrit në këtë:

“Allahu e mëshiroftë një burrë që fal namaz nate dhe zgjon bashkëshorten për të falur namaz; nëse ajo refuzon, ai spërkat me ujë fytyrën e saj. Dhe Allahu e mëshiroftë një grua që fal namaz nate dhe zgjon bashkëshortin për të falur namaz; nëse ai refuzon, ajo spërkat me ujë fytyrën e tij”.²⁴

Allahu e do prej nesh këtë bashkëpunim dhe është i kënaqur me të. Kështu, ndodh që burri të jetë në një nivel të caktuar të besimit. Për shembull, burri vjen nga një ders dhe, natyrisht, gjen gruan në një ambient tjetër nga ai që vjen vetë. Tash, kur burri, i ndikuar nga ngritja shpirtërore të cilën e ka arritur në ders, sheh gruan si të

²³ Sahih Buhari.

²⁴ Sunen Ebi Davud. Sahih (i vërtetë) sipas shejh Albanit.

pa interesuar dhe aty për aty pret që edhe ajo të jetë në nivelin e zbatimit në të cilin gjendet ai. Por gruaja s'e ka pasur mundësinë që të nxisë te vetja e saj atë vetëdije që burri ka arritur me ders, meqë nuk ka kaluar kohën në rrethanat si të burrit. Domethënë, në kesi rasti, ti nuk duhet të presësh që gruaja të jetë në nivelin tënd, duke qenë se ti ke marrë stimulim shpirtëror në dersin ku ke qenë, ndërsa gruaja ka qenë e angazhuar në punët e shtëpisë.

Nuk është lehtë e arritshme që të dy bashkëshortët të jenë në nivelin e njëjtë të zhvillimit shpirtëror dhe të kenë të njëjtën vetëdije fetare. Për më shumë, nuk mund të themi se reagimi i gruas në këtë rast do të ishte një tregues i imanit të saj në kuptimin që burri t'i tregojë asaj se i është dobësuar imani dhe po bën mëkate. Në anën tjetër, edhe gruaja duhet të dijë të lexojë drejt burrin. Ndoshta ndonjë reagim i burrit në dukje i pamatur, nuk është mëkat a lëshim në të vërtetë, por shenjë e një përpjekje. Kur vërejmë te njëri-tjetri lëshime të caktuara ose anime për lëshime, duhet të kemi një qasje gjithëpërfshirëse ndaj problemit, në mënyrë që të zgjidhim si duhet problemin. Bashkëshortët nuk duhet asnjëherë të lejojnë që paragjykimet të përcaktojnë rezultatin e analizës së situatës. Këtë duhet ta bëjë vlerësimi i saktë i rrethanave, i mjeteve, i të kaluarës. Ka shumë faktorë që duhet të

përfshijmë, kur të analizojmë gjendjen për të vërtetuar nëse vërtet kemi të bëjmë me dobësim të imanit, me gjendje alarmi a vetëm me ndonjë plogështi kaluese, në mënyrë që, kur ta diagnostikojmë problemin, të mundim të gjejmë lehtë ilaçin.

Nga përvojat e shumta me rastet e çifteve muslimane mund të konstatohet se shpeshherë, sidomos në rastet kur ilaçi nuk tregohet i efektshëm, problemi nuk qëndron te ilaçi e as te mungesa e udhëzimit të duhur; problemi qëndron te diagnostikimi i gabuar. Domethënë, situata nuk vlerësohet si duhet e, për pasojë, as nuk merret ilaçi i duhur ose ilaçi duhur nuk merret në mënyrën e duhur. Kur diagnoza është e saktë, edhe ilaçi mund të gjendet lehtë. Prandaj duhet të jemi të kujdesshëm në vlerësimin e një gjendje të caktuar, jo të ngutemi me gjykime e të alarmohemi dhe, rrjedhimisht, të acarojmë marrëdhëniet pa nevojë. Jeta bashkëshortore edhe ashtu është e ndërlikuar. Nganjëherë nuk ka përputhje qëndrimesh dhe kjo është normale. Por, nëse arrihet të unifikohen kuptimet e qëllimet, të ketë respekt të ndërsjellë, të njihen kufijtë që Allahu përcaktoi, gruaja të njohë kufijtë e saj dhe burri të tijtë, të njihen rolet që Allahu ka ndarë – atëherë do jetë lehtë të bashkëpunohet dhe të ecet përpara. Burri duhet të ndihet i nderuar, nëse ka një grua që e këshillon, që i rri gati dhe dëshiron ta shohë me

marrëdhënie sa më të mira me Allahun. E njëjta gjë vlen edhe për një grua në raport me burrin e saj. Andaj kjo mirësi nuk bën të nënvlerësohet as nga gruaja, as nga burri. Pejgamberi ﷺ, lidhur me mirënjohjen për këtë mirësi, tha:

“Kjo botë është kënaqësi në të mira dhe kënaqësia më e mirë në të është një bashkëshorte e drejtë”.²⁵

Pra, jo një grua që është vetëm e bukur dhe as ndonjë vetëm me prejardhje fisnike, por një që është e mirë me Zotin e saj dhe e mirë me burrin e saj. Mund të gjenden shumë argumente ku Allahu nxit të dyja palët të kujdesen për marrëdhëniet mes tyre duke bashkëpunuar në adhurim, duke menduar e planifikuar së bashku për një qëllim të përbashkët. Sukses i njëmendtë do të jetë atëherë kur besimtari ose besimtarja arrin të përfshijë në këtë edhe familjen e tij, jo të arrijë sukses veç vetë. Nuk duhet synuar të avancosh veç vetë; në këtë duhet të inkuadrosh edhe anëtarët e familjes dhe t'i përfshish në bashkëpunim drejt këtij qëllimi. Allahu e do këtë bashkëpunim dhe e shpërblen shumë. Dhe vetëm në këtë bashkëpunim mund të gesh rehati, qetësi dhe mirëkuptim të ndërsjellë. Nëse për këtë qëllim arrihet mirëkuptim, të

²⁵ Sahih Muslim.

gjitha përpjekjet e tjera për mirëkuptim në çështjet e dynjasë do të jenë lehtë të menaxhueshme. Sepse qëllimi më i rëndësishëm do të jetë prioritet. Ky është ai muhabeti që duhet të bëhet vazhdimisht. Kjo është çështja ku duhet investuar më së shumti. Tema e përmirësimit të zemrës dhe e përmirësimit të marrëdhënieve me Allahun, është tema më e rëndësishme që bashkëshortët diskutojnë mes vete, duke u munduar kështu të kultivojnë një ambient të përshtatshëm për një adhurim sa më domethënës të Allahut në shtëpi.

LOJA DHE DËFRIMI NË KONTEKSTIN E DEVOTSHMËRISË

Tema e pendimit ndërlidhet edhe me këtë. Kemi thënë që njeriu, kur të zgjohet nga gjumi i shkujdesjes, tashmë mendja e tij dhe angazhimi i tij fillojnë të drejtohen në fusha të tjera. Ai më nuk është siç ka qenë derisa është zgjuar. Ai tashmë kupton se ka humbur kohë, është lodhur kot shpirtërisht, dhe ka shpenzuar pa vend kapacitetin mendor. Prej këtui ai nis të kërkojë mejdane të tjera më të dobishme, meqë zgjimi e ka sjell në një situatë tërësisht të re. Megjithatë, edhe në këtë angazhim të rinuar njeriu nganjëherë ka nevojë për njëfarëlloj freskimi, një pushim a argëtim; jo në kuptimin e

shfrenimit, po në kuptimin e plotësimit të nevojave themelore njerëzore për lojë dhe argëtim.

Lidhur më këtë kalim kohe në kërkim të një dëfrimi të ligjshëm, na është bërë pyetja se a lejohet të shikosh serive që nuk përmbajnë skena të pamoralshme ose të luash video-lojëra. Për sa u përket serive, në bazë të asaj që na është thënë për to, ato zakonisht përmbajnë gjëra të kota, të padobishme. Nuk është me vend t'i kushtohet vëmendje një gjëje që është realizuar me qëllimin që t'ua heqë njerëzve vëmendjen nga gjërat e duhura ose për t'i shkëputur prej Allahut, çfarëdo produksioni qoftë ai (turk, latino-amerikan, etj.). Mos harro se nganjëherë shejtani edhe me idenë e të lejuarës mundohet të të pengojë që të bësh atë që është më e dobishmja për ty. Mirëpo, nëse ti di ta menaxhosh kohën si duhet, duke i pasur në rregull prioritetet e tua jetësore, nuk prish punë që t'i kushtosh kohë edhe dëfrimit brenda suazave të së pranueshmes. Por duhet të kesh parasysh që – siç thotë Ibn el-Kajim – edhe dëfrimi a argëtimi të jetë në shërbim të fuqizimit tënd për rrugëtim të mëtejme të përmirësimit, jo të ta ndërpresë angazhimin dhe të të hutojë.

Sigurisht se plogështia si dukuri është e pashmangshme për secilin, mirëpo plogështia nuk guxon të jetë e atij

intensiteti që rrezikon edhe kryerjen e farzeve (detyrimeve fetare). Pra, besimtari po që ka nevojë për një pushim që Ibn el-Kajim e përshkruan si një pushim të një luftëtari që ndalon për të mbledhur forcë për betejat e radhës. Me fjalë të tjera, ti sulmohesh e merr goditje, por mund të tërhiqesh për të pushuar dhe për të marrë veten me idenë për të kaluar prapë në sulm. Me këtë mënyrë të të menduarit, ti mund t'i hysh argëtimit, qoftë kjo shikim i serive a ndonjë materiali tjetër të dobishëm, qoftë lojëra, qoftë dalje me miq e gjëra të tjera si këto, që të çlodhin nga angazhimet ditore.

Ne duhet patjetër që, gjatë gjithë kohës sa çlodhemi, të kemi ndër mend vendmbërritjen tonë të Ahiretit, në mënyrë që këto aktivitete të mos na zhvendosin nga ky synim. Na jena nisur aty ku jena nisur dhe kemi projekte e plane të mëdha. Ndonjë relaksim sporadik nuk bën të na dalë jashtë kontrolli dhe dëfrimi të na bëhet angazhim kryesor. Kjo do të ishte një fatkeqësi, pa dyshim. Për të kuptuar këtë më mirë mund të na shërbejë hadithi ku pejgamberi ﷺ sugjeron ndërrimin e gjendjeve mes punës dhe dëfrimit:

“... le të ketë kohë edhe për punë të dynjasë, edhe për adhurim”.²⁶

Islami është fe e animit njerëzor dhe merr rrugën mesatare për çdo gjë, duke kombinuar dobritë e kësaj bote me ato të botës tjetër, duke kënaqur kështu edhe nevojat e trupit, edhe ato të shpirtit. Por duhet pasur kujdes që kjo të mos na shkëpusë nga synimi kryesor dhe, për pasojë, të na ngurtësohen zemrat dhe të humbim vullnetin për adhurim. Udhëtari duhet të jetë i zgjuar, i vëmendshëm, i matur, i vetëdijshëm, dhe të mos lejojë që

²⁶ Handhaleh el-Usejjidi tregon: Takova Ebu Bekrin, i cili më pyeti: “Si je, o Handhale?” Thashë: “Handhale u bë hipokrit!” Ai tha: “SubahanAllah! Çfarë thua!” Thashë: “Ne po qëndrojmë në shoqëri të pejgamberit p dhe ai po na e kujton Xhehenemin dhe Xhenetin sikur t’i shihnim më sytë tanë. Kur po largohemi nga ai, po rrimë më gratë e fëmijët tanë dhe po merremi me punët tona, shumicën e këtyre gjërave po i harrojmë”. Ebu Bekr tha: “Pasha Allahun, kështu ndodh edhe me mua”. Ebu Bekr dhe unë shkuam te pejgamberi p dhe i thamë: “O i dërguar i Allahut, Handhale u bë hipokrit”. I dërguari p ia ktheu: “Çfarë të ndodhi?” Thashë: “O i dërguari Allahut, kur po jemi në shoqërimin tënd, po kujtohem për Xhenetin dhe Xhehenemin sikur t’i shihnim me sytë tanë. Por, kur po veçohemi me gratë e fëmijët tanë dhe po merremi me punët që kemi, shumicën e këtyre gjërave po i harrojmë”. I dërguari i Allahut tha: “Pasha Atë në dorën e të Cilit është shpirti im, sikur të qëndronit ashtu siç jeni në praninë time dhe vazhdimisht të angazhuar në kujtim të Allahut, engjëjt do t’jua shtrëngonin duart në shtretërit tuaj dhe në rrugë. Por, Handhale, le të ketë kohë edhe për punë të dynjasë, edhe për adhurim”. Dhe ai p e tha këtë tri herë”. (Sahih Muslim)

argëtimit ta hedhë në shkujdesje (*qaflet*). Së këndejmi, Ibn el-Kajim e ka pyetur Ibn Tejmijen, mësuesin e tij, a lejohet që të argëtosh *nefsin* (vetveten) ndonjëherë, dhe ai i është përgjigjur:

“*Nefsi* të merr hise me bollëk edhe pa vullnetin tënd. A do që t’i japësh edhe më shumë!”

Domethënë, *nefsi* merr hisen e vet dhe nuk të pyet, kurse ti do që t’i japësh edhe më shumë. Atëherë, përsëritim se ne duhet patjetër të dimë rolin që kemi në jetë, të dimë ku duam të arrijmë, dhe të kemi një plan për këtë. Pastaj mund të ketë edhe një dozë argëtimi që do të ishte në shërbim të rolit që kemi në jetën e dynjasë.

MUNGESA E KËNAQËSISË NË KRYERJEN E ADHURIMEVE (IBADETIT)

Në një nga pyetjet që na kanë ardhur thuhet: “Po mundohem të bëj punë të mira, të fal namaz nate, të agjëroj, t’i këshilloj të tjerët në rrugë të Allahut, etj., mirëpo druaj se mëkatet janë duke ndikuar në adhurimet që bëj, pasi nuk po gjej kënaqësi në kryerjen e tyre. Si ta tejkaloj këtë problem?”

Sigurisht, shijimi i adhurimeve është një nivel më i avancuar sesa vetëm kryerja e tyre. Adhurimi, kur kryhet, nuk sjell detyrimisht edhe kënaqësinë. Nëse duhen masa

të caktuara për të kryer një adhurim, duhen edhe masa për të ndier kënaqësinë në të. Si bëhet kjo?

Fillimisht duhet kuptuar se kjo kërkon trajtim më ndryshe. Allahu, për sa i përket realizimit të kënaqësisë në adhurime, ka vendosur rregulla të cilat s'mund të anashkalohen. Një nga faktorët kryesorë që të mundëson të ndiesh adhurimin është këmbëngulja në fazën e rezistencës së *nefsit*. Çdo adhurim që bëhet nga besimtari has në rezistencë të *nefsit*, ngase për *nefsin* adhurimi është lodhje. Kjo rezistencë ndaj adhurimit shkakton probleme të vështira, sidomos kur zemra nuk e ka forcën e mjaftueshme për t'iu imponuar (*nefsit*). Zemra mund të jetë mjaftueshëm e fortë për të zbatuar një urdhër, por jo dhe për të ndier kënaqësi në kryerjen e tij. Këtu kemi të bëjmë me dobësi të zemrës për të ndierë kënaqësi në adhurim, gjë që *nefsi* e përdor për t'i rezistuar kryerjes së adhurimit. Duhet kuptuar po ashtu se kjo, në fakt, është një fazë normale e adhurimit. Kështu, nganjëherë ti mund të ndiesh kënaqësi në kryerjen e një adhurimi dhe të mos ndiesh atë pas një kohe. Kënaqësia në adhurim është erë e mëshirës së Allahut për të të inkurajuar për adhurim, dhe ne kërkojmë që kjo gjendje të jetë e vazhdueshme. Që kjo të arrihet, duhet përpjekje. Për disa adhurime, për shembull, të duhet të përpiqesh 4-5 muaj që t'ia dalësh

mbanë. Kjo varet edhe nga personi. Përcillet se Sufjan eth-Theuri, njëri prej dijetarëve të hershëm, ka thënë:

“Jam përpjekur të qëndroj në namaz nate për 20 vjet, pastaj kam arritur edhe të kënaqem në të për 20 vjet të tjera”.

Duam të theksojmë se me rëndësi është përpjekja dhe sakrifica. Dijetarët kanë thënë se rrugëtimi i besimtarit nga zbatimi i adhurimit deri te kënaqësia në të kalon nëpër tri periudha kohore. Periudha e parë dhe më e gjata është periudha e rezistencës së *nefsit* ndaj adhurimit, pastaj fillon të shfaqet periudha e shijimit të adhurimit, dhe në fund vjen faza e kënaqësisë në adhurim. Atëherë, nëse nuk jemi të gatshëm të përballemi me rezistencën e *nefsit*, s’kemi pse të ankohemi për mungesë të kënaqësisë, meqë nuk kemi qenë të gatshëm të paguajmë çmimin e duhur për këtë arritje. Pra, duhet patjetër të luftosh. Duhet patjetër të angazhohesh dhe të ecësh përpara.

Në vijim kemi disa faktorë që na ndihmojnë të zhvillohemi nëpër këto periudha, derisa të mbërrijmë periudhën e kënaqësisë.

Përgatitja para adhurimit

Sa më i përgatitur që të jesh për adhurim, aq më shumë do t'i rezistosh *nefsit*. S'do mend që për të qenë më i suksesshëm duhet të trajnohesh. Fillimisht duhet të trajnohesh, pastaj të bësh garë. Kësisoj veprojnë sportistët, nxënësit, etj. Pra, parapërgatitja është shumë me rëndësi. Allahu, kur demaskoi hipokritët të cilët u arsyetuan për mospërgjigje ndaj thirrjes së Allahut për mobilizim, tha:

“Sikur të donin të dilnin për luftë, do të përgatiteshin për të ...” (et-Teube, 46)

Hipokritët nuk u përgatitën fare dhe, kur erdhi koha për të dalë, çfarëdo arsye i pengonte. Domethënë, përgatitja është një tregues i vërtetësisë në atë që synohet. Pra, të përgatitemi.

Njohja

A e njeh ti adhurimin që e bën? Jo rrallëherë ne e trajtojmë adhurimin si të panjohur, kështu që duhet të njoftohemi me të. Ta zëmë se ti ke marrë një udhë që zgjat 10-12 orë dhe pranë vetes ke të ulur një person të cilin nuk e njeh. Gjatë udhëtimit, ti mund të këmbesh disa fjalë me të, por kryesisht do të përmbahesh nga komunikimi me të, meqë nuk njiheni mes vete. Nëse filloni të njiheni

më mirë, sigurisht se do të zhvilloni biseda më të ngrohta dhe do të zgjatni muhabetin. Pse kështu? Sepse është në natyrën e njeriut që të qetësohet karshi dikujt që e njeh. Kësisoj edhe njohja jonë me adhurimet që i bëjmë duhet të rifreskohet vazhdimisht, duke qenë se tash po e dimë me kë kemi të bëjmë. Ajo që duhet përfutur nga njohja është edhe qëllimi. Kur ti nuk njeh qëllimin ose nuk e vlerëson atë, nuk të duket sa duhet inkurajues për të sakrifikuar për të. Është krejtësisht ndryshe, kur ta dish qëllimin.

Shembulli që duhet ndjekur

Prej faktorëve të rëndësishëm është edhe vetëdija për shembullin e zbatimit të adhurimit në praktikë, mundin e dhënë dhe sakrificat e bëra në këtë nga njerëzit e mëdhenj, modelet a shëmbëlltyrat tona në besim. Allahu, kur përmend shembujt e peygamberëve në Kuran, thotë duke iu drejtuar peygamberit ﷺ:

“Dhe tërë ajo që ta tregojmë nga lajmet për të Dërguarit është për të ta forcuar zemrën ...” (Hud, 120)

Edhe peygamberi ynë ﷺ, pra, kishte nevojë për inkurajim. Nga e merrte ai këtë inkurajim? Nga shembujt e peygamberëve dhe të Dërguarve të tjerë para tij, atyre që dhanë mundin në rrugën e Allahut dhe qenë të

udhëzuar si duhet. Kështu, kur Allahu sheh përpjekjen tënde, të shpërblen me një ndjenjë të këndshme për mundin e dhënë. Adhurimi në vetvete është një kënaqësi e madhe, po sot, fatkeqësisht, njerëzit gjejnë kënaqësi në gjëra të tjera. Pra, duhet angazhim, investim, vetëmohim. Asgjë nuk vjen falas.

ARROGANCA SI RRJEDHOJË E ADHURIMIT

Një pyetje tjetër ka të bëjë me shfaqjen e arrogancës që vjen si pasojë e adhurimeve, domethënë një arrogancë që, të themi ashtu, kontrabandohet në zemër nëpërmjet adhurimit. Ne bëjmë adhurim, por nuk arrijmë të jemi të vëmendshëm sa duhet gjatë zhvillimeve të tij, kështu që dikur na përvidhet diku ndonjë dozë arrogancë. Ibn el-Kajim parashtron këtë problem duke argumentuar se arroganca që vjen nga adhurimi, është më e keqe sesa arroganca që vjen nga mëkatimi. Domethënë, një adhurues arrogant është më i keq sesa një mëkatar arrogant. Ky realitet pasqyron atë proverbin e njohur popullor: “Kurrëgjë s’o me të çu peshë e keqja çka është më të çu peshë e mira!” Kjo ngase mëkatar, sado thellë të jetë zhytur në mëkatim, e di që e ka gabim, ndryshe nga ai që preket nga arroganca duke besuar se është gjithçka në rregull me të. Këtu nuk kemi të bëjmë me ndonjë veprim sa për sy e faqe, siç mund të duket në shikim të

parë. Kjo është tamam arrogancë, pra, një gjendje më vete, që vjen si pasojë e mospërfshirjes së faktorëve shoqërues në adhurim.

Tashmë kemi përmendur se sasia në adhurim po që është e kërkuar, mirëpo ajo duhet të jetë sasi e shoqëruar me llogaritje të ndikimit të atij adhurimi. Kur sasia të nënkuptojë thjesht vetëm numër veprimesh, kalon në formalitet dhe mundësia është e madhe që kjo të nxisë arrogancë, dhunë e dëme më shumë sesa dobi.

MIRËNJOHJA PËR MUNDËSINË E TË MËSUARIT

Në një pyetje tjetër kërkohet të dihet si të jemi mirënjohës ndaj Allahut për këto mësimë dhe si të përfitojmë më tepër nga këto. Vetë ky dert yti që të jesh falënderues ndaj Allahut është një tregues i mirë. Ti ke filluar të vëresh se ke të bësh me një favor nga Zoti dhe duhet të falënderosh për këtë. Kjo, sigurisht, është një shenjë e mirë, por nuk duhet të mjaftohemi me kaq; duhet të vazhdojmë më tutje më kërkesat që dalin nga kjo. Allahu na nxit që t'i shfaqim mirësitë e Tij ndaj nesh:

“Dhe bëj të njohur botërisht hirin e Zoti tënd (ndaj teje)”.
(ed-Duhaa, 11)

Jo të mburremi me të mirat që kemi, por t'i bëjmë të njohura. Si të bëhet kjo? Tregoj të tjerëve për to, foli vetes sate për to. Le të shihen, bie fjala, gjurmët e këtyre mësimëve në gjendjen tënde, në të folurit tënd, në sjelljen tënde, në adhurimin tënd. Pra, kur t'ia dimë vlerën një mirësie dhe të falënderojmë Allahun për të, ky është realizim i mirënjohjes së kërkuar.

DËSHPËRIMI PËR MOSREALIZIM TË MËSIMËVE

Në një pyetje tjetër thuhet: “Pas dërsit, më kap një dëshpërim që nuk po mund të arrij t'i përmirësoj të gjitha anët që përmenden në dërs”.

Ky dëshpërim nuk është me vend. Kjo, në fakt, është cytje prej shejtanit. Kjo pikëpamje e gabuar ishte e pranishme edhe në kohën Ibn el-Kajimit, i cili dhe u mor me të. Edhe asokohe pati dijetarë që mendonin se nuk duhej të flitej për Selefët, për mënyrën superiore të adhurimit të tyre, nga druajtja se kjo mund t'i dekurajonte njerëzit dhe, madje, t'i bënte vesves. Por, siç thamë, ky është mendim i gabuar. Sepse, edhe nëse dekurajohemi nga kjo, prapë në këtë gjejmë inkurajim për të vazhduar. Për ne nuk është me rëndësi sasia e adhurimit që bënin Selefët ose, më mirë të themi, tani për tani, sasia e adhurimit për ne nuk është prioritet. Për shembull, nuk është e thënë që

tani të kemi si prioritet të bëjmë 60 hatme në ramazan. Këtë ndoshta edhe s'do të mundim ta bëjmë kurrë, megjithatë duhet patjetër të kuptojmë përse ata arritën të bënëin kaq shumë, kurse ne s'po mundim. Pasi ta kuptojmë këtë, do ta kemi më lehtë t'i zbatojmë këto synime.

Dy gjërat që e mbajnë imanin janë dituria dhe praktika. Imani është edhe dije, edhe praktikë. Kështu, ti duhet të dish çfarë duhet të bësh dhe si ta bësh. Këtë ide Ibn el-Kajim e shpreh me fjalët: “Ne po e dimë gjysmën (e Imanit) dhe na ka mbetur të njohim e të praktikojmë gjysmën tjetër”. Atëherë, lusim Allahun që, për hir të asaj që Ai po na e mëson dijen, të na e mundësojë edhe zbatimin praktik. Diturinë duhet ta shikojmë si një inkurajim dhe shpresë nga Allahu, meqë, pasi na e mundësoi të dimë, ndoshta do ta në e mundësojë edhe të praktikojmë.

Ne tani gjendemi në fazën e rezistencës së *nefsit* dhe kjo mund të na sjellë beteja, po me rëndësi është që të shpresojmë për sevape. Assesi nuk bën të lejojmë shejtanin të na dëshpërojë nga këto mësimë. Sado të rënda të jenë, nuk janë të pamundshme e as nuk janë jashtë kontekstit kohor, por kanë kuptim mbarëkohor dhe sigurisht që vlejnë edhe për kohën tonë. Prandaj ne duhet

të inkurajohemi dhe t’ia dimë shyqyrin që na është mundësuar t’i dëgjojmë këto mësimë dhe t’i kuptojmë. Para se t’i dëgjonim këto mësimë, mes nesh dhe zbatimit ka qenë një rrugë e gjatë. Gjysmën e rrugës – *elhamdulilah* - e kemi kryer dhe tash ka mbetur edhe gjysma tjetër. Tash e kemi shumë më lehtë. Tash kemi orientimin e duhur, planin e saktë, dhe fuqinë. Nuk është me rëndësi gjatësia e rrugës; me rëndësi është që jemi në shtegun e duhur. Dhe kjo nuk nënkupton se nuk do të arrijmë synimin. Nëse gjendesh në rrugën e duhur, e mira e saj është se ti shpërblehesh, edhe nëse nuk arrin fundin e saj. Përdoreni si rast të inkurajimit personin që vrau 100 vetë,²⁷ pastaj u pendua, pa i ditur specifikat e pendimit, dhe vazhdoi derisa takoi dijetarin e duhur që e mësoi si të

²⁷ Se’id ibn el-Khudri tregoi se pejgamberi p tha: “Ndër hebrenjtë e hershëm qe një burrë i cili vrau 99 persona. Pastaj doli për të pyetur (nëse do t’i pranohej pendimi). Erdhi te një murg dhe e pyeti nëse pendimi i tij do t’i pranohej. Murgu mohoi mundësinë e pendimit të tij dhe ai vrau edhe murgun. Ai vazhdoi të pyeste, derisa dikush e këshilloi të shkonte në një fshat, (ai u nis drejt tij) por e zuri vdekja rrugës. Ndërsa po vdiste, ai ktheu gjoksin nga fshati (ku shpresonte se do t’i pranohej pendimi). Engjëjt e mëshirës dhe të ndëshkimit u grindën mes vete për të. Allahu urdhëroi territorin e fshatit (nga i cili i penduari ishte nisur) t’i afrohej atij (të vdekurit), ndërsa urdhëroi territorin e fshatit (nga kishte ardhur) që të largohej prej tij, pastaj urdhëroi engjëjt të matnin largësinë mes trupit të tij të vdekur dhe dy fshatrave. Kështu, ai doli të ishte një pëllëmbë më afër fshatit për ku ishte nisur dhe u fal”. (Sahih Buhari)

vepronte. Edhe rruga e përmirësimit tënd i bie këtej, pra, nga pendimi. Për ne kjo është një arritje e madhe, duke qenë se kemi kuptuar orientimin e duhur. Edhe ai vrasësi nisi të ndiqte rrugën e duhur dhe Allahu e fali, edhe pse nuk mbërriti në fund. Pra, ai nuk u fal, ngaqë arriti në fundin që synonte, por u fal ngaqë mori rrugën e duhur të pendimit. Në këtë ka ngushëllim për këdo që nuk arrin të realizojë objektivat për të cilat po mësojmë. Me këtë inkurajohemi vazhdimisht dhe godasim secilën tendencë të shejtanit për të na dekurajuar me vesvesin se ky është një objektiv i paarritshëm ose një objektiv që i takon një vendi a një kohe tjetër. Lirohu nga këto pikëpamje të gabuara. Nuk kërkohet nga ne të bëhemi engjëj. Krejt çka duhet të bëjmë është t'i kthehemi një realiteti të mundshëm për ne, t'i njohim gjërat si duhet. Nëse dikush na zgjon nga gjumi për të kuptuar ku gjendemi, sigurisht që na bën mirë. Ndoshta mund të bezdisemi, ngaqë ende duam të flemë gjumë shkujdesjeje, por, pasi t'i shohim gjërat si janë në të vërtetë, do t'ia dimë vlerën zgjimit dhe do të jemi mirënjohës, inshaAllah.

TITULLI I LIBRIT:
UDHËTAR NË RAMAZAN

AUTOR:
Enis Rama